

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

YENİ MEDYADA SURİYELİ SIĞINMACILARA YÖNELİK
SÖYLEMİN MİLLİYETÇİLİK, TOPLUMSAL CİNSİYET VE
VATANDAŞLIK BAĞLAMINDA ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA TUNA

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. NAHİDE KONAK

BOLU, ARALIK - 2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

KÜBRA TUNA tarafından hazırlanan “**YENİ MEDYADA SURİYELİ SİĞİNMACILARA YÖNELİK SÖYLEMİN MİLLİYETÇİLİK, TOPLUMSAL CİNSİYET VE VATANDAŞLIK BAĞLAMINDA ANALİZİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından **SOSYOLOJİ** Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 21/12/2020

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Nahide KONAK
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ
Anadolu Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Zuhale GÜLER
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Osman GÖRÜR

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.....
KÜBRA TUNA

ÖZET

YENİ MEDYADA SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK SÖYLEMİN MİLLİYETÇİLİK, TOPLUMSAL CİNSİYET VE VATANDAŞLIK

BAĞLAMINDA ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA TUNA

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. NAHİDE KONAK)

BOLU, ARALIK - 2020

IX + 118 Sayfa

Yirmi birinci yüzyılda gerçekleşen göç hareketleriyle birlikte göçmen politikaları ve sınır güvenliği gibi konular yeniden tartışmaya açılmıştır. Bu bağlamda politik söylem, toplumsal bellek ve kimlik öğeleri kitle iletişim araçları yoluyla dolaşıma sokularak yeniden üretilmektedir. Kitlemel göç hareketleri göç alan ölkelerde ulusal sınırın özünü temsil iddiasında olan milliyetçilik, vatandaşlık ve toplumsal cinsiyet rol ve ilişkileri konusunda da söylemleri tetiklemektedir. Bu çalışmanın temel amacı, Suriyeli sığınmacılar konusunda yeni medyada kolektif belleğin ve kimliğin ne şekilde yeniden üretildiği ve egemen söylemin ne şekilde yeniden dolaşıma sokulduğunu milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık bağlamında eşzamanlı olarak analiz etmektir. Bu amaçla ulusal yayın organlarının sosyal medya platformu üzerinde yayınladıkları haberler ve haberlere getirilen okuyucu yorumları ve ayrıca kişisel olarak üretilen içerikler söylem analizi tekniğiyle incelenmiştir. Tezin başlangıç aşamasında kesişimsellik bakış açısını kullanma amaç edinilmemiş olsa da veriler ve analizler sonucunda söylemlerin birbirini ile nasıl ilintili olduğu ve birbirlerini nasıl beslediği keşfedilmiştir. Dolayısıyla, bu tezin birinci katkısı, Türkiye’de sığınmacılık ve mültecilik konularının cinsiyet ilişkileri, vatandaşlık ve milliyetçilik bağlamında araştırılırken kesişimsellik bakış açısının benimsenmesinin öneminin altını çizmesidir. Bu tezin ikinci katkısı, Türkiye’de sığınmacılık ve mültecilik konularının kesişimsellik bakış açısıyla analiz edilmesinin göçmenlerin ve mültecilerin entegrasyon süreçlerini anlamaya katkı sağlaması açısından önemlidir.

ANAHTAR KELİMELEER: Yeni medya, Söylem, Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet İlişkileri, Vatandaşlık, Sığınmacı, Suriyeli

ABSTRACT

ANALYSIS OF DISCOURSES ON SYRIAN REFUGEES IN THE NEW MEDIA WITHIN THE CONTEXT OF NATIONALISM, GENDER AND CITIZENSHIP

MA THESIS

KÜBRA TUNA

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

(SUPERVISOR:PROF. DR. NAHİDE KONAK)

BOLU, DECEMBER 2020

IX + 118 Pages

The mass immigration movements in the twenty first century have re-opened the discussions of immigration policies and border security. In this context, political discourses, social memory and identity elements have been reproduced by circulating them through mass media. Mass immigration movements have also triggered discourses on citizenship, gender roles and relations and nationalism that claims to represent the essence of the national border in receiving countries. The main purpose of this thesis is to analyze how collective memories and identities have been reproduced and how dominant discourses have been re-circulated in the new media about Syrian refugees within the context of nationalism, gender and citizenship. For this purpose, the news published by the national media organs on the social media platform and the written reader comments to these news, as well as personally produced contents were analyzed by using discourse analysis technique. Although at the beginning of the study an intersectionality perspective was not aimed to utilized, data analyses resulted in the discovery of how nationalism, gender and citizenship-based discourses are interrelated and how they reinforce each other. Thus, the first contribution of this thesis is to underline the importance of adopting an intersectionality of nationalism, citizenship and gender relations perspective while investigating asylum and refugee issues in Turkey. The second contribution of this thesis is that adopting an intersectionality of nationalism, citizenship and gender relations perspective while investigating asylum and refugee issues would contribute to the understanding of immigrants and refugees integration processes.

KEYWORDS: New Media, Discourse, Nationalism, Gender Relations, Citizenship, Refugee, Syrians

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	ii
ETİKBEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	viii
TEŞEKKÜR	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	9
1. YÖNTEM	9
1.1. Verilerin Seçimi	9
1.2. Örneklem Seçimi	9
1.3. Söylem Nedir?	10
1.4. Söylem Analizi Tekniği	11
1.5. Çalışmanın Amacı ve Araştırma Soruları	15
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	15
İKİNCİ BÖLÜM	17
2. ZORUNLU GÖÇ VE TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLERİN STATÜSÜ ..	17
2.1. Göç	17
2.2. Küresel Bağlam	19
2.3. Türkiye’de Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler	20
2.4. Türkiye’de Suriyelilerin Hukuki Statüsü: Geçici Koruma	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	26
3. YENİ MEDYADA SURİYELİ SİĞINMACILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDE MİLLİYETÇİLİĞİN İZLERİ	26
3.1. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve: Milliyetçiliğe Düşünürlerin Gözünden Bakmak	27
3.2. Bulgular ve Yorumlar	30
3.2.1. Dil ve Etnik Köken Söyleminde Milliyetçi Düşüncenin Görünümü	30
3.2.2. Din Temelinde Üretilen Söylem ve Milliyetçilik	38
3.2.3. Etnik Köken Tartışmalarında Balkan Göçmenleri	40
3.2.4. Kültürel Milliyetçilik Söylemi	42
3.2.5. Ortak Tarih Söyleminde Suriyelilerin Ötekileştirilmesi ve Milliyetçilik	45
3.2.6. Suriyeli Öteki Kimliğinin Komplo Söylemindeki Yeri	48
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	54
4. SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK YENİ MEDYA SÖYLEMİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET VE MİLLİYETÇİLİK KESİŞİMSİLLİĞİ	54

4.1. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve: Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet Kesişimselliği	54
4.2. Bulgular ve Yorumlar	58
4.2.1. Söylemlerde Toplumsal Cinsiyet ve Milliyetçilik Kesişimselliği ..	58
BEŞİNCİ BÖLÜM	76
5. YENİ MEDYADA SURİYELİ SĞINMACILARLA İLGİLİ SÖYLEMLERDE VATANDAŞLIK, MİLLİYETÇİLİK VE CİNSİYET KESİŞİMSELLİĞİ	76
5.1. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve	77
5.1.1. Vatandaşlığın Tanımı ve Tarihsel Temelleri	77
5.1.2. Vatandaşlık Kuramları	81
5.1.2.1. Cinsiyet Kör Vatandaşlık Kuramları	81
5.1.2.2. Vatandaşlık ve Cinsiyet İlişkileri	83
5.1.3. Ulus Devlet, Modern Vatandaşlık ve Milliyetçilik	85
5.2. Bulgular Ve Yorumlar	88
5.2.1. Suriyeli Sığınmacılar ile İlgili Söylemlerde Vatandaşlık Ve Milliyetçilik Kesişimselliği	88
5.2.2. Suriyeli Sığınmacılar ile İlgili Söylemlerde Vatandaşlık, Milliyetçilik ve Cinsiyet İlişkilerinin Kesişimselliği	97
ALTINCI BÖLÜM	102
6. SONUÇ	102
KAYNAKLAR	111
EKLER	116
ÖZ GEÇMİŞ	117
ORİJİNALLİK RAPORU	118

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BAİBÜ	: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BOP	: Büyük Orta Doğu Projesi
Bşk.	: Başkan, Başkanlık
Çev.	: Çeviren
HUGO	: Hacettepe Üniversitesi ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İGAM	: İltica ve Göç Araştırması Merkezi
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TVK	: Türk Vatandaşlığı Kanunu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TEŞEKKÜR

Gerçekleştirilen araştırma ile söylem ve kimliklerin yeniden inşası yeni medyada Suriyeli sığınmacıların temsiliyetlerinde milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık temelinde eşzamanlı incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan literatür taramasının ardından yeni medya araçlarından Twitter üzerinde veri taraması ve ardından veri analizi gerçekleştirilmiştir.

Tez çalışmamın her aşamasında rehberliğini, bilgisini, anlayışını, değerli tecrübe ve katkısını esirgemeyen, beni her zaman cesaretlendiren, sadece tezimde değil hayatımda da desteğini benden esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Nahide KONAK'a, tezin nihai halini almasında değerli katkılar sunan Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ ve Dr. Öğretim Üyesi Zuhâl GÜLER'e, eğitim ve öğretim hayatım boyunca beni hiç yalnız bırakmayan ve her zaman destek olan sevgili annem Neziha TUNA, sevgili babam Mehmet TUNA'ya ve kıymetli aileme, değerli görüş ve bilgilerini benimle paylaşan ve desteklerini esirgemeyen sevgili arkadaşım Hidayet TOPRAK'a ve Salih YAZAR'a teşekkür ederim.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi ile paralel bir seyir izleyen göç, ekonomik, toplumsal ve politik ya da doğal afet ve çevresel etkenler gibi çoklu nedenlerle kişilerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye gitmesi, yer değiştirmesi anlamına gelmektedir. Göç hem bir sonuç hem de bir neden olarak küresel ölçekte etkileri gözlemlenebilen çok boyutlu bir olgudur.

Göç yalnızca birey ya da toplu olarak bir yerden bir yere gerçekleşen fiziki yer değiştirme değildir. Aynı zamanda göç, toplumsal sistem içerisinde ilişkiler ağını, yeni toplumsal grupları, farklı kimlikleri ve kültürleri karşılaştıran, birey ile toplum arasındaki ilişkiyi yeniden düzenleyen, bütünleştiren ve ayrıştıran bir araçtır. Bir başka yanıyla göç, ekonomik, politik, hukuki, demografik ve uluslararası ilişkiler gibi büyük yapı ve sistemleri değiştirip dönüştüren bir olgudur. Göç, göç edenler bağlamında bireysel ve kolektif hafızanın yitimi, mekân algısının bozulması, psikolojik ve sosyolojik travmalar, aidiyet hissinin yokluğu ile gelen yalnızlaşma ve yabancılaşma anlamına da gelmektedir. Öte yandan küresel bir hareket olarak göç alan ve göç veren ülkeleri, geçiş konumunda yer alan transit ülkeleri ekonomik, politik, sosyo-kültürel ve demografik olmak üzere birçok farklı şekilde etkilemektedir. Göç çatı bir kavramdır ve bünyesinde iç-dış göç, serbest-zorunlu göç, düzenli-düzensiz göç, yasadışı-kayıt dışı göç, transit göç, mekik göç, emek göçü, uluslararası göç ve sığınmacı, göçmen, mülteci, köken/kaynak ülke, hedef ülke, transit ülke gibi farklı konu ve kavramları barındırmaktadır (Altıntaş, 2014: 2013).

Göç ve özelinde uluslararası göç dinamik ve devinim halinde olan, içerisinde geliştiği koşulları etkileyen ve aynı koşullardan etkilenen, dönüşen çok katmanlı bir olgudur. Uluslararası göç ile ilişkili süreç ve olgular sabit, değişmez değildir. Bu anlamda göç ile ilgili kavramlar, olgular, ülkelerin göç süreçlerine bağlı olarak göç alan / veren ya da transit ülke konumları, hukuki tanımlar sürece göre yeni anlam ve statü yüklenmekte veya eskiyip yerini yenilerine bırakmaktadır.

Yirmi birinci yüzyıl İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana kitlesel olarak yaşanan en büyük göçmen krizine tanıklık etmektedir. Suriye'den dünyanın çeşitli ülkelerine kişi ve gruplar halinde göç eden mülteciler ile birlikte dünyada devlet ve sınır güvenliği, göçün kontrol edilmesi, ülkelerin göç politikaları ve göçmen

akışı gibi konular tartışılmaya başlanmıştır. Dünya üzerinde birçok devlet kendi sınır güvenliğini insan hakkı ve güvenliğinden önde tutan mülteci politikaları uygulamayı tercih etmiştir. Birçok Avrupa ülkesi sınır güvenliği gerekçesini öne sürerek göç hareketlerini kısıtlayan politikalar üretmektedir. Örneğin Macaristan Sırbistan ile olan sınırında güvenlik önlemlerini artırmış ve sınırına yeni teller çekmiştir. ABD Başkanı Donald Trump'ın yeniden düzenlediği mülteci politikası ülkeye alınacak mülteci sayısına kısıtlama getirmektedir. Mülteciler tüm dünyada ulus-devlete karşı bir tehdit olarak algılanmakta ve çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde mültecilerin sınır dışı edilmesine yönelik birçok kampanya ve protestolar düzenlenmektedir. Mülteciler, 21. yüzyılda ulus-devletlerin sınır güvenliği adına kolayca gözden çıkarılabilecek kişiler olarak görülmektedir. Ülkelerin göçmen politikaları devlet ve sınır güvenliğini insan güvenliğinden önde tutan bir anlayışa sahiptir (Şimşek, 2017: 11-14).

Modern anlayış, rasyonel aklın hâkimiyetinde bir düşünüşle doğaya hükmetmek için onu bilmek isteyen, olağan olmayanı, öngörüleemeyeni dışlayan bir düşünce biçimidir. Bu anlayış aşına olmayanı, bilinmeyen kişi, grup ve şeyleri tehdit olarak görmekte ve dışlamaktadır. Modern dünyanın bilinmeyenini, modern müphemliği yok etme idealine meydan okuyan yabancılar olmaktadır. Her şey için suçlanabilecek “günah keçisi” olarak yüzyılımızın yabancıları göçmenlerden oluşmaktadır. Ulus-devlet pratikleri içerisinde atalardan kalan topraklarda, yüzyıllardır burada olmaya yapılan atıfla, yerliler, sahip olduklarının kullanımını ve haklarını sadece toprakların sakinleri ile paylaşmayı kabul etmektedir. Yabancı ise olumsuz birçok sıfatın taşıyıcısı olarak etiketlenmektedir. Öteki; kötüdür, huzur bozan, konforu dağıtandır, tehlikeli ve tehditkârdır. Bu bağlamda Suriyeliler, tüm dünyada yerlilerin çizdiği sınırları bozan, konfor kaçırın ve tehditkâr olan kimselerdir (Man, 2016: 1151-1152).

Uluslararası göç araştırmalarında ve uluslararası göçü anlamada ulus-devleti verili, doğal bir biçim olarak kabul eden yöntemsel milliyetçi bir perspektiften bakmak sınırlı bir kavrayışa neden olabilmektedir. Ulus-devleti merkezine alan yöntemsel milliyetçilikte uluslararası göç ulus-devlet sınırlarına, toplumsal düzene, vatandaşlık ve sosyal refah rejimlerine, milli kimliğe meydan okuyan bir olgu olarak algılanabilmektedir. Göçmenler ise vatandaşın, yerlinin karşısındaki yabancı olan olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, yabancıya dair

sınıflandırma düzenli-düzensiz, legal-illegal, kaçak vb. şeklinde alt sınıflara ayrılarak devam etmektedir. Yabancı aynı zamanda bir güvenlik problemi olarak da algılanmaktadır. Uluslararası göç ve göçmenler toplumsal düzene, milli birliğe, ulusal sınırlara ve ekonomiye karşı bir tehdit unsuru olarak görülmektedir (Şirin Öner, 2012: 13-15).

Orta Doğu’da yıllardan beri süregelen çatışmaların yarattığı kaotik duruma Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş ile birlikte bir çıkmaz daha eklenmiştir. Ülkelerinden kaçmak zorunda bırakılan milyonlarca Suriyeli yeryüzünün farklı bölgelerine dağılmış ve yeni yaşam arayışı içerisinde girmiştir. Zorunlu göçün bir örneği olarak karşımızda duran Suriyelilerin yerlerinden edilmesi ulusal ve uluslararası alanda birçok yeni tartışmanın doğmasına neden olmuştur. Göç olgusunda eylemin öznesi yabancıdır ve toplumsal bir işleyiş biçimi olarak, kolektif ve bireysel kimlikler kendinden olmayana, yabancıyı dışlamaya karşı bir eğilim göstermektedir. Suriyeli sığınmacıların dünya üzerindeki hareketi ile göçmenlere ve mültecilere karşı gösterilen tutum güvenlik, hareketi sınırlamak ve dolayısıyla göçmen karşıtı söylemi dünya üzerinde yaymak ve üretmek şeklinde gerçekleşmektedir. Göçmenler, mülteciler, sığınmacılar yaşam şeklini ve standardını bozan, toplumsal barışı ve güvenliğini tehdit eden kimseler olarak kodlanmaktadır. Bu çerçevede göç hareketliliği güvenlik ve toplumsal benlik, birlik penceresinden değerlendirilmektedir (Rumelili ve Karadağ, 2017: 70).

Türkiye günümüzde en büyük sığınmacı nüfusa ev sahipliği yapması dolayısıyla göç ve göçmen, sığınmacı tartışmalarında merkezi konumda yer almaktadır. Göç İdaresi Müdürlüğü’nün 29.05.2020 tarihi itibarıyla güncellediği verilere bakıldığında Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı toplamda 3.579.318’dir. Öte yandan göç veren ülke konumunda yer alması ve kitlesel göçlere tanıklık etmemesi nedeniyle Türkiye’ye gerçekleşen Suriyeli göçü çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Öncelikle Türkiye’nin kapsamlı bir göç politikasına sahip olmayışı sürecin yönetilmesinde çeşitli sorunlara sebep olmuştur. Öte yandan bugün itibarıyla 9. yılına giren savaş sonrası Suriyeli sığınmacıların uzun süren “misafirliği” toplumsal alanda olumsuz algı ve söylemlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır.

Göç alan toplumlarda bireyler öteki üzerinden sahip olunan kolektif belleği ve kimliği yeniden üretme, egemen söylemi yeniden dolaşıma sokma eğilimi gösterirler. Göç hareketinin öznesi olarak yabancı, bu tezde öteki

Suriyeliler, toplumsal alanın unsurlarını, milli öğelerini, ortak hafızayı kısacası kolektif kimlik ve söylemin yeniden üretiminin sağlanmasında araçsal bir role sahiptir. Söylemin üretim ve yayılım alanı olarak medya, Suriyeli sığınmacıların öteki kimliğinin ve var olan ötekileştirici söylemin göstereni ve yeniden üreticisi konumundadır (Küçük Durur, 2011: 40-41).

Enformasyon çağı, teknoloji çağı gibi nitelemelerle anılan günümüz dünyasında kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile bilginin üretimi ve dağılımı oldukça hızlanmıştır. Telekomünikasyon ve artan medya olanakları ile iletişim ve içerik üretim ve tüketimi hızlanmıştır. Günümüzde yeni medya olarak adlandırılan platformlar fikirlerin, ideolojilerin, kimliklerin, söylemlerin ve öznenin yeni üretim alanıdır. Öte yandan aynı hızla tüketimi mümkün kılmaktadır. Medya fikirlerin, kimliklerin ve söylemlerin aynı hızla üretilip tüketildiği ve yeniden üretildiği bir araçtır (Ersöz Karakulakoğlu, 2014: 127).

Bu bağlamda bu tezin konusu, Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların yaşamaya başlaması ile birlikte yeni medyada kolektif belleğin ve kimliğin ne şekilde yeniden üretildiği, egemen söylemin ne şekilde yeniden dolaşıma sokulduğu milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık bağlamında eşzamanlı olarak analiz etmektir.

Dünya ve Türkiye literatüründe göç ve göçmen hareketliliği ve özelinde Suriyeli sığınmacılar ile ilgili oldukça geniş kapsamlı incelemeler bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası hukuk, göç ve göçmen politikaları (Demirhan ve Aslan, 2015; Kahraman ve Tanıyıcı, 2018; Şimşek, 2018), göç alan ve veren ülkelerde meydana gelen değişim ve dönüşümler (Karasu, 2018; Kartal, 2018; Sayın v. dğr., 2016; Türkcan, 2017), sınır ve insan güvenliği (Ağır ve Sezik, 2015; Demirel, 2014; Şimşek ve İçduygu, 2017), haklar, sağlık, istihdam, eğitim (Duruel, 2016; Eren ve Kaya, 2015; Gültaş ve Balçık, 2018; Özcan ve Taş, 2018; Seydi, 2014; Urk, 2010; Yavuz, 2015), toplumsal kabul ve uyum, dışlama ve ötekileştirme (Akçiçek, 2015; Deniz v. dğr., 2016; Süleymanov 2017; Yaman, 2017), din (Erkan, 2016; Kındap Tepe v. dğr., 2019; Lazarev and Sharma, 2017), göçmen suçluluğu (Karasu, 2018, Kızmaz, 2018, Tekin, 2018), toplumsal cinsiyet (Akpınar, 2017; Arslan, 2020; Bozok, 2019; Barın, 2015; Göktuna Yaylacı ve Çarpar, 2019; Şen ve Vural, 2016), göçmen çocuklar ve kayıp nesil (Çoştı, 2017; Karaça, 2017), göçmenlerin ve/veya sığınmacıların yerel, ulusal ve yeni medya alanlarında temsil sorunu ve kimlik (Çağlar ve Özkır, 2014; Çambay, 2019; Efe,

2015; Gölcü ve Dağlı, 2016; Şen ve Yıldız, 2017; Yazıcı, 2016; Yolçu, 2019) gibi birçok başlık altında ele alınmış araştırmalar bulunmaktadır. Özel olarak temsil sorunu üzerinden ele alınan araştırmalara bakıldığında (Göktuna Yaylacı ve Çarpar, 2019; Güney ve Konak, 2016; Özdemir ve Öner Özkan, 2016; Ünür, 2018) milliyetçilik ve beraberinde toplumsal cinsiyet ve milliyetçilik ilişkisi ve vatandaşlık temelinde toplumun söylem ve kimlik alanını inceleyen araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Türkiye’de yüksek lisans ve doktora tezi kapsamında da göç ve göçmenler üzerine ve özelde Suriyeli sığınmacılar üzerine yapılmış birçok araştırma bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelinde ele alınan Suriyeli sığınmacı kadınların yaşadıkları üzerine (Elçik, 2019; Gezer, 2019; Günel Yılmaz, 2018; Sümer, 2019; Şahin, 2020), göçmen kadınların psikolojik, fiziksel ihtiyaçları ve hizmetlere erişimi üzerine, (Binbaşı, 2019; Eskici, 2019; Güdül, 2018; Işık, 2018; Kapısız, 2019; Karataştan, 2017) ve yerel, ulusal ve yeni medya görünürlükleri ve temsilleri üzerine (Başaran, 2019; Bayram, 2020; Burkay, 2017; Doğan, 2018; Erdoğan, 2019; Keskin Köşkeroğlu, 2018; Türkkol, 2019), göç ve toplumsal cinsiyet ilişkisini kadın kimliği üzerinden değerlendiren (Alzayanı, 2020; Çokyaman, 2020; Doğan, 2020; Elmas, 2019; Erbektaş, 2020; Eroğan, 2019; Tarakçıoğlu, 2019; Turan, 2018; Üsten, 2018) araştırmalar bulunmaktadır. Erkek kimliğine odaklanan araştırmalar (Bayır, 2019; Renda, 2019; Üsten, 2018) göçmen kadın temasına göre daha az sayıdadır. Göç ve milliyetçilik arasındaki ilişkiyi Suriyeli sığınmacılar kapsamında değerlendiren (Kahya Nizam, 2019; Ünür, 2018) ve vatandaşlık tartışmalarını ele alan (Boyar Nişancı, 2020; Demirhan, 2020) araştırmalar da sınırlı düzeydedir. Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yapılan araştırmalarda milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık olgularını ayrı ayrı ele alan ve gerek yerel ve ulusal gerekse yeni medya üzerinde öteki kimliği, cinsiyet perspektifi temelinde temsil ve görünümlerini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Öte yandan Suriyeli sığınmacılara yönelik yeni medyada üretilen söylemi milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık bağlamında eşzamanlı ele alan ve söylemlerin kesişim noktalarını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi Suriyeli sığınmacılar konusunda yeni medyada kolektif belleğin ve kimliğin ne şekilde yeniden üretildiği ve egemen söylemin ne şekilde yeniden dolaşıma sokulduğunu milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve

vatandaşlık bağlamında eşzamanlı olarak analiz eden çalışmalar yok denecek kadar azdır. Yeni medyada Suriyeli sığınmacıların temsil edildiği alanda milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık bağlamında yeniden inşa edilen kimlik ve söylemlerin dinamiklerinin ve kesişim noktalarının nasıl olduğunu ortaya çıkarmak iki açıdan önemlidir. Birinci olarak milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık temelli söylemlerin birbiri ile nasıl ilintili olduğu ve birbirlerini nasıl beslediğini sığınmacılık ve mültecilik bağlamında ortaya koymak ve kesişimsellik bakış açısının bu alanda kullanılması gerektiğinin önemini ortaya çıkarmaktadır (Collins, 1998: 27-36; De Jong, 1993: 402-416).

İkinci olarak, yeni medyada milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık kesişimselliği bağlamında söylemlerin analiz edilmesi göçmenlerin ve mültecilerin entegrasyon süreçlerini anlamaya katkı sağlaması açısından önemlidir. Göç olgusunun çok boyutlu ve dinamik yapısı gereği entegrasyon kavramı toplumsal ve kültürel kabulü, uyumu, göç edilen toplumun kimlik, değer, norm ve yargılarıyla çatışma ve bütünleşme süreçlerini kapsamaktadır (Şimşek, 2019: 175-180). Entegrasyon politikalarının yalnızca göçmenleri, sığınmacıları içeren tek yönlü olarak ifade edilebilecek uygulamaları sürecin işlevselliğini olumsuz olarak etkileyebilir. Bu anlamda entegrasyon politikaları hem göçmenleri, sığınmacıları hem de göç edilenin ülkenin toplumsal, kültürel, dini vb. pratik ve değerlerini kapsayan iki boyutlu bir süreç olarak ele alınmalıdır. Göç edilen ülkenin aktörleri, toplumsal ve kültürel yapısı bu sürece ne kadar hazırdır sorusunun cevaplarından biri, yeni medya Suriyeli sığınmacılara yönelik üretilen söylemlerin milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık bağlamında nerede durduğu, kesişim noktaları ve perspektifinin neler olduğu ve olabileceğini anlamaktan geçmektedir. Göç ve mültecilik bağlamında milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık kesişimselliğini ortaya çıkarmak ev sahibi bireylerin cinsiyet, yaş, toplumsal sınıf, ırk, etnik yapı ve din faktörleri temelinde kendi toplumlarına kimleri entegre etmeye açık olduklarını ve kimleri entegre etmek istemediklerinin anlaşılmasını sağlamaya katkı sunmaktadır.

Ben'in kendini bilmesi ötekinin varlığı ile mümkün olmaktadır. Aynı zamanda öteki söylemin dilini, yönünü, perspektifini belirleyen bir konuma sahiptir. Bu bağlamda Suriyeliler Türkiye'nin yeni ötekisi olarak kimliğin ve söylemin yeniden inşasında önemli bir role sahiptir. Bu tezde yeni medyada Suriyeli sığınmacıların temsilinde cinsiyet kimliklerinin, milliyetçilik ve

vatandaşlık söylemlerinin yeniden inşasını eşzamanlı olarak incelenmektedir. Bu araştırma Suriyeli sığınmacıların yeni medya temsiliyeti ile birlikte milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık algısının kendini nasıl var ettiğini ve olgulara içkin olan düşünüş biçiminde söylem ve kimliğin öteki üzerinden yeniden inşa edilmesinin nasıl gerçekleştiğini inceleyerek göç, sığınmacı, milliyetçilik-cinsiyet-vatandaşlık bağlamında kimliklerin yeniden üretimi temelinde literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir.

Tezin birinci bölümü araştırmanın yöntemi, araştırma amacı ve sorularını kapsamaktadır. Tezin ikinci bölümünde bağlamı oluşturma açısından kısaca zorunlu göç ve Türkiye’de Suriyelilerin statüsü anlatılmıştır. Üçüncü bölümde Suriyeli sığınmacıların yeni medya temsilleri milliyetçilik temelinde incelenmiş ve milliyetçi söylemin ve kimliklerin yeniden inşası ortaya konmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde toplumsal cinsiyet ve iki olgu arasındaki ilişki dikkate alınarak incelenmiş ve Suriyeli sığınmacılar ile birlikte milliyetçi söylemin ve toplumsal cinsiyet kimliklerin yeniden inşası gösterilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın beşinci bölümünde Suriyeli sığınmacılar ile birlikte Türkiye’de vatandaşlık kavramının ve kapsamının nasıl ele alındığı, vatandaşlık kimliği ve söyleminin yeniden inşasının Suriyeli sığınmacılar ile birlikte nasıl gerçekleştiği ve milliyetçi söylemin etkisi üzerinde durulmuştur. Her bir bölümde araştırma kapsamında keşfedilen veriler literatüre yapılan atıfla ve milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık kapsamında var olan kavramsal ve kuramsal çerçeve dikkate alınarak yorumlanmıştır. Son bölümde bütün bölümlerden elde edilen bulgu ve yorumların bir değerlendirmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YÖNTEM

1.1.Verilerin Kaynağı

Bu çalışmada 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş ile birlikte ülkelerini terk etmek zorunda bırakılan Suriyeli sığınmacıların yeni medya temsil biçimlerinde söylem ve kimlik inşasının incelemesi amaçlanmaktadır. Söylem ve kimliğin yeniden inşa edilişi spesifik olarak milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık bağlamında ele alınmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamında kullanılacak araştırma verileri Türkiye’nin ulusal yayın organları Sözcü, Yeni Şafak, Yeni Akit, BirGün ve Cumhuriyet gazetelerinin 2012 – 2020 tarihleri arasında Suriyeli “sığınmacılar” ile ilgili Twitter’ da yayınladıkları haberlerin ve haberlere yapılan okuyucu yorumlarının ve ayrıca kullanıcıların kişisel olarak ürettiği içerik ve yorumların derlenmesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırmanın kapsam ve içeriğine uygun olarak seçilen veriler kamuya açık olan içeriklerden ve yorumlardan tercih edilmiştir.

Sözcü, Yeni Akit, Yeni Şafak, BirGün ve Cumhuriyet gazetelerinin temsil ettikleri ideolojik perspektifleri Suriyeli sığınmacılar özelinde ele almak ve gazetelerin sahip olduğu düşünce biçimi ve okuyucu yorumları arasında paralellik olup olmadığını incelemek amacıyla bu gazeteler tercih edilmiştir. Gazetelerin ideolojik perspektifleri, siyasi duruşları değerlendirildiğinde Sözcü gazetesi ulusalcı, Yeni Şafak gazetesi muhafazakâr ve İslamcı, Yeni Akit gazetesi köktendinci, BirGün gazetesi sol, sosyalist ve Cumhuriyet gazetesi sosyal demokrat olarak değerlendirilmektedir. Araştırma sürecinin başında gazetenin temsil ettiği düşünce ve okuyucu yorumları arasında benzerlikler ve paralellikler bulunacağı tahmin edilmiş / öngörülmüştür. Ancak araştırmanın ilerleyen aşamalarında okuyucu yorumlarının gazetelerin temsil ettiği düşünce biçimine benzer bir söyleme sahip olmadığı görülmüştür.

1.2. Örneklem Seçimi

Yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda nitel araştırma amaçlı örnekleme çeşidinden (Creswell, 2017:189) maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 107). Örneklem seçiminde “zengin durumların derinlemesine çalışılmasına ve pek çok durumda, olgu ve olayların

keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olan” amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme; “görelî olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin eşitliliğini yansıtmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 108). Maksimum örneklem çeşitlenmesinin tercih edilmesi ve kullanılmasıdaki amaç; çeşitliliği ve çok boyutlu durum ve olaylar arasında ortak, benzer ve paylaşılan olguların var olup olmadığını tespit etmeye çalışmak ve var olan çeşitlilik bağlamında problemin farklı boyutlarını ortaya çıkarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 109).

Bu şekilde elde edilen veriler söylem analizine tabi tutulmuştur.

1.3. Söylem Nedir?

Söylem kavramı, toplumsal yaşam içerisinde sürekli var olan iktidar ilişkilerini, dilin anlam dünyası ve mücadelesi üzerinden okumayı ileri süren, öneren ve toplumsal alanda var olan gerçekliklerin dilin anlamlandırma mücadelesi içerisinde sürekli olarak değiştiğini öne süren kuramsal yaklaşımın anahtar kavramıdır. Söylem kuramları içerisinde özne; modern felsefede var olan aşkın özne konumunu söylem içerisinde ve anlamlandırma mücadelesinde inşa edilen özne konumuna bırakır. Söylem kuramları temelde Saussure’un dil bilim çalışmalarına dayanmakta, ilhamını oradan almaktadır. Saussure’un dil bilim yaklaşımında, dil gerçek dünyayı gösteren ya da yansıtan bir ayna değildir. Aslında olan şeylerin anlamlarının toplumsal konsensüs aracılığıyla ve kültür içerisinde inşa edilmesidir (Durna ve Kubilay, 2010: 48). Saussure’a göre dil bir işaretler dizgesidir ve anlam inşası ve/veya üretimi dile dayanmaktadır. Saussure’un işaretler dizgesinin öğeleri olan gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkinin keyfiliğe yaptığı vurgu temsil ve dilin anlam inşasını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu anlamda gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkinin toplumsal, tarihsel koşullara ve çeşitli bağlamlara göre değişmekte ve değişim toplumsal uzlaşma sistemlerinde meydana gelmektedir. Bu bağlamda bütün anlamların tarih ve kültür içerisinde üretildiğini ve sürekli değişim içerisinde ve sabitlenemez olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Bakhtin’in Dostoyevski ve Rebelas’ın romanları üzerinden ürettiği dil yaklaşımında ise dil iktidar mücadelesinin alanı olarak yorumlanmaktadır. Dilin çok vurgulu ve anlamlı doğası toplumsal yaşam içerisinde merkez ve periferide yer alan güçler arasında daimi olarak var olacak bir iktidar mücadelesini yaratır.

Merkez güçler dil üzerinde kendi hâkimiyetlerini daimi ve baskın kılmaya çalışır ve bu yolla iktidarlarını güçlendirirler. Öte yandan periferide kalanlar ise mizah yoluyla ya da dil üzerinde yaptıkları oynamalarla merkez güçlere karşı yeni bir alan ve merkezin konumunu sarsmaya çalışırlar (Durna ve Kubilay, 2010: 49-51).

Temel anlamda söylem, “kullanılan dil ve dil pratiğidir.” Söylem; politik, kültürel, toplumsal ve iktisadi alanlarla ilişkili olan bir kavramdır, alandır. Bu bağlamda söylem; diyalog, ifade etme biçimi, ideoloji, enformasyon, anlatım, müzakere ve iktidar, güç ve mücadelesi ile birlikte eylemsellik kazanan dil pratikleri ile ilişkili bir süreçtir. Söylem bir toplumsal bağlamdan ortaya çıkar ve söylem içerisinde kullanılan, tüketilen kelimelerin maddi kapsamı sadece bağlam içerisinde değiştirilebilir. Söylem bir konteks içerisinde gelişir, üretilir, var olan diğer söylemler ile ilişki içerisine girer, birleşir ya da dışsallaşır. Bu haliyle söylem objektif değildir ve söylemden tarafsızlık beklenemez. Söylemin “ontolojik özelliği yorumsal ve çoğul olmasıdır.” Söylemin dış dünyaya yansımaları söz ve yazı aracılığıyla olmaktadır. Söylem metin (text) içerisinde gizlidir ve görsel, simgesel/sembolik, yazılı ya da sözel olarak birçok biçim almaktadır. Söylem, farklı imgelere sahip bir kavramdır, alandır. Dil felsefesi ve bilimindeki haliyle eylemsel bir formdur. Bir başka açıdan söylem ve toplumsal yapı arasında diyalektik bir ilişki söz konusudur. “Söylemler sosyal inşa edicidirler. Söylem dünyayı temsil eden bir pratik değil, dünyaya işaret eden dünyayı gösteren bir pratiktir” (Oğuz, 2008: 53).

1.4. Söylem Analizi Tekniği

Söylem analizi, en basit ifade şekliyle dilin incelenmesidir. Söylem analizinde metin (text) ve bağlam başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Metin (text) analizi ile yapılan başlangıca bağlam da dâhil edilerek realite ve söylem arasındaki ilişki incelenmektedir. Söylem gerçekliği üreten, inşa eden bir alandır. Bu anlamda analiz yoluyla insanın nasıl gerçekleştiği ortaya çıkarılmaktadır. Söylem analizi tekniğinde amaç; bağlam ve metin (text) yoluyla söylemin realiteyi, dünyayı ve sosyal inşayı nasıl kurguladığı ve inşa ettiğini ortaya çıkarmaktır, bulmaktır (Oğuz, 2008: 54).

Söylem analizi tekniği son yıllarda nitel araştırmalarda ön planda yer alan bir araştırma tekniğidir ve odak noktasını anlamın sabitlenemez, değişken yapısı üzerine oturtan bir yöntem olarak görülmektedir. Bir anlamda söylem analizi,

“anlamın çeşitliliğini ve değişkenliğini araştıran ileri düzey hermeneutik ve sosyal göstergebilim olarak görülebilir” (Ekşi ve Çelik, 2008: 105).

Söylem ve söylem analizi konusunda ilk akla gelen isim kuşkusuz Michel Foucault’dur. Foucault dil ve sosyal yapılar üzerinden söylemi açıklamaktadır. Foucault’a göre söylem, sosyaldır, anlam kimin kullandığı, nerede ve ne zaman kullanıldığına bağlı olarak değişmektedir. Öte yandan söylemler çatışma içerisinde olabilir ya da hiyerarşik bir düzen içerisinde de olabilirler. Bu bağlamda çatışma ve hiyerarşi kavramları ile birlikte düşünülen söylem alanında iktidar önemli bir yer tutmaktadır. Kelimeler ve anlam üzerinde güç sahibi olmak, söylemin üretilmesi noktasında iktidar ile olan bağımlı göstermektedir. Bu anlamda iktidar kavramı söylem analizi için de oldukça önemli olmaktadır. Foucault ’un söylem hakkındaki fikirlerine dayanan söylem analizi, geleneksel düşünme ve yazma biçimlerinin toplumsal, kültürel sistem içerisinde politik ve ideolojik hedeflere ne şekilde hizmet ettiğini, aynı zamanda bireylerin düşünme şekillerinin ve toplumsal bir varlık olarak aksiyonların, faaliyetlerin nasıl baskılandığına ve sınırlandırıldığına yönelik olarak açıklamalar getirmeyi amaçlamaktadır (Ekşi ve Çelik, 2008: 106).

Söylem çözümlemeleri, eleştirel söylem çözümlemesi konusunda önemli bir diğer isim ise Teun Adrianus van Dijk’tir. van Dijk eleştirel söylem çözümlemesini medya çalışmalarına uygulamıştır. Bunu yaparken Avrupa’daki etnik toplulukların ve azınlık grupların medyada haberlerde temsil edilme biçimlerine odaklanmış ve haberler ve haber dili yoluyla önyargıların ve ırkçılığın yeniden üretimini çözümlemeye çalışmıştır. Bu çözümleme biçimi haberin hem metinsel hem de üretim ve alımlama / yorumlama olmak üzere üç düzeyde çözümlemesini mümkün kılmaktadır. Üretim sürecinde ifade edilen haberin üretimindeki kurumsal pratikler ve medya söylemi ile doğrudan bir ilişkisi bulunan sosyo-ekonomik yapı ve pratiklerdir. Van Dijk bu çözümleme biçiminde yer alan üç düzey arasındaki ilişkileri ve bu düzeylerin toplumsal alanla ilişkilerini ortaya koymaktadır. Bunu yaparken çözümlemesini mikro ve makro düzeyde gerçekleştirmektedir. Mikro düzey incelemede kelime seçimleri, cümle yapıları, cümlelerin basit ya da karmaşık, aktif ya da pasif gibi dilbilgisel özellikleri dikkate alınır ve incelenir. Kelime seçimlerinde önemli olan nokta ise ideolojik bağlamdır. Makro düzeyde ise şematik ve tematik olmak üzere iki boyutta inceleme gerçekleştirilir. Tematik analiz haber başlığı, alt başlık, haber girişi ve

spot ögelerinden oluşmaktadır. Şematik analiz ise haber metninin arka plan ve bağlamsal bilgisinin, kaynaklarının dikkate alındığı durum ve yorum sürecinden oluşmaktadır (Durna ve Kubilay, 2010: 67-68).

Van Dijk haberde temaların ve konuların sunulduğu yer olarak başlıkları ve giriş paragraflarını işaret eder ve başlık ve giriş paragrafının gazetecinin bilişsel anlayışını ve modelini sunduğunu söyler. Okuyucuların zihninde kalan da yine haberin makro yapısı olmaktadır. Okuyucunun bu hatırlama biçimi, bir söylem olarak haberin, haber dilinin meydana getirdiği kalıp yargıları, klişeleri ve stereotipleri bilişsel çağrışım aracılığıyla yeniden anımsayarak ve yorumlayarak anlamlandırma halidir (Durna ve Kubilay, 2010: 69).

Van Dijk toplumsal bilişi, toplumu ve söylemi dolayımlayan grup / topluluk üyelerinin zihinsel temsili olarak nitelendirmektedir. Bu noktada ideoloji toplumun paylaştığı tutumları örgütleyen soyut zihinsel sistem olarak ifade edilmektedir. Van Dijk kişilerin toplumsal hareket ve ilişki, iletişim sırasındaki zihinsel temsillerine “modeller” demektedir. Bu modeller bireylerin nasıl iletişim kuracağı, nasıl davranacağı, diğer kişilerin sosyal pratiklerini nasıl anlayacağını denetlemektedir. Van Dijk’e göre bireylerin medyanın kendilerine sunduklarını ve mesajlarını kendi düşünceleri, inançları doğrultusunda reddetme ya da kabul etme özgürlüğü bulunmaktadır. Ancak bu özgürlük oldukça sınırlıdır. Çünkü iktidar ve iktidar sahibi kişiler / gruplar medya erişimi konusunda sıradan insana göre avantajlı bir konumda bulunmaktadır. Bu anlamda iktidar, kamusal söylemi ve medya söylemini denetleme ve bu yolla zihinleri denetleme imkânına sahip olmaktadır. Van Dijk, zihinsel temsillerin çoğunlukla biz ve onlar karşıtlığı üzerinden şekillendiğini belirtmektedir. Bu karşıtlık biçiminde “biz” ve eylemlerine olumlu bir anlam yüklenirken; “onlar”ın kimlik ve eylemleri olumsuz bir formda sunulmaktadır. Bu yolla ırkçılık ve önyargılar yeniden üretilmektedir (Durna ve Kubilay, 2010: 70).

Göç olgusu kapsamında bakıldığında yabancı olan, onlar konumuna yerleştirilen göçmenler, sığınmacılar ev ve iktidar sahipleri tarafından olumsuz olarak algılanmakta ve sunulmaktadır. Göç ve beraberinde gelenlerin sorun, kriz, tehdit vb. ifadelerle tanımlanması, kelime seçimi ve retorik figürler aracılığıyla olumsuzlanması göçmenlere, mültecilere, sığınmacılara ilişkin zihinsel modellerin şekillenmesini ve pekişmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda önyargılar ve ırkçılık, ötekileştirme yeniden üretilmektedir. Medyada sunuluş ve temsilleri ayrıştırıcı dili

ve algıyı pekiştirmektedir. Aynı zamanda bir ötekiye duyulan ihtiyaçla iktidar olanın kimlik ve söylemi medyanın ve yeni medyanın araçsallığında, kullanılan dil ve metinler ile yeniden üretiliyor gibi görünmektedir.

Söylem analizi nitel araştırma tekniklerinden bir tanesidir ancak diğer nitel araştırma tekniklerinden kendine has özellikleri bağlamında ayrılmaktadır. Söylem analizinde diğer nitel araştırmalarda olduğu gibi araştırmanın konusu verili kabul edilip bunun üzerine inceleme yapılmamaktadır. Söylem analizinde araştırmanın konusu, olgusu verili olarak kabul edilmemekte, işleme öncelikle konu ya da olguyu sorgulamakla başlanmaktadır (Oğuz, 2008: 56). Söylem analizinin de belirli bir araştırma süreci ve aşamaları bulunmaktadır. Söylem analizi de diğer araştırma yöntemleri gibi araştırma problemine, verilere, analize ve analiz sonuçlarına dayanmaktadır. Söylem analizinde öncelikle araştırma problemi belirlenmektedir (Ekşi ve Çelik, 2008: 109).

Problem belirleme aşamasından sonra transkriptin oluşturulması basamağına geçilmektedir. Bu noktada analizde kullanılacak olan dokümanlar, metin (text) devreye girmektedir. Analize tabi tutulacak olan textler yazılı, sözel, görsel verilerden oluşabilmektedir (Oğuz, 2008: 56). Bu araştırmada kullanılacak olan metin (text) Twitter’ da üretilen içeriklerden oluşmaktadır. Bu araştırmada 2012-2020 tarihleri arasında Sözcü, Yeni Şafak, Yeni Akit, BirGün ve Cumhuriyet gazetelerinin Suriyeli “sığınmacılar” ile ilgili Twitter’ da yayınladıkları haberler ve haberlere yönelik yeni medya platformu Twitter’ da herkesin erişimine açık şekilde yazılan yorumlar ve kamuya açık şekilde yayınlanmış olan kullanıcıların ürettiği kişisel içerikler ve yorumlar analiz edilmiştir.

Bir diğer aşama şüpheci okumadır. Araştırmacı ön kabullerinden ve yargılarından, inanç ve değerlerinden sıyrılarak analitik bir okuma gerçekleştirmelidir. Bu noktadan sonra kodlama aşaması gelmektedir. Elde edilen veriler analiz edilmeden önce belirli kategoriler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kodlamada amaç dağınık ve karmaşık halde yığınların içerisinde yer alan söylem yapısını bir araya getirebilecek, bütüncül bir bakış sunabilecek parçalar arasına girebilmektedir (Oğuz, 2008: 56).

Bu aşamada araştırma kapsamında milliyetçilik kategorisi altında etnik köken ve kültür, dil, din, tarih kodlamaları bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet kategorisi altında erillik, kadınlık, anavatan, namus, koruyan-korunan, üreme

kodları yer almaktadır. Vatandaşlık kategorisi altında ise etnisite, vatan, toprak, hak, siyasi örgütlenme kodları yer almaktadır.

Söylem analizin son aşaması ise verilerin analiz kısmıdır. Verilerin analizi okuma/sınıflandırma, yorumlama ve yapılandırma basamaklarını kapsamaktadır. Analiz kısmında genel anlamda metnin (text), kelimelerin ve cümlelerin ve bunlar arasında var olan ilişkilerin yorumlanması, yapılandırılması ve makro düzeyde yapılandırılması süreçleri yer almaktadır. Yorumlama kısmında kelimelerin, cümlelerin işlevi ve bağlamı incelenmektedir.

Bu araştırmada kullanılan verilerde ortak kelimeler, sözcük grupları ve cümlelerin neler olduğu ve milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık bağlamı içerisinde nereye oturdukları ve/veya ne anlama geldikleri, işlevleri üzerine yorumlama yapılmaktadır. Yorumlama aşamasında incelenen bağlamlar olan milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık olgularında önemli olan sözcük, sözcük grupları ve tematik anlama odaklanılmaktadır. Milliyetçilik dil, din, soy, ırk, ortak tarih, kültür, ulus-devlet, öteki, düşman, komplo teorisi kavramları ile ilişkili bir olgudur (Aydın, 2015: 32, Ertan ve Örs, 2018: 67). Milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ilişkisinden bağımsız bir olgu değildir. Milliyetçilik ve cinsiyet ilişkisinde önemli olan kavramlar militarizm, vatan, namus, koruyan-korunan, cesaret, görev, cinsellik, kültür aktarıcısı şeklindedir (Nagel, 2013: 61-64, Yuval-Davis, 2003: 61). Vatandaşlık ise ulus-devlet, ortak vatan ve millet, soy, vatanseverlik ve milliyetçilik ile ilişkilidir (Aykutalp, 2017: 432-436, Bingöl Schrijer, 2018: 204). Araştırma kapsamında keşfedilen veriler literatüre yapılan atıfla ve milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık kapsamında var olan kavramsal ve kuramsal çerçeve dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Yapılandırma aşamasında bütüncül bir çerçeve çizilmeye çalışılmaktadır. Parçalar halinde ele alınan kelimelerin ve cümlelerin yeniden düzenlenmesini ve daha stratejik bir yöntem ve yaklaşımla bağlantılar ve ilişkiler, uyum ortaya konmaktadır (Ekşi ve Çelik, 2008: 111). Araştırma kapsamında yorumlama kısmında elde edilen veriler sonucunda ortaya çıkan bağlam ve ortak noktalar ile birlikte Suriyeli sığınmacıların temsil edildiği söylem alanlarında milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık açısından yeni bir okuma gerçekleştirilmiştir.

Makro yapılandırma ise araştırma amacı ve kapsamında doğrultusunda söylem alanından daha genel düzeyde çıkarımlar yapılmak istendiği takdirde

analize tabi tutulmaktadır. Bu araştırma kapsamında Suriyeli sığınmacıların yeni medya temsiliyetlerinde milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık alanında söylem ve kimliğin yeniden inşa edilmesinde temel parametreler ve kesişim noktaları etniklik, tarihsel anlatı, dil, vatan, anavatan, namus, normatif erkeklik ve kadınlık kabulleri, milli kimlik ve bilinçten meydana gelmektedir. Bu bağlam çerçevesinde üretilen söylemlerde Türkiye’de egemen olan ideolojinin perspektifinin izlerinin olduğu ve Suriyelilerin temsiliyetinde söylemin kendisinin ve kimlik anlatılarının yeniden inşa edildiği söylenebilir. Bunlar tezde detaylı şekilde anlatılmaktadır.

1.5. Çalışmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Nitel araştırma türünden söylem analizinin kullanıldığı bu tezin amacı:

Bu çalışmanın amacı, Suriyeli sığınmacılar konusunda yeni medyada kolektif belleğin ve kimliğin ne şekilde yeniden üretildiği, egemen söylemin ne şekilde yeniden dolaşıma sokulduğunu milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık bağlamında eşzamanlı olarak analiz etmektir.

Bu amaca ulaşmak için belirlenen araştırma soruları aşağıda sunulmaktadır.

1. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde nasıl bir milliyetçilik inşa edilmektedir?
2. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde nasıl bir toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri inşa edilmektedir?
3. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet nasıl kesişmektedir?
4. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde nasıl bir vatandaşlık anlayışı inşa edilmektedir?
5. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde vatandaşlık, milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet anlayışları nasıl kesişmektedir?
6. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemler milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlığa ilişkin egemen ideolojinin perspektifini yansıtmakta mıdır?

1.6. Araştırmanın sınırlılıkları

Yeni medyanın inceleme ve araştırma alanı olarak çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Yeni medya üzerinden yapılacak olan bir araştırmada alanın uçsuz bucaksız sermayesi içerisinde veri toplamak en önemli zorluğu ve sınırlılığı

oluşturmaktadır. İncelemeye tabi tutulacak verilerin birçoğunun gözden kaçırılmasına neden olabilmektedir. Bilgiye erişim imkânı kolay olmakla birlikte uzun ve meşakkatli olmaktadır. Bir başka sınırlılık nedeni ise elde edilen bilginin doğruluğu, güvenilirliği ve teyit edilme zorluğudur. Zengin bir veri çeşitliliği sunmasının yanında örneklem üzerinden genelleme yapmayı zorlaştırmaktadır. Günümüzde halen sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ve internete erişimi olmayan kesimler bulunmaktadır. Bunun gibi sebeplerden dolayı örneklem grubu üzerine genelleme yapmanın zorlaşması ve tüm kesimlerin fikirlerinin temsil edilememesi gibi başka kısıtlar bulunmaktadır (Creswell, 2016: 191-192).

Araştırmanın veri toplama süreci belirli bir tarih aralığını içerse de araştırmaya güncel yorum ve haberleri dâhil edebilmek amacıyla sürekli olarak yeni haberleri ve yorumları takip etmek araştırma süresince yaşanan zorluklardan biridir. Öte yandan her ne kadar sürekli takip edilse de enformasyon akışının hızına yetişebilmek mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda araştırmaya önemli katkılar sunabilecek verilerin gözden kaçırılmış olması ihtimali bulunmaktadır. Araştırma kapsamında kullanılacak içerik ve yorumlarda yer alan bilgilerin her birini kontrol etmek ve teyit etmek araştırma sürecinde yaşanan zorluklardan bir başkasıdır. Sosyal medyada gerçekliğin ve kimliklerin her gün yeniden üretilmesi ve sosyal medyanın sunduğu anonim olma seçeneği, araştırmada kullanılan içerik ve yorumların üreticilerinin profillerini çıkarma problemini doğurmaktadır. Yaş, cinsiyet, sınıf, eğitim kategorilerinde sınıflandırma ve genelleme yapmak zorlaştırmaktadır. We are social ve Hootsui tarafından her sene yayınlanan internet ve sosyal medya istatistiklerinin Türkiye bölümü “Dijital 2019 in Turkey” adıyla yayınlandı. Raporun sunduğu verilere göre Türkiye’de 52 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Twitter kullananların sayısı ise 9 milyondur. Raporda ifade edilene göre Türkiye’de sosyal medya platformlarını erkekler daha fazla kullanmaktadır. Sosyal medya kullanımının 18-55 yaş aralığında yaygın olduğu ve genel kullanıcı profilini 25-34 yaş grubunun oluşturduğu görülmektedir (“Dijital 2019: Turkey,” 2019). Bu bağlamda araştırma kapsamında kullanılan verilerin çoğunluğunun erkeklerden ve 25-55 yaş aralığından elde edildiği tahmin edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ZORUNLU GÖÇ VE TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLERİN STATÜSÜ

2.1. Göç

Üzerinde uzlaşılmış bir tanım bulunmamakla birlikte Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından genel kabul görmüş olan göç tanımı şu şekildedir:

“Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir” (Perruchoud ve Redpath - Cross, 2009: 35).

Uluslararası ölçekte mutabakata varılmış bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Uluslararası Göç Örgütü’nün (IOM) yayınladığı göç sözlüğünde yer alan ifadede göçmen kavramı bireyin göç kararını dışarıdan zorlayıcı faktörlerin etkisinde kalmaksızın, hür iradesiyle ve kişisel uygunluğu gözeterek aldığı durumlara karşılık gelmektedir. Dolayısıyla bu bağlam ekonomik ve sosyal şartlarını iyileştirmek, bireysel ve ailevi beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülke ya da bölgeye göç eden birey ve aileleri kapsamaktadır. Öte yandan Birleşmiş Milletler’ e göre *“göçmen, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir bireydir”* (Perruchoud ve Redpath - Cross, 2009: 37).

Uluslararası göç; “kişilerin geçici veya daimi olarak başka ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutad olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları, dolayısıyla, uluslararası bir sınırın geçilmesi” (Perruchoud ve Redpath - Cross, 2009: 88) şeklinde tanımlanmaktadır. Uluslararası göç ise zorunlu ve iradi/gönüllü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Zorunlu göç; savaş, çatışma, ekonomik ve politik nedenler, doğal afetler, salgın hastalıklar, kıtlık, etnik, dini, kültürel baskılar nedeniyle insanların toplu olarak yer değiştirmesi anlamına gelmektedir (Şirin Öner, 2012: 17). Hazan’ın Simon’dan aktardığına göre zorunlu göçmenler politika yapıcılar tarafından mekân, zorunlu hareketlerin nedenleri ve zaman olmak üzere üç boyutta

sınıflandırmaktadırlar. Mekân terk edilen yeri ifade etmektedir ve kişiler uluslararası sınırı geçtiğinde mülteci, sığınmacı, göçmen olarak anılırken ülke içerisinde kalanlar ise ülke içi göçmenler ya da ülke içinde yerinden edilmiş kişiler olarak tanımlanmaktadırlar. Zorunlu yer değiştirmenin nedenleri iltica talebinde bulunabilmek ve mülteci olarak tanımlanabilmek için önemlidir. Üçüncü boyut olan zaman ise göç edildikten sonraki ilk süreçte mültecilerin acil olan problemleri, korunma ve barınma gibi ihtiyaçlarını öncelemekte ve sonrasında uzayan mülteciliğin tanımlanmasını ifade etmektedir (Hazan, 2012: 184-185).

Zorunlu göç türünün karşısına yerleştirilebilecek olan iradi göç baskı, savaş, doğal afet ya da çevresel etkenler, sürgün vb. gibi can ve güvenlik endişesinin sebep olduğu durumlardan ziyade yaşam standartlarını yükseltmek, daha iyi kazanç elde edebilmek amacıyla bireysel çıkarı gözeten, ekonomik alanın belirleyiciliğinde olan bir göç tipidir (Ekici ve Tuncel, 2015: 14).

Düzensiz göç 1980’li yılların sonunda artış göstermiş ve denetim altına alınması tartışılmıştır. Düzensiz göç, en genel haliyle, “sınır ötesi insan hareketlerinin devletler tarafından kontrol edilemeyen ve gözetlenemeyen kısmıdır” (Atasü-Topçuoğlu, 2012: 501). Düzensiz göçün farkı nedenlere dayanan farklı düzensiz olma halleri bulunmaktadır. Yasal izinle girip süresi dolduğu halde çıkış yapmayan, yasal izni olmadan giren, çalışan, çalışma izinlerini yenilemeyen, yasal kalma süresi dolan kişiler olarak düzensiz göçmen olarak kategorilendirilmektedir. Düzensiz göçte, göç eden insanların özelliklerin değişkenliği ve bundan dolayı kim olduklarının muğlaklığı öte yandan ne yapacaklarının ve ne zaman, ne şekilde yapacaklarının kestirilemiyor oluşu göçün bu şekilde anılmasında etkilidir. Düzensiz göç kapsamının genişliği ve takibinin zorluğu gibi nedenlerden dolayı sağlam istatistikî verilere ulaşmanın zor olduğu bir alandır. Düzensiz göç ile ilişkili olan bir diğer kavram ise transit göçtür (Yılmaz, 2014: 1689). Transit göç yirminci yüzyılın son çeyreğinde kullanılmaya başlayan oldukça yeni bir kavramdır. Transit göç, geçiş halinde olunan, asıl hedefe ulaşılmamış, varılması hedeflenen noktaya varışta beklenen yeri ifade etmektedir (Şirin Öner, 2012: 17). Transit ülke ise “göç akınlarının içinden geçtiği ülke olarak belirtilmektedir (Perruchoud ve Redpath - Cross., 2009: 86). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün internet adresinde yer alan ifade de düzensiz göç; “Bir ülkeye yasadışı giriş yapmak, bir ülkede yasa dışı şekilde kalmak veya yasal

yollarla girip yasal süre içerisinde çıkmamak olarak” tanımlanmaktadır (“Düzensiz Göç Hakkında,” t.y., par. 2).

2.2.Küresel Bağlam

Küresel Trendler Raporu, BMMYK’ nın ilgilendiği popülasyonlardaki değişiklikleri ve devam eden krizler konusunda toplumun algılarını derinleştirmek için her yıl yayınlanmaktadır. BMMYK her yıl bu raporla mültecilerin, sığınmacıların, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin, ülkelerine veya orijin bölgelerine geri dönenlerin, vatansızların ve BMMYK’ nın ilgilendiği diğer popülasyonların sayısını hesaplamakta ve izlemektedir. Bu verilerin güncel olmasına dikkat edilmekte ve yaş, cinsiyet vb. kriterler açısından analiz edilmektedir. 2018 yılı Küresel Trend Raporuna göre zulüm, savaş, çatışma veya insan hakları ihlalleri sonucunda zorla yerinden edilen nüfus geçen yıla oranla 2,3 milyon artarak dünya genelinde 70,8 milyon kişiye ulaşmıştır. 2018 yılında tahmini olarak 13,6 milyon kişi çatışma ve zulüm nedeniyle zorla yerinden edilmiştir (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2018: 1).

Gelişmiş bölgelerdeki ülkeler dünyadaki mültecilerin % 16’sına ev sahipliği yapmaktadır. Her 5 mülteciye yaklaşık 4’ü orijin ülkelerine komşu olan ülkelere yaşamaktadır. 2018 yılında yaklaşık 3,5 milyon kişi iltica başvuruları hakkında bir karar beklemekte idi. 2018 yılı boyunca 2,9 milyon kişi kendi ülkesine geri dönüş yapmıştır. Dünya çapındaki mültecilerin 3’te 2’den fazlası sadece beş ülkeden gelmektedir. 6,7 milyon ile ilk sırada Suriye Arap Cumhuriyeti’ni almaktadır. Suriye Arap Cumhuriyeti’ni 2,7 milyon ile Afganistan, 2,3 milyon ile Güney Sudan, 1,1 milyon ile Myanmar ve 0,9 milyon ile Somali takip etmektedir (United Nation High Commissioner For Refugees, 2018: 3).

Türkiye 3,7 milyon kişi ile dünya çapında en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunda yer almaktadır. Türkiye’yi 1,4 milyon ile Pakistan, 1,2 milyon ile Uganda ve 1,1 milyon ile Sudan ve Almanya takip etmektedir (UNHCR, 2018: 1-3). Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü’nün 2019 yılı, yıl ortası verilerine göre dünya üzerinde yaklaşık olarak 271 milyon göçmen olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayının yaklaşık olarak 141 milyonunu erkekler, 130 milyonunu ise kadınlar oluşturmaktadır. BM’nin göçmen verilerinde kadınların uluslararası göçmen stokundaki payı ise % 47,9 olarak belirtilmektedir. Yine BM’nin 2019 yılı, yıl ortası verilerinde yer aldığı şekliyle uluslararası

göçmen stokunda kadın göçmenlerin bölgelere göre dağılım yüzdesine bakıldığında; Afrika’da % 47, Asya’da % 41,5, Avrupa’da % 51,4 ve Kuzey Amerika’da % 51,8 olarak belirtilmektedir (“International Migrat Stock: The 2019 Revision,” 2019).

2.3.Türkiye’ de Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler

Göç İdaresi Müdürlüğünün 29.05.2020 tarihi itibarıyla güncellediği verilere bakıldığında Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı toplamda 3.579.318’dir. Bu kişilerin 1.928.143’ü erkeklerden, 1.651.175’i ise kadınlardan oluşmaktadır. 0-18 yaş aralığında 1.687.755 Suriyeli bulunmaktadır. 15-24 yaş aralığında, genç nüfus olarak tanımlanan kişi sayısı ise 748.418 kişidir. Suriyelilerin birçoğu geçici barınma merkezleri dışında yaşamaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı verilere göre geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayısı 63.241 iken geçici barınma merkezleri dışında kalan Suriyeli sayısı 3.516.077’dir. Suriyelilerin illere göre dağılımına bakıldığında ise 496.812 kişi ile İstanbul en çok Suriyeli barındıran şehir olurken, 24 kişi ile Bayburt en az Suriyelinin olduğu şehir konumundadır (“Geçici Koruma” 2020).

İçişleri Bakanlığı’nın son olarak 30 Aralık 2019 tarihinde yaptığı açıklamaya göre Türk vatandaşlığı verilen Suriyeli sayısı 110 bin olarak açıklanmıştır. Bu kişilerin 53 bini yetişkin, 57 bini ise çocuklardan oluşmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre sonradan kazanılan vatandaşlık için gerekli olan şartlar 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve ilgili mevzuat ile düzenlenmiştir. Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 11. maddesinde yer alan şartlar sağlandığı takdirde Türk vatandaşı olunabilmektedir. Bu maddeye göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak, Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmiş olmak, Türkiye’ye yerleşmeye karar verdiğini, iş kurmak, bir işyerinde çalışmak gibi davranışlarla teyit etmek veya Türk vatandaşı ile evlenmek, ailece müracaat etmek, daha önce Türk vatandaşlığını kazanmış olan ana, baba, kardeş ya da çocuk sahibi olmak veya eğitimi Türkiye’de tamamlamak, genel sağlığı tehdit eden bir hastalığı bulunmamak, topluma ve toplumsal yaşama uyum sağlamak ve uyum sağlayabilecek kadar Türkçe konuşmak, geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak ve milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartlarını sağlayan kişiler vatandaşlık kazanabilmektedir (Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2009). Ayrıca 2018/106 Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik

Yapılmasına Dair Değişiklik ile istisnai olarak Türk vatandaşlığı kazanılabilecek durumlar ifade edilmektedir. Buna göre yasada belirlenen limitlerin üzerinde yatırım yapan, istihdam olanağı yaratan, bankada mevduatı bulunan, taşınmaz satın aldığı ilgili bakanlıklarca tespit edilen kişiler Türk vatandaşlığı kazanabilmektedir (Türk, 2020: 165). Ancak Geçici Koruma Kanunu'nun 25. maddesi Suriyeli sığınmacıların vatandaşlık kazanmasının önünde engel teşkil etmektedir. Bu maddede yer alan “Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye’de kalış hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz” (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014) ifadesi Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de bulundukları konum itibariyle vatandaşlık kazanımını engellemektedir. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun Eylül 2019 tarihinde yaptığı açıklamaya göre Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısı 450 bin civarındadır (Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Haziran 2020, 2020).

2.4. Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü: Geçici Koruma

Göç ile ilişkili temel kavramlar olan mülteci kime denir, sığınmacı ya da göçmen kimdir sorularının cevabı ülkelerin ulusal yasaları doğrultusunda değişkenlik göstermektedir. Ancak 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen Mültecilerin Hukuki Statüsü’ ne İlişkin Sözleşme’ de yapılan mülteci tanımı uluslararası kabul görmektedir. 1951 tarihli Cenevre Konvansiyonuna göre mülteci:

“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi” olarak tanımlanmaktadır (“Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme,” 1951).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 14. maddesine göre “Her insanın zulüm karşısında, başka ülkelere sığınmaya ve bu ülkelerde sığınmacı işlemi görmeye hakkı vardır” (“İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”, 1948). Sığınmacı

ise “mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişilere” denmektedir (Amnesty International [AI], 2009: 5).

Türkiye’de Suriye’den gelen kişiler için politik söylemden günlük yaşama kadar yukarıda bahsi geçen kavramların hepsi kullanılmakla birlikte Suriyelilerin resmiyetteki tanım ve statüleri “geçici koruma” kavramı ile ifade edilmektedir. Geçici koruma 22 Ekim 2014 tarihinde resmi gazetede yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliği ile tanımlanmıştır. Buna göre; “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası korunma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” dır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014). Türkiye’de yabancılar ve yabancıların hak ve hürriyetleri konusundaki düzenlemeye 1982 Anayasa’sının 16. maddesi temel teşkil etmektedir. 16. maddede yer alan “Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir” ifadesi yabancılara yönelik korumayı göstermektedir. Türkiye’de sığınmacı ve mültecilerin durumuna ilişkin iç hukuk düzenlemesi 1994 yılında “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile gerçekleştirilmiştir. 1994 yılındaki yönetmelikte coğrafi sınırlama dikkate alınarak mülteci ve sığınmacı ayrımı yapılmış ve tanımlanmıştır (Erdoğan, 2015: 46-47). Bu yönetmeliğe göre;

MÜLTECİ: “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı”;

SĞINMACI: “ırkı, dini, milliyeti belirli toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinde istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu

yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı”lardır (Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 1994).

Bu düzenlemede sığınmacı kavramında dikkati çeken nokta geçiciliktir. Üçüncü bir ülkeye gidene geçici oturma izni verilen kişi olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan Türkiye ortaya çıkan ihtiyaç ve uluslararası kurumların talepleri doğrultusunda sığınmacılar konusunda ilk kapsamlı düzenlemeyi 2013 yılında yapmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kurulmasını da kapsayan bu yasal düzenleme 2.2.2013 tarihinde 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’dur. YUKK yasası uluslararası düzenlemeler ve Türkiye’nin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmiştir. Bu yasa uluslararası koruma konusunda 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde Türkiye tarafından konulan coğrafi çekince dikkate alınarak düzenlenmiş ve ayrıca mevzuatta daha önce bulunmayan kavramların yer almasını sağlamıştır.

Türkiye bulunduğu coğrafi konum itibarıyla sık sık iç savaş, bölgesel çatışma, sınır güvenliği gibi problemler ile karşı karşıya gelmektedir. Bu gibi durumları göz önüne alarak kendini koruma refleksi ile Cenevre sözleşmesini iki önemli çekince ile sınırlandırmıştır. Bu çekincelerden biri “Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’deki Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz” ifadesidir. Bir diğeri ve daha önemli olanı coğrafi sınırlamaya yönelik olan coğrafi çekinedir. Coğrafi çekinceye göre Türkiye, Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar” olarak kabul edilen sözleşme kapsamını “yalnızca Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle” şeklinde anladığını ve kabul ettiğini belirtmiştir. Buna göre Türkiye sözleşmeye coğrafi çekinde ile taraf olmuştur ve yalnızca Avrupa ülkelerinden gelecek sığınmacıları mülteci olarak kabul etmektedir. Avrupa dışından gelen kişileri ise Türk hukukuna göre “sığınmacı” olarak kabul edilmekte ve bunlara üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar geçici koruma sağlamaktadır (Erdoğan, 2015: 45).

Uluslararası koruma çeşitleri olarak mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma kavramlarını getirmiştir. YUKK yasasında önemli olan bugün

Suriye’den gelenlerin statü ve haklarını belirlemede temel alınan geçici koruma düzenlemesidir (Erdoğan, 2015: 50-54). YUKK yasasının 91. maddesine göre geçici koruma;

- 1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.
- 2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir (Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

Geçici Koruma Yönetmeliği 22 Ekim 2014 tarihinde resmi gazetede yayınlanmış ve yürürlüğü girmiştir. Bu yönetmelikle birlikte 1994 yılında düzenlenen yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Yönetmelikte yer aldığı şekliyle geçici koruma;

“ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası korunma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” dır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Geçici koruma kavramı göç yazını açısından oldukça yeni bir terimdir. İlk olarak 1998-1999 yıllarında yaşanan Kosova Savaşı ile gündeme gelmiştir. Acil mülteci – sığınmacı akını ve krizlerinden korunmak amacıyla ortaya atılan bu kavram hükümetleri, yönetimleri çok zaman alan ve pahalı olan bireysel izleme zorunluluğundan kurtarabilmektedir. Öte yandan geçici koruma yönetmeliği ve kavramı içerdiği coğrafi çekince ve beraberinde gelen sınırlı kabulden dolayı, geçici koruma kavramının mültecilerin sahip olduğu hakları sağlamadığı ve aynı zamanda sahip olduklarının hak değil devletin verdiği bir hizmet olarak tanımlanması, geçici koruma konusundaki sürenin muğlaklığı gibi nedenlerden ötürü eleştirilmektedir (Erdoğan, 2015: 57-59).

Mültecilik ve geçici koruma statüleri haklar temelinde farklılıklar yaratmaktadır. Mültecilik daha çok hak sahipliği getirirken, geçici koruma statüsü

hak alanını sağlanan hizmetler başlığında değerlendirmektedir. Mültecilik çerçevesinde bakıldığında öncelikli olarak her mülteci güvenli sığınma hakkına sahiptir. 1951 sözleşmesine mültecinin herhangi bir ayırma tabi tutulmaksızın, vatandaşı olduğu ÷lkeye uygulanan istisnai tedbirlerden muaf olarak sahip oldukları haklar şu şekildedir: ibadet ve çocuklarına dini eğitim hürriyeti (4. madde), medeni haklardan yararlanma (12. madde), menkul ve gayrimenkul hakkı (13. madde), fikri ve sınai mülkiyet hakkı (14. madde), dernek hakları (15. madde), mahkemede taraf olarak bulunma hakkı (16. madde), çalışma hakkı (17. madde), mesken edinme hakkı (21. Madde), eğitim hakkı (22. madde), sosyal yardım hakkı (23. madde), sosyal sigorta ve çalışma mevzuatından yararlanma hakkı (24. madde) (Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin onaylanması hakkında Kanun, 1961).

Geçici koruma statüsünün sağladığı haklar ise Geçici Koruma Yönetmeliği'nde açıklanmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 6. Bölümünde “Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler” başlığı altında ifade edildiği şekliyle; sağlık hizmetleri (27. madde), eğitim hizmetleri (28. madde), iş piyasasına erişim hizmetleri (29. madde), sosyal yardım ve hizmetler (30. madde), tercümanlık hizmetleri (31. madde) ve gümrük işlemleri (32. madde) (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Geçici koruma statüsü kişiye bir hak sahipliliği sağlamamakta, ÷lkede bulunduğu süreçte temel ihtiyaçlar dikkate alınarak sunulan hizmetlerden yararlanmayı mümkün kılmaktadır. Geçici koruma statüsü mültecilik statüsünün sağladığı birçok haktan mahrum bırakan bir forma sahiptir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YENİ MEDYADA SURİYELİ SİĞINMACILARLA İLGİLİ SÖYLEMLERDE MİLLİYETÇİLİĞİN İZLERİ

Söylem; dilbilimsel bir alan, dili kullanma, dilsel eyleme biçimidir. Düşünce, fikir zamanla söylem haline gelir ve bir dünya tasarımı oluşturur. Söylem, dil ile ilişkili bir ifade, anlatım, düşünüş biçimidir. Dil ise gerçekleri, gerçek dünyayı gösteren, onu işaret eden bir form değildir. Aksine dil, şeyler ve anlamları toplumsal bütünlük yoluyla ve kültürün içerisinde, bir bağlama bağlı olarak gelişir ve üretilir. Dil, anlam ve dolayısıyla söylem tarihsel koşullara bağlı olan, toplumdan topluma değişiklik gösteren ve bir bağlam içerisinde üretilen yapılardır. Dil ve anlamla ilişkili olarak söylemin keşfinden itibaren evrensel gerçeklikten ve anlamdan söz etmek mümkün görünmemektedir. Sözen'e göre "artık evrensel gerçeklik yoktur; gerçeklikler vardır. Gerçeklik söylemle ve söylem içerisinde inşa edilen bir şeydir" (Devran, 2010: 26). Söylem, belirli bir yer ve zamanda, belirli koşullar nedeniyle ve sonucunda üretilmektedir. Bu anlamda söylem tarihseldir. Söylem; politik, ekonomik, kültürel alanlarla ilişkili bir kavramdır. Aynı zamanda sosyolojik bir kavramdır, toplumsal bir yapı ihtiva etmektedir (Doyuran, 2018: 306). İktidar, güç, hiyerarşi, otorite, uzlaşma, baskı kurma mücadelelerini içeren bir söz üretimi ve eylemsellik alanıdır. Bu anlamda söylem toplumsal bir bağlam içerisinde gelişir, toplumsal bir bağlamda ortaya çıkar. Söylemde kullanılan, tüketilen kelimeler, sözcükler ve cümleler yalnızca bağlam içerisinde gelişir ve değişir. Söylem bir yandan toplumsal yapı ve bağlam içerisinde gelişirken diğer yandan toplumsalın söz üretimini ve bağlamını değiştirir. Bu bağlamda, Suriyeli sığınmacılar ile birlikte toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel alanda üretilen kimlik ve söylemler Suriyeli sığınmacılar aracılığıyla, onların üzerinden üretilmektedir. Öte yandan üretilen söylem, milliyetçi düşünüşün tabanından yükselmektedir. Milliyetçi söylemin toplumsal bütünlüğü ve milli birliği sağlamak için ihtiyaç duyduğu öteki, düşman, yabancı kavramı 2011 yılından itibaren Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılar tarafından temsil edilmektedir. Toplumsal, politik, kültürel ve ekonomik dil ve söylemlerin bağlamını Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır.

Tezin bu bölümünde Suriyeli sığınmacıların yeni medya temsiliyetlerinde, ötekine yönelik olarak gelişen dil alanında milliyetçi söylemin ve milliyetçi unsurların varlığı ve etkisi keşfedilmiştir. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte toplumsal alanda gelişen düşünce ve ifadelerde, kimliklerin sergilenişinde milliyetçi söylemin izleri aranmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için Twitter yorumları analiz edilmiştir. Twitter yorumlarındaki söylem incelemesi tezin bu bölümünde yer alan kuramsal ve kavramsal çerçeve bağlamında yapılmıştır. Bu bölümde aşağıdaki araştırma soruları cevaplandırılmıştır.

1. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde nasıl bir milliyetçilik inşa edilmektedir?

2. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemler egemen ideolojinin perspektifini yansıtmakta mıdır?

3.1. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve: Milliyetçiliğe Düşünürlerin Gözünden Bakmak

1800'lerin sonlarına gidildiğinde milliyetçiliğin kökenlerini Alman romantik düşüncesinde ve Kant felsefesinde görebilmek mümkündür. Hans Kohn'a göre Alman romantik düşüncesi siyasi bir hedef taşııyordu. Alman olma bilincinin ortaya çıkmasında bu düşünüş tarzının kendine özgüllüğü yatmaktaydı. Kedouri ise Alman düşünüş tarzının öncülerinden olan Kant'ı her şeyin başlangıcı noktası olarak görmekte ve geliştirdiği ahlaki ve epistemolojik ikiliğin siyasi sonuçlarına vurgu yapmaktadır. Kant felsefesindeki ikiliğin temeli görüngülerin dünyası ve bireyin iç dünyası ayırımına dayanmaktadır. Buna göre bilginin kaynağı görüngü dünyasından kaynaklanmakta iken ahlakın temeli bireyin iç dünyasından kaynaklanmaktadır. Ahlak anlaşılmaz, olasılıklara bağlı dış dünya ile temellendirilirse birey özgür olamaz, anlaşılmaz kanunların kölesi olur. Erdem, özgürlük ve özerkliğe iç dünyanın evrensel kanunlarına uyarak ulaşılabilir. Kişiyi kendi kaderini tayin hakkı veren ve kişiyi evrenin merkezine yerleştiren bu düşünüş şeklinin siyasi alandaki yansımaları ise kendi kaderini tayin hakkını elinde bulunduran birey için en iyi yönetim şeklinin özgür ve özerk iradesini yansıtabileceği cumhuriyetçilikte ifadesini bulmaktadır (Özkırımlı, 2008: 33-34).

Antony Smith milliyetçiliği sadece toplumsal ve siyasi bir ideoloji olarak değil, bir kültür ve kimlik biçimi olarak görmektedir. Karl Popper'a göre milliyetçilik açık toplumun oluşmasındaki önemli engellerden biridir. Diğer yandan Karl Deutsch, Karl Popper'ın tam karşında yer alarak milliyetçiliği

toplumsalın sosyo-politik gelişmişliğinin bir ifadesi, göstergesi olarak düşünülmektedir. Louis Synder milliyetçiliği toplumsal ve politik koşullara bağlı olarak yüklendiği misyon üzerine tartışmıştır. Milliyetçilik kimi zaman ülke içi birliği sağlama aracı olabilirken kimi zaman toplumsal farklılıkları yok etmeye, toplumu homojenleştirmeye çalışan bir baskı aracı olabilmektedir (Akıncı, 2014: 132-133).

Siyaset bilimci Jean Leca milliyetçiliğe dışlama ve dâhil etme süreçleri açısından bakmaktadır. Leca'ya göre milliyetçilik verili bir kültür için gerçekleştirilen hâkimiyet mücadelesinin aracı iken dışlayıcı ancak ulus-devleti ortaya çıkaran irade için yurttaşlığı meşru kıldığında içeren, dâhil eden olmaktadır. Sosyal psikolog Michael Bilig milliyetçiliğin kendisini nasıl sürekli var ettiği, ürettiği konusunu açıklama çabası gütmektedir. Bilig'e göre egemenlik bir kez elde edildikten sonra yok olmaz ve içinde yaşanılan, aşına olunan ortam tarafından benimsenir ve sıradanlaşır. Ayrıca seçilen milli semboller, simgeler günlük hayattaki alışkanlıklardan, düşüncelere ve tepkilere kadar yerleşir. Bu sayede var olan ortam, milli bir ortama dönüşür ve milli kimlik her an, devamlı olarak, en küçük alışkanlıklarla yeniden üretilir. Milliyetçilik bu yolla kendisini mütemadiyen üretme olanağına sahip olmuştur (Ertan ve Örs, 2017: 46-50).

Alman filozof Herder tartışmasını dil üzerinden yürütür. Dil, iletişimi ve düşünmeyi sağlayan, kültürel kodları üreten ve aktaran bir araçtır. Dil yoluyla bir topluluğun ya da milletin varlığı tahayyül edilir ve millete ait unsurlar aktarılır ve yaygınlaştırılır. Ortak bir dil etrafında bir araya gelmek bireylerin ve grupların kendi kişisel ve toplumsal tarihlerini üretmelerini, hayali cemaatlerini oluşturmalarını mümkün kılmaktadır. (Özkırımlı, 2008: 37).

Anderson milleti ve milliyetçiliği kültürel bir yapım türü olarak düşünülmektedir. Din ve akrabalık gibi olgularla birlikte düşünüldüğünde milliyetçiliği anlamının kolaylaşacağını söylemektedir. Buradan yola çıkarak şöyle bir tanım önerir: “Ulus hayal edilmiş bir siyasal topluluktur-kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir” (Anderson, 1995: 20).

Anderson milliyetçiliği kendisini önceleyen ve kendisine kaynaklık eden kültürel sistemler ve ilişkiler ile değerlendirmenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Ulusun tahayyül edilmesinde dinin gerilemesi, coğrafi keşifler ile birlikte coğrafyanın, kültürün ve dilin sınırlarının genişlemesi, hanedanlık tipi yönetimin,

kutsal soy anlayışının meşruiyetlerini yitirmesi ulusun tahayyül edilebilmesini mümkün kılan etkenlerdir (Anderson, 1995: 26-35). Bir başka etken zamanın tasavvur edilişindeki değişimdir. Ortaçağın eşzamanlılık kavramının yerini alan türdeş zaman algısı; homojen ve içi boş bir zamanda ilerleyen bir toplum düşüncesi günümüz ulus modelinin öncülüdür, benzeridir (Anderson, 1995: 39-51). Anderson ulus fikrinin ön plana çıkmasında kapitalizme büyük önem atfetmektedir. Kapitalist yayıncılığın yerel dillerin üzerinde ortak bir iletişi alanı ve iktidar dili yaratması ulusal bilincin gelişmesine katkı sağlamıştır (Anderson, 1995: 61-62)

Hobsbawn millet ve milliyetçilik düşüncesini belli temalar altında değerlendirmeyi uygun bulmaktadır. Milliyetçiliği Gellner' ın ortaya koyduğu şekliyle politik ve milli birimin uyumlu olması gereken ilke olarak değerlendirmektedir. Hobsbawn'a göre millet ne ezeli ne de ebedi bir kavram, bir yapıdır. Millet, toprak esasına dayalı, sınırları belli olan, modern biçimiyle ulus-devlet ile ilişkili olarak değerlendirildiğinde anlamlı olabilecek toplumsal bir birimdir. Millet homojen bir bütün, toplumları sınıflandırmanın tek gerçek ve geçerli yolu değildir. Millet etnik köken, dil, ortak tarih gibi temalarla belirlenen homojen bir oluşum değil, icat edilen, farklı toplumsal kimliklerden – yaş, cinsiyet, ideoloji, din- etkilenen heterojen, muğlâk, bulanık bir toplumsal yapıdır. Milliyetçilik kültürleri yoktan var eden ya da var olanı yok eden, kültürleri millete çeviren, milletleri üreten, milletlerden önce gelen bir gerçekliktir (Hobsbawn, 2006, 24-26).

Gellner milliyetçiliği siyasi bir ilke olarak görmektedir. Ona göre milliyetçi hareketler, milletlerin, ulusların oluşumuna kaynaklık eden, onları yaratan, üreten bir ilkedir. Milliyetçilik Gellner içinde modern bir olgudur. Endüstriyel gelişme ile birlikte ortak bir dil, kültür ve kültürel kodların paylaşımı ile modern ulusçuluk fikri oluşmuştur. Modern çağda her insanın doğuştan bir ulusun üyesi olduğu fikri hâkimdir. Ancak Gellner'e göre ulus fikrinin ortaya çıkması için sanayi toplumunun karmaşık işbölümü yapısını ve kitlesel ölçekteki yaşam biçiminin ihtiyaç duyduğu mekanizmanın gelişmesini beklemek gerekmiştir. Ulus, ortaya çıkmak için milliyetçiliğe ve devlet kurumuna ihtiyaç duymaktadır (Gellner, 2006: 73-76).

Milliyetçilik toplumsal, ekonomik, kültürel ve politik bir olay ya da kriz durumunda, toplumun fertlerini duygudaşlık etrafında birleştiren, ötekiye karşı bir

ittifak oluşturan ve ben ve biz ayrımını vurgulayan bir pratiktir. Milliyetçi düşünüş pratik sınırlar çizerek, biz ve onlar arasındaki ayrımı keskinleştirerek kendisine alan açar. Bununla birlikte milliyetçilik, eyleminin, söylemin, kimlik ve dilin üretim sahasıdır. Toplumsal yaşamı ve fertleri kapsayan bir söylem pratiği ile milliyetçilik kültürel, dilsel ve kimlik kavrayışını aynı yer, toprak üzerinde yaşayan bireyler için mümkün kılar. Dil, geçmiş, kültür ve birlikte yaşanılan yer açısından benzer kılınan bireylerin siyasi bir çatı altında özdeş kılınması devlet ile mümkün olmaktadır. Devlet ahlaki yükümlülüklerin kaynağı olan ve dolayısıyla yöneten ile yönetilen, bağlı olan ile bağlı olunan arasındaki güç ilişkisinde gücü elinde bulunduran olarak dilin, geleneğin, ahlak ve kültürün merkezidir. Bu bağlamda milliyetçilik devletin sınırları ile kesişen bir aidiyet ve buna koşut olan eyleme alanı yaratmaktadır, sunmaktadır (Yanık ve Kara, 2016: 562-563).

3.2. Bulgular ve Yorumlar

3.2.1. Dil ve Etnik Köken Söyleminde Milliyetçi Düşüncenin Görünümü

“Güzel Türkçemiz hiç bu kadar saldırı altında olmamıştı! Turan coğrafyamızın #TürkDilBayramı kutlu olsun! Türk demek Türkçe demektir; Ne Mutlu Türk'üm Diyene! TürkÖğünTürkçeKonuş” (Twitter yorum 1)

Millet olmanın önemli bir gerekliliği dildir, aynı dili konuşabilmektedir. Dil yoluyla bir topluluğun ya da milletin varlığı tahayyül edilir ve millete ait unsurlar aktarılır ve yaygınlaştırılır. Ortak bir dil etrafında bir araya gelmek bireylerin ve grupların kendi kişisel ve toplumsal tarihlerini üretmelerini, hayali cemaatlerini oluşturmalarını mümkün kılmaktadır. Yukarıdaki milliyetçi söylemde milli kimliği inşa eden yapılardan bir tanesinin dil olduğu olgusu teyit edilmektedir. Arapçanın Türkiye’de yaygınlaşması, tabelalarda kullanımının artması, günlük yaşamda sık duyulan bir dil haline gelmesi etnik kimlikle birleşen bir dil milliyetçilik söylemini ortaya çıkarmıştır.

Bu söylemde etnik kökene yapılan atıfla millet olmanın gerekliliğini soy birliğine bağlayan milliyetçilik kuramlarından ilkçi yaklaşımın izlerini görmek mümkün olmaktadır. İlkçi kelimesi, İngilizce primordialism’in karşılığı olarak kullanılmaktadır. Primordialism “başlangıçtan beri var olan” ve “ilk yaratılan, geliştirilen” anlamına gelmektedir. Buna bağlı olarak ilkçi yaklaşım için, milleti ilk zamanlardan bu yana var olan ve devam edecek olan, doğal, verili bir yapı

olarak kabul ediyor denilebilir. İlkçi düşünce milleti üç farklı bakış açısı içerisinde değerlendirmektedir: doğalcı, biyolojik, kültürel (Özkırmılı, 2008: 82).

Doğalcı yaklaşımda, etnik kimlik görme, koklama duyuları, konuşma vb. özellikler gibi sahip olunan bir özelliktir. Milletler doğal sınırlara sahiptir ve her millet kendine özgü bir kökene, mekâna, misyona ve kadere sahiptir. Farklı etnik grupların birbirinden ayrılması ve birbirlerini dışlama eğilimleri insanlığın, doğal düzenin bir getirisidir. Millet ve etniklik birbirinden ayrı düşünülmemeyen, doğal düzenin eşit parçalarıdır (Ertan ve Örs, 2018: 78). Biyolojik yaklaşım, genetik özellikler ve içgüdüler ile ilgilenmektedir. Etnik kökene dair bağlılıklar genetikte ve içgüdülerde aranmaktadır. İnsanlığı yönlendiren ve varlığını devam ettiren iki temel içgüdüden bahsedilebilir: hayatta kalma ve çoğalma içgüdüsü. Biyolojik yaklaşım, üreme / çoğalma içgüdüsünden yola çıkar ve üreme eyleminde hısımların akrabanın seçilmesinin insanın genlerine işlenmiş bir mekanizma olarak değerlendirir. Bireyin kendisine yakın olanı seçmedeki temel neden başarılı bir üreme arzusudur ve yakın olan kültürel özellikler / benzerlikler aracılığı ile belirlenmektedir.

Yaklaşımın en önemli temsilcisi Peter Van den Berghe etnik toplulukları ailenin, akrabalık ilişkilerinin geniş ölçüde düşünülmesi olarak tasavvur eder. Bireylerin etnik kökenlerine / gruplarına duydukları güçlü bağ ailenin uzantısı olarak değerlendirilmesinde yatmaktadır (Özkırmılı, 2008: 83-84).

Dil, etnik bir köken ve Türklerin tarih sahnesine çıktıkları yer ve anayurdu olarak kabul edilen Turan coğrafyasına yapılan gönderme ile etnik bir coğrafi temel üzerinden inşa edilmektedir. Aynı zamanda Türkün kim olduğu aynı şeylere gönderme yaparak tanımlanmaktadır.

“#suriyeli İnanın; Çarşı pazar,sayfiyelerleri,eğlencemerkezleri,mega alış-veriş çarşıları,sokaklar caddeler, başıboş mayın gibi dolaşan,envai çeşit kıyafetlerle dolaşan,yüksek perdeden el kol hareketleri ile Arapça konuşan Suriyeliler ile dolu. Türkçe abluka altında!”(Twitter yorum 2)

Dil başlığı altında gelişen söylemlerde etnik kökenle kurulan sürekli bir ilişkisellik dikkati çekmektedir. Ötekinin görünüşünden, tavır ve davranışlardan duyulan rahatsızlığa dillerini “rahatça” konuşabilmeleri eklenmektedir. Türkiye’nin resmi dilinin Türkçe olduğuna yapılan vurgu ile etniklik ve dil arasında bağlantı kurulmaktadır. Milliyetçi söylemin milleti ötekiye karşı birleştirmede ve ötekiyi millettten ayırmada kullandığı öğelerden olan dil birliği

Suriyeli sığınmacılar temelinde yeniden pekiştirilmektedir. Aynı zamanda dil ve millet/ulus arasındaki ilişki etnik bir temelde değerlendirilmektedir. Arapça dili Araplarla özdeşleştirilerek Türk'e ait olmadığına altı çizilmektedir.

Kimlik politikalarının tümünde öteki'ne göre konumlanma, öteki'nin varlığına ihtiyaç duyma mutlaka bulunmaktadır. Milletin, kendine ait kimliğe sahip bir biçim olarak düşünülebilmesi, kendi içerisindeki aynılığa ihtiyaç duyduğu kadar, kendinden olmayana, farklılığa ihtiyaç duymaktadır. Milliyetçi ideoloji ve söylem, milli kimliği türdeş bir kültür, ortak tarih ve tarihi anlatılar, ortak ve belirli bir coğrafya, milli kimliğe ait sembolleri kullanarak kurumları ve gündelik hayat deneyimleri ve dil alışkanlıkları yoluyla inşa etmektedir. Bu kurgusallığın sürekliliği ve yeniden üretimi öteki'nin varlığıyla ve bu varlığın tehdit olarak algılanmasıyla mümkün olmaktadır (Küçük Durur, 2011: 45).

Yukarıdaki alıntılarda Arap dilinin Türkçeyi hedef aldığını ve Suriyelilerin de Türkiye'yi ve Türkleri istila ettiği söylemi kayda değer bir söylemdir. Bu bağlamda tabii ki aşağıdaki alıntılarda da yansıtıldığı gibi okullarda Arapça derslerine karşı gelme beraberinde gelmektedir.

“Arapça'nın Okullarımıza girmesi'ne karşıyum Türk Milleti kendi diliyle özleştirilmeli Suriyeliler için Arapça ders koyucağımıza Suriyelilere ek ders olarak Türkçe kurslar konulsun onlar bizde Misafir dilimizi öğrenmeye mecburlar” (Twitter yorum 3)

“Arkadaşlar burası Türkiye bu ülkenin resmi dili Türkçedir. Suriyeliler için arapça öğrenmek yerine onlar Türkçe öğrenmeli. Yozlaşmayın ..” (Twitter yorum 4)

“Mersin'de Suriyeli'lerin açtığı iş yerlerine asılan Arapça tabelalarını 'Türkçeleştirmek' için çalışmalara başlandı” (10 Ağustos 2016 Sözcü Gazetesi)

“Türkiye Turklerindir. Ve dili de Türkçedir” (Okuyucu yorumu 1)

“İYİ Partili başkan Arapça tabelaları kaldırıyor” (8 Ocak 2020 Sözcü Gazetesi)

“Burası Türkiye bu ülkenin dili TÜRKÇE'dir” (Okuyucu yorum 2)

“Çok iyi olmuş inşallah bunların devamı gelir Araplardan çok Arapça olmaya gerek yok bizim özümüz türk'tür Ve hep öyle kalacaktır” (Okuyucu yorum 3)

Dil daha en baştan “biz” ve “onlar”ı ayıran, ötekiyi var eden bir üst yapıdır. “Arapça tabelaları “Türkçeleştirmek” için çalışmalar başlatılıyor” ifadesi

ile verilen haberin dili, temsili ve gerçekliği üreten rolü ile Suriyelileri kural dışı davranan, Arapça konuşan tehdit unsuru olarak tanımlamaktadır. Diğer yandan tırnak işareti vurgusu ile verilen “Türkçeleştirmek” ifadesi okuyucu yorumları ile kesişen şekilde etnik kimlik ve dil birleşimini temsil etmektedir. Hobsbawn’ın söylediği gibi dil mistisizmi milliyetçi ideolojik kurgunun bir özelliğidir ve millet düşüncesinin bütün biçimlerinde yer almaktadır.

Ulusun tasavvur edilmesinde, ulus-devletin inşa sürecinde dil oldukça önemli bir role sahiptir. Zamandan ve mekândan bağımsız olarak kolektif bir bilinç ve tarih üretilmesinde, dil yoluyla nesilden nesile aktararak topluluğun devamlılığının sağlanmasında ve öteki ve biz arasındaki ayrımı oluşturma ve belirginleştirmede dil önemli bir belirleyicidir. Dil bir milletin ezeli ve ebedi oluşunun kanıtı niteliğindedir. Milliyetçi düşünüşte dil, ulus olmanın önemli sembollerinden ve ulusun ruhunu yansıtan öğelerinden bir tanesidir. Milliyetçi düşünüşte dilin yok olması, yozlaşması ulusun yıkılmasına, ortadan kalkmasına neden olmaktadır (Aktoprak, 2009: 184). Dolayısıyla, bu alıntılar aynı zamanda bilinmezlik ve öngörülemezlik durumunda ortaya çıkan kaygı ve korkuyu da yansıtmaktadır. Savaşların, zulmün ve despotizmin barbarlığından ve yıkıcılığından kaçmak zorunda kalan Suriyeliler Türkiye’nin kapısından içeri girmiştir. Yabancı olan bu kimse(ler) günlük yaşamın akışında iletişim içinde olunan, beklenti ve istekleri bilindik ve öngörülebilir kişilerden farklı olarak bilinmeyen, aşına olunmayan ve öngörülmez kimselerdir. Yabancıların gelişi bilindik, sıradan hayat standardını ve şeklini bozma ve yok etme anlamı taşıyabilmektedir. Günlük hayatın rutini içerisinde mahalle sakinlerini, aynı işyerinde, sokakta çalışılan insanları kategorize etmek, dost – düşman olarak ayırmak oldukça kolay olmaktadır. Ancak yabancılar ne istediği bilinmeyen, nasıl davranacağı, niyetinin ne olduğu tahmin edilemeyen kimselerdir. “Ne bizim eserimiz ne de bizim kontrolümüzde olan bir durumun nasıl devam edeceğini ve bununla nasıl baş edeceğimizi bilememek kaygı ve korkunun en büyük nedenidir” (Bauman, 2019: 14-15). Bu kaygı ve korku durumu yabancıları tehdit eden, yozlaştıran, istila eden olarak gören algıyı yaratmada büyük rol oynar.

“#SuriyelilerDinKardeşimizdir kardeşlik dinden değil soydan gelir o yüzden benim kardeşim azerbaycandır” (Twitter yorum 5)

“#SuriyelilerDinKardeşimizdir önce kendi ırkım! Kendi vatanım! Dünyadaki bütün din kardeşlerimizi buraya toplayalım ozaman Saçmalık...”
(Twitter yorum 6)

“Arap dini ve Arap kavmi Türklük ile bağdaşmadı, bağdaşamaz.”
(Twitter yorum 7)

“benim için TÜRK olsun yeter. diniahrıstıyan dinsiz fark etmez. önceligi TÜRKLÜK olmalıdır.” (Twitter yorum 8)

“arap dini 1400 yaşında türklük 10.000 başka söze gerek yok.” (Twitter yorum 9)

Din olgusunun karşısına etnik kimlik yerleştirilerek din kardeşliğinde var olan ırkın, soyun ve statünün önemsizleştirilmesi yerini Türk kimliği ile özdeşleşmeye bırakmaktadır. Soy birliği üzerinden bir kabulü mümkün kılan söylemlerde İslamiyet Arap dini olarak temsil edilmekte ve Türklükle ve Türk kültürü ile uyuşmadığı, bağdaşmadığı ileri sürülmektedir. Suriyeli sığınmacılar toplumsal kabulden hem Müslüman kimliğinin hem de Türk kimliğinin temsiline uymadıkları nedeniyle dışlanmaktadır. Öte yandan burada dikkati çeken husus Türk-İslam sentezi olarak kabul gören Türklük ve din ilişkisinin kimlikler arasında doğurduğu çatışmadır. Türk kimliği Arap’ın dini vurgusuyla ifade edilen İslamiyet ile iç içe geçmiş Türk-İslam sentezi tarafından mı temsil edilmektedir yoksa Türklük tarihi bin yıllar öncesine dayanan, Gök Tanrı ve Şamanizm inançları ile mi temsil edilmektedir? Kendini tanımlamak için öteki’ye ihtiyaç duyan özne bu noktada dışarıda bıraktığı öteki üzerinden kimlik ve temsil çatışması yaşamaktadır.

Etnisite ve etnik kimlik toplumsal, politik ve kültürel alanda yaşanan değişimler sonucunda kolektif kimlik ve grup aidiyetinin sağlamasında önemli bir rol oynamıştır. Bir diğer unsur olan milliyetçilik de dil ve din gibi öğelerin dışında etnik köken ve kimlik gibi kolektiviteyi hem besleyen hem de ayırıştırıcı bir özellik ihtiva etmekte ve bunu yaparken bu unsurları kullanmaktadır. Kimlik kavramı, şayet etnik kimlik topluluk içi dayanışmayı sağlayan bir unsur olarak ele alınırsa, ortak dil ve kadim inançlar, kozmoloji-kozmogoni ve ortak yaşam ritüelleri etrafında örgütlenebilmiş, organize olmuş topluluklar için kültürel, sosyal ve siyasal olarak anlamlı bir evren meydana getirebilir. Diğer yandan etnik kimliğin birleştirici ve dayanışmayı artırıcı işlevi dışarıda kalan ya da bırakılana karşı ayrımcı, dışlayıcı söylemi de ürettiği negatif bir misyona sahip

olabilmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde kan ve soy bağı gibi atipik özellikler kültürel, politik ve sosyal anomi ya da kaosa neden olabilmektedir (Yanık, 2013: 231). Ulus-devletlerin yükseliş döneminde bir etnik köken ve/veya kimliğin ön plana çıkarılması, ulus-devletin inşasını ve ulus modelinin toplumsal algıda geçerliliğini ve kabulünü mümkün kılmak için ideolojik araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada milliyetçilik ideolojisi, ulus-devlet için gerekli olan etnikliğin savunusunu yapmaktadır (Yanık, 2013: 232).

“Kendilerini bulgaristan, Kerkük Türkmeni gibi bizim soydaşımız Sanıyorlar!! Siz Suriyeli misafirlerimiz diyerek yola çıkıldı Allah cc rızası için .. Fakat misafirin makbulü fazla kal mayanıdır. Eve dönme vakti geldi .. Siz ne TÜRK ne soydaş nede karındaşsınız..” (Twitter yorum 10)

Milliyetçi söylem milli kriz anlarında toplumsal alanda ihtiyaç duyulduğu şekliyle benzerlikleri ve farklılıkları vurgulayan bir dil geliştirmektedir. Milli kimliği besleyen öğeler ve anlatılar kitle iletişim araçları yoluyla yaygınlaştırılır ve tarihi hafıza yeniden canlandırılır. Suriyeli sığınmacılara karşı gelişen milli söylemde etnik kimlik vurgusu, soy birliği sık rastlanılan bir olgudur. Burada yer aldığı şekliyle etnik birliği taşıyan Türkmenler milli olana “soydaş” kimliğiyle davet edilirken Suriyeli sığınmacılar soydaş olmadıklarından ötürü ötekileştirilmekte ve dışlanmaktadır. Milliyetçi söylem, ulusal kimliği oluşturan etnik ögeyi ve egemen söylemi, ihtiyaç duyduğu öteki olan Suriye sığınmacıların temsiliyeti üzerinden yeniden üretmektedir.

“Vahabileşmeyeceğiz, Selefileşmeyeceğiz. Türk kalacağız. Türk devrimini koruyacağız..” (Twitter yorum 11)

Bu alıntıdaki milliyetçi söylem, kültürel kimliği etnik kimlikle bağlantılı olarak üreten bir düşünsel sistemdir. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte Arap kimliği ve kültürünün artan görünürlüğüne karşı bir savunma niteliği taşıdığı iddia edilen söylemler etnik kimliğe, Türk kimliğine ve bağlantılı olarak Türk kültürüne referansla kurulmaktadır. Etnik köken ve milli kimlik / ulus inşası arasındaki bağlantıyı gözden kaçırmamak gerekliliğini vurgulayan etno-sembolcü yaklaşım temelinde Suriyeli sığınmacılara karşı üretilen kimlik savunusu etnik köken ve kültürel formasyonun birleşimini yansıtmaktadır. Etno-sembolcü yaklaşım, ilkçiler ile modernistler arasında, orta yerde duran, modern teorisinin hegemonyasına tepki olarak ortaya çıkan bir yaklaşımdır. Millet ve milliyetçilik olgularının modern nitelik ve karakterlerini kabul etmekle birlikte milletlerin

modern öncesi döneme uzanan köklerine de dikkat çekmektedir. Etno-sembolcü yaklaşım, modern milletler ile etnik kök ve aidiyetler arasında bağ kurmaktadır. Milletleri ve milliyetçiliği kültürel bir olgu olarak ele alıp etnik köken ve milletlere kendini feda edebilme derecesinde güçlü bağlar geliştirilmesini tarihsel sosyoloji çerçevesinde açıklamaya çalışmaktadır (Akıncı, 2014: 144).

Vahhabilik, selefilik kavramları üzerinden din temelli bir dil kullanılarak gelişen söylemde vahhabilik ve selefilik Arap olmakla ilişkili olarak algılanmakta ve yansıtılmaktadır. Bu anlam alanının tam karşısına “koruyacağız” kelimesi kullanılarak yerleştirilen etnik kökenle ilintili devrim anlatısı örtük bir dille ötekini ve ona ait olanı aşağıda konumlandırmaktadır. Etno-sembolcü yaklaşımın milletlere ve milliyetçiliğe kültürel bir olgu olarak bakıp tarihsel bir perspektif çerçevesinde değerlendirmeye ve açıklamaya çalışmaktadır. Arap etnik kimliği ile ilişkili olarak kurulan vahhabilik, selefilik ve bunun tam karşısına Türk etnik kimliğiyle ilişkili Türk devrimlerini yerleştiren Twitter yorumu geçmişle ilişki kurarak anlatısını oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda temelleri atılan Türk devrimlerine verilen referans ile tarihsel anlatı ve etnik köken ilişkisi kurulmaktadır.

Milletler ve milliyetçiliklerin oluşumunda tarihi geçmişteki etnik toplulukların etkisinin göz ardı etmemek önemli olmaktadır (Akıncı, 2014: 144). Milliyetçilik, etnik kimlik ve toplulukların aidiyet ilişkilerini modern zamanlara uyarlayan ve süregelen etno-kültürel bağlama politik biçim ve işlevsellik kazandıran bir olgudur (Yalçın, 2014: 195).

“Bu ülkede Suriyeli kadar Özbek Türkmen Azeri var kime zararları var kim şikayetçi olmuş bu zamana kadar ne arsızlıkları hırsızlıkları sapıklıkları var Araplar medeniyetsiz kafa kesen korkutucu tipler külliye zararlar.” (Twitter yorum 12)

“Dostum herkes evine gidecek. Türk yurdunu ne istila ettiririz ne de töresini bozdururuz. Ne mutlu Türküm diyene” (Twitter yorum 13)

“1 Türk Dünya"ya bedelken 1 #suriyeli tüm Türkiye"ye bedel oldu , Ülkemizde ki başta #Suriyeli ler olmak üzere bilimum Arap milletini ülkelerine gönderin zorla güzellik olmaz ##Araplaşmayacağız Türk doğduk , Türk öleceğiz , NE MUTLU TÜRK"ÜM DİYENE.” (Twitter yorum 14)

Milliyetçi söylem alanını ötekinin varlığı üzerinden milli olanın özelliklerini vurgulayarak oluşturmaktadır. Kolektif hafızayı ve kültürü egemen

olanın ideolojisini besleyerek tazelemekte ve yeniden üretmektedir. Bunu yaparken milli kimliğin hassas noktalarını gündem oluşturmak için kullanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların bugünün ötekisi olduğu Türkiye’de soy, ırk düşüncesi üzerine temellenen Türk kimliği ve kültürü üretilen söylemlerde sıkça vurgulanmaktadır. “Araplaşmayacağız”, “vahhabileşmeyeceğiz” söylemleri kültürel kimliğin biyolojik kökenle olan ilişkisini yansıtmaktadır. Etnik köken ve kültür alanı üzerine gelişen söylemler Suriyeli sığınmacıların Arap kimliği ve kültürünü kullanarak Türk kimliğini ve töresi ve kültürünü milliyetçi söylemin aracılığıyla yeniden üretmektedir.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye geldiği günden bu yana toplumsal ve politik söylem alanında göçmen, sığınmacı, misafir, mülteci şeklinde birçok farklı kavramın gündeme gelmesi Suriyelilerin konumlandırılmasında ve kabulünde oldukça önemli bir faktör olmuştur. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye ilk geldiği yıllarda sıkça kullanılan misafir, misafirlik, misafirperverlik söylemi ilk yıllarda işe yarasada günümüze gelindiğinde dışlayıcı dilin en temel unsurunu oluşturmaktadır. Twitter yorumlarında sıkça rastlanılan gitsinler artık, herkes evine gidecek, zorla güzellik olmaz ifadeleri misafirlik söyleminin yarattığı geçicilik, konum belirleme algısını yansıtmaktadır. Yukarıda yer alan Twitter yorumlarında olduğu gibi gönderme, gidecekler dili üzerinden gelişen ifadeler misafirlik söyleminin yarattığı ötekinin konumunu elinde bulundurma algısını sunmaktadır. Öte yandan etnik temelli bir yaklaşımla misafirlik yalnızca Araplara özgü bir durumu ifade etmektedir. Soy birliğine dayanan millet anlayışı Türk kökenli olan kimseleri ev sahibi konumuna yükseltmekte ve misafirliğin dışlayıcı dilinden muaf tutmaktadır. Misafirlik anlatısı ile birlikte milleti soy birliği ile kurgulayan milliyetçi söylem ve Türk kimliği yeniden inşa edilmektedir.

“Suriyeli düşmanlığına sanatçı tokadı! 'Biz Araplarla kardeşiz' #HakanBoyav” (11 Haziran 2019 Yeni Akit)

“Kanımı taşımayan kardeşim olamaz. Dini inancı ne olursa olsun TÜRK olsun. NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE diyebilen olsun yeter.” (Okuyucu yorum 4)

Ulus meydana getiren, millet olmanın gerekli bir koşulu olan soy, kan bağı Suriyeli sığınmacılara karşı yeni medyada üretilen söylemlerde önemli bir yer teşkil etmektedir. Suriyeli sığınmacıları korumak, savunmak amacıyla geliştirilen kardeşlik söylemlerine Türk etnik kimliğini, Türk soyunu ön plana

çıkarıcı söylemler ile karşı çıkmaktadır. Ulus-devlet modelinin kurucu unsuru olarak etnik kimlik toplumu birleştirici ve toplumsal dayanışmayı sağlayıcı olmasının yanında kendi soyundan olmayana karşı dışlayıcı, ötekileştirici söylemi üretmekte ve meşrulaştırmaktadır. Suriyeli sığınmacılar Türk kanını taşımadıklarından dolayı etnik kimliğin dışsallaştıran mekanizması ile yüz yüze gelmektedir. Öte yandan yeni medyada sıklıkla gündeme gelen Arap ve Türk ayrımı, ulus devletin etnikliği vurgulayan ideolojisini beslemekte ve yeniden üretmektedir. Türkiye topraklarının Türk etnik kökenine ait olduğu, hâkim unsurun Türklük olduğu fikri ötekileştirilen Suriyeli sığınmacılar üzerinden yeniden kurulmaktadır. Bu bağlamda, medya egemen olanın iktidarını ve hegemonyasını güçlendirmekte ve toplumsal alanın tümüne yayılmasına hizmet etmektedir.

3.2.2.Din Temelinde Üretilen Söylem ve Milliyetçilik

“Müslümanlık sadece Arap değil, Allah'a inanan tüm insanlığı sevmektir. Hele bir insan garipse ona yardım etmeyi gerektirir İslam. Suriyeliler bizim din kardeşimizdir. Dolayısıyla onlara emanetçi davranmak İslam'ın özüdür” (Twitter yorum 15).

Din temelinde üretilen söylemlerde, milliyetçi düşünüşte var olan etnik köken vurgusunun yerinin dini birlik almaktadır. Diğer yandan milliyetçi söylem, toplumları din birliği etrafında da bir araya getirmekte, milli olanı kurgulamaktadır. Dinin birleştirici yapısı Suriyeli sığınmacılara yönelik gelişen “kardeş” söyleminde ortaya çıkmaktadır. “Tüm Müslümanların kardeş” olarak kabulünü dini bir yükümlülük olarak gören anlayış Suriyeli sığınmacıları “biz”alanına dâhil etmektedir. Dini kimlik üzerinden üretilen söylemler millet çerçevesinden çok ümmet inancını taşımaktadır.

“Biz Suriyelileri ne sığıntı ne de misafir olarak görüyoruz. Biz sizi muhacir kardeşlerimiz olarak görüyoruz. İnşaAllah biz Allah katında Ensar olabilenlerden oluruz? Mülk Allah'ındır, müminler ise ancak kardeşler.” (Twitter yorum 16)

Din, milleti bir araya getiren bir olgu olmanın yanında daha geniş bir çerçeve çizerek tüm Müslümanları ümmet çatısı altında birleştiren bir olgudur. Din birliği ve/veya din kardeşliği soy, ırk, statü gibi yapıların yerine dini koymakta ve söylemin birleştirici ve dışlayıcı iklimini din üzerinden kurgulamaktadır. Milliyetçi söylemin dinamiklerinden olan din olgusu, etnik vb.

ögeleri dışarıda bırakarak Suriyeli sığınmacıları din kardeşliği çerçevesinde sahiplenmektedir. Dinin toplumsal alanı dönüştürücü etkisi ve gücünü gösterir şekilde milleti var eden diğer tüm ögeleri yok saymakta ve toplumsal birliği ve kimliği din üzerinden inşa etmektedir.

“Sadece suriyeliler değil tüm müslümanlar kardeşimdir müslüman Müslümanın kardeşidir” (Twitter yorum 17)

“Suriyeliler kardeşimizdir. Müslüman, müslümanın kardeşidir. #suriyelilerdinkardeşimizdir” (Twitter yorum 18)

“Müslüman müslümanıninkardeşidir. Böylece tüm müslümanlar kardeşir.” Veda Hacı. Kur'an da birçok yerde din kardeşliğine vurgu yapılır. Hal böyleyken Suriyeliler kardeşim değil diyenler Allah'a ve Resulu'ne muhalefet etmiş olurlar.” (Twitter yorum 19)

Dinsel vurguda milliyetçi söylemin sınırlarını çizdiği ulus/millet ve özelliklerinden daha geniş bir çerçeve ile karşılaşılmaktadır. Topraksal, etnik ve dilsel ögeleri dışarıda bırakacak şekilde ırkı, dili, rengi ve cinsiyeti ne olursa olsun tüm Müslümanları kapsayan ve “kardeş” olarak kabul etmeyi dini bir görev olarak addeden bir söylem geliştirildiği görülmektedir. Öte yandan dini bir görev olarak din kardeşini kabul etmeyen kimseleri dinsel alandan dışlayan ifadeler Türk soydaşlığı milliyetçi yöneme benzer şekilde sınırlar, dışlama ve içermeler oluşturmaktadır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik dini söylem ikili bir yapıya sahip görünmektedir. Müslüman kimliği üzerinden söylem üretenlerde Suriyeli sığınmacılar hem kabul hem de dışlamaya maruz kalmaktadır. Müslümanlık ve din kardeşliği üzerinden Suriyeli sığınmacılar için birleştirici ve kapsayıcı bir söylem üreten dinin karşısında yine aynı din temeli üzerinden yükselen ve gerekçesini vatan savunusundan kaçmanın İslam ile uyuşmadığı fikrinden hareketle oluşturan dışlayıcı bir söylem yer almaktadır.

“Benim dinim savaştan kaçmayı söylemiyor sizinkini bilmem #SuriyelilerDinKardeşimizdir. (Twitter yorum 20)

“#SuriyelilerDinKardeşimizdir hadi canım.. Vatan işgal altındayken kaçandan ne DİNDAŞ olur, ne de VATANDAŞ..!!” (Twitter yorum 21)

“#SuriyelilerDinKardeşimizdir Bu başlığı açanlar, sizin dininiz hangisi? Bizim ki İslam ve dinimizde vatani bırakmak, savaştan kaçmak yok!” (Twitter yorum 22)

Milliyetçi söyleme için olduğu şekliyle kendinden olmayanı dışarıda bırakmak din olgusu içinde mümkün olmaktadır. Sahip olunan dini kimliğin tanımladığı görevlerden, ödev ve yükümlülüklerden kaçmak din kardeşliğinden dışlanmayı beraberinde getirmektedir. Dini kimliğin yüklediği bir misyon olarak vatan savunusuna katılmayan Suriyeli sığınmacılar din kardeşliğinin oluşturduğu kapsayıcı alana dahil edilmemektedir. “Vatan savunusu” düşüncesinin yalnızca cinsiyet alanıyla sınırlı olmadığını göstermesi açısından ayrıca önemli olan dini kimlik ikili bir mekanizmaya sahip görünmektedir. Bir yandan milliyetçi söylemin toplumları icat etmek ve birleştirmek amacıyla kurguladığı milli özelliklere benzer ancak ondan geniş kapsayıcılığa sahip şekilde birleştirici bir söylem üretmektedir. Diğer yandan dini bir ritüel olarak aforoz etme özelliğini kullanmaktadır. Dini görevlerini yerine getirmemekten dolayı dışlayıcı bir söylem üretmektedir.

Türkler Araplarla kardeş değildir. Bu Arap hayranı yalaka Türklerin uydurduğu yalandır. Türkler İngilizlerle Almanlarla ve diğer tüm uluslarla birlikte Araplara aynı mesafededir. Türk'ün kardeşi Türkmendir, Acemdir, Azarbeycandır, kırgızdır, uygundur, Gagavuzdur.” (Twitter yorum 23)

Etnik köken ve kimlik tartışmalarının bir diğer ayağını Balkan göçmenleri oluşturmaktadır. Farklı tarihlerde Anadolu topraklarına göç etmek zorunda bırakılan Balkan göçmenleri ve Osmanlı imparatorluğunun sınırları içerisinde kalan ve daha sonra kaybedilen topraklardan gelen diğer göçmenler Türk olup olmadıkları üzerinden tartışmaya dâhil edilmektedir. Üretilen içerik ve söylemler ulus-devletin varlığı ve toplumsal birliği için gerekli olan dil, din, tarih gibi unsurların yanında hâkim etnik köken ve kimlik savunusu yapan milliyetçi ideolojiyi yansıtmaktadır.

3.2.3. Etnik Köken Tartışmalarında Balkan Göçmenleri ve Milliyetçilik

On sekizinci yüzyıl sonlarına kadar genişlemeye devam eden Osmanlı Devleti; ekonomik, sosyal vb. nedenlerden ötürü eski gücünü yitirmiştir. Duraklama ve dağılma dönemi ile birlikte Osmanlı Devleti önemli ölçüde toprak kayıpları yaşamıştır. Yaşanan toprak kayıpları neticesinde binlerce insan maruz kaldıkları baskı ve zulümden dolayı yerlerini terk etmek zorunda kalmıştır. On dokuzuncu yüzyıl boyunca Balkanlar’dan, Kafkasya’dan, Kırım’dan ve Osmanlı Devleti’nin önceden elinde bulunan bölgelerden Anadolu’ya doğru göçler

gerçekleşmiştir. Ancak göç hareketlerinin en mühim ayağını 93 Harbi (1877-78) sonrası oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti ve Rusya arasında 1877-78 yıllarında gerçekleşen savaştan sonra milyonları bulan sayıda insan göç etmek zorunda kalmıştır. Avrupa ve Osmanlı kaynaklarında yer alan tahmini sayı 1.250.000 ile 1.253.500 arasında değişmektedir. Balkan savaşları sonrası dönemde yine kitlesel göç hareketine tanıklık edilmiştir. Savaş sonunda Rumeli’den, Makedonya’dan, Trakya’dan binlerce insan Anadolu’ya doğru göç etmeye başlamıştır. Dönemin şartları gereği tam verilere ulaşmak mümkün olmadığından dolayı tahmini verilere göre Batı Trakya’dan 200 bin kadar, Makedonya’dan 240 bin kadar kişinin göç ettiği düşünülmektedir (Arslan, 2008: 49-52). Balkan göçmenleri etnik köken eksenindeki tartışma ve söylemlerinin öznesi konumuna oturtularak, biz ve ötekinin belirlenmesinde rol oynamaktadır.

“Balkan göçmenleri %100Türktür, Suriyeliler arap. Bu ülkenin adı Türkiyeyse Balkan göçmenlerinin gelmesi normal değil mi? Suriyeliler ne hakla adı "Türk yurdu" olan bir yere geliyor?” (Twitter yorum 24)

“Balkan göçmenleri Türk’tür ve kendi öz vatanlarına geri döndüler. Suriyeliler ise Arap’tır ve burası onların vatanı değil. Allah kimseyi bunu anlayamayacak kadar zavallı yapmasın.” (Twitter yorum 25)

“Balkanlar’dan gelenler Türk hepsi zaten orada Türk olarak yaşıyordu bunlar Suriyeli arap ikisini aynı değerlendirmek ahmaklık. Balkan Göçmenleri gittiği yeri güzelleştirir birbirinin çoluk çocuğuna karısına kızına hallenmez. Temiz Çalışkan ve saygılıdır kıskanmayın” (Twitter yorum 26)

“Balkan göçmenleri Türk’tür, bu topraklar öz yurtları Ata topraklarıdır. Suriyeliler aynı değildir.” (Twitter yorum 27)

“Bütün Balkan göçmenleri Türk oğlu Türk tür, bunun aksini söyleyen şeceresini gözden geçirsin, onlar akıncılarımızın kültür elçilerimizin Derviş’lerimizin torunlarıdır” (Twitter yorum 28)

Suriyeli sığınmacıların sahip olduğu Arap kökeni ile birlikte Balkanlardan göç eden kişilerin etnik kökenleri sorgulamaya tabi tutulmuştur. Göç eden kişilerin sadece Türkler değil Arnavut, Makedon, Boşnak vb. kökene sahip kimseler olduğu vurgusu yapılmaktadır. Öte yandan üretilen karşı söylem Balkan göçmenlerinin öz be öz Türk olduklarını vurgulayan temada şekillenmektedir. Bu tartışmalardaki ana eksen etnik kökenin ötekiyi dışlamanın, kendinden, milletin soyundan olmayanı dışarıda bırakmanın aracı olarak kullanılmasıdır. Temsilin ve

söylemin üretildiği alan olarak medya Suriyeli sığınmacıları Arap kimliğinden ötürü ötekileştirirken Türk kimliğini hâkim yapı olarak yeniden üretmektedir. Öznenin, kimliğin ve gerçekliğin kurulum ve yayılım alanı olarak yeni medya, milliyetçi saikler çerçevesinde ürettiği söylemler olan ata toprağı, soydaş, kandaş gibi etnik kökene vurgu yapan ideolojiyi beslemekte ve kitlelere yayılımına aracı olmaktadır.

3.2.4. Kültürel Milliyetçilik Söylemi

Milliyetçilik ideolojik bir sistem olarak kültürel bir formasyonun kurulumudur. Kültür, etnik kimlikle ilişkili bir süreçtir ve etniklikle uyumlu, orantılı şekilde üretilir. Bu kültürel formasyon ulus-devletin ana eksenini oluşturur ve bununla bağlantılı olarak yurttaş nitelemesini de şekillendirir. Etnik kimlik etrafında kurulan kültür ile yurttaşın ontolojik ve toplumsal anlamı var edilmektedir. Bu bağlamda kültür ögesi de sınırlar çizerek kimin ne olup olmadığı konusunda ayrımlar üretmektedir. Kültürel milliyetçilik, ulus-devlete paralel olarak üretilen etnik kimlik ve onunla bağlantılı kültür ve kodlarının toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşamda yüceltilmesi, ötekinin ve ona ait olan dışlanması ve aşağılanmasıyla yönelik bir söylem alanı yaratır (Yanık, 2013: 233-234).

“Çöl, Arap kültürü bu, duran hareketsiz her şeyi heykel, tarihi eseri kır parçala yok, yaşayan hareketli her canlıyı da gözünü kırpmadan öldür.insanlık tarihinin biriktiği üç kavram olan adalet, ahlak ve özgürlüğün esamesi görünmez” (Twitter yorum 29)

Etnik kökene yapılan atıfla geliştirilen kültürel milliyetçilik söylemi Arap kültürünü hem etnik hem coğrafi alanla kurduğu ilişki ile ötekileşmektedir. Milliyetçi söylem kendi kültürünü, geleneksel kodlarını, kültürel olarak inşa edegeldiği toplumsal, politik ve ekonomik kurumlarını diğerlerinden üstün görme ve yüceltme eğilimine sahiptir. “Çöl” ve “bedevi” kültürü gibi nitelendirmelerle ve ötekiyi ve ona ait olanı tanımaktan imtina eden yabancılıkla Arap kültürü medeniyet göstergesi olan özelliklere sahip olmayan, tabiri caizse aşağı bir kültür olarak tabir edilmektedir. Etnik bir referansla “Arap” kökeni üzerinden üretilen söylemde milliyetçilikte hâkim düşünüş biçimi olan soy, ırk ilişkisi kurulmaktadır. Kültür milliyetçiliği olarak ifade edilebilecek bu söylem kültürü etnik olan ile birlikte kurgulamaktadır.

“Hem kültür, hem medeniyet, hem eğitim her konuda türk milletinden ve Türk toplumundan farklılar ve alttalar” (Twitter yorum 30)

“Eski Türklerde kadın ve erkek eşit iken, hatta kadın bir adım öndeyken, bugünkü halimiz şaşırtıcı. Arap kültürü, Türk toplumunu her yönden geriye itmiş...” (Twitter yorum 31)

“boktan arapkültürü,kendi bok çukurunda kalmalı. .cocuk ve kadın tamam..ama eli ayağı tutan tüm Suriyeli erkekler gönderilmeli..zaten savaş falan kalmadı.coluk çocukla evlenip,en ufak gazda komsusunun kafasını kesen bu bedeviler artık ülke sorunudur.. #suriyelileryalnızdeğildir” (Twitter yorum 32)

Milliyetçi düşünme biçiminde ikircikli bir alan bulunmaktadır. Toplumsal alanı ve milli kimliği inşa eden, kuşaklar boyunca birikimler aracılığıyla inşa edilen öğeler, değerler, yapı ve kurumlar yüceltilerek ve cazip kılınarak davetkâr bir alan sunulmaktadır. Aynı zamanda ötekinin sahip oldukları aşağı seviye olarak nitelendirilmektedir. Ancak cazip ve davetkâr kılınan alana yönelen öteki ile yüzleşildiğinde dışlama politikaları devreye girmektedir. Ötekinin beraberinde getirdiği aşağı kültürü geldikleri toplumu bozmakta, geriye doğru götürmektedir. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte sıklıkla duyulan Arap kültürü tabiri Türk kültürünün karşına ve aşağısına konumlandırılmakta ve Türk kültürünü istila edip, bozmakla yargılanmaktadır. Yine birçok söylemde görüldüğü şekliyle kültür etnik temelli bir unsur olarak ele alınmakta ve bu yolla hem etnik hem kültürel olarak kimlik ve söylem yeniden üretilmektedir.

“İç savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyeli çocuklar hakkında kan donduran raporu ...” (28 Ekim 2019 Sözcü Gazetesi) okuyucu yorumu aşağıdadır.

“Ne bekliyordunuz arap kültürü 1 yaşında bile evlendirir ülkedeki siyasal-radikal islamcılar bu olayı bile savunuyorlar hatta erken yaşta evliliğe teşvik ediyorlar” (Okuyucu yorum 5)

Etnik kimlik ile bağlantılı olarak kurulan kültürel kimlik Türkiye’de Türk kimliğini perspektifinden inşa edilmektedir. 2011 tarihinden itibaren Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılara yönelik var olan tepkilerin bir başka ayağını kültürel kod ve değerler üzerinden üretilen söylemler oluşturmaktadır. Sözcü gazetesinin Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadınlar hakkında yapılmış bir araştırmada çocuk gelinlere dikkat çeken ve 12 yaşındaki Suriyeli kız çocuklarının aile içerisinde güç sahibi kişiler ile evlendirilmelerinin ve maruz kaldıkları sorunların anlatıldığı bir haber içeriğini, Türkiye’nin de kronik sorunlarından olan bir konuyu Suriyeli sığınmacılar nezdinde sunması ve okuyucu yorumunun Arap kültürüne yönelik küçültücü söylemleri aynı paralelde ilerlemektedir. Üstünlük

aracı olarak kullanılan kültür ve değerler hiyerarşik bir düzenle, üstün olana katılmak isteyenlerin sahip olduğu kimliği tüm bileşenleriyle aşağı görmeyi gerektiren bir durum yaratmaktadır. Öteki çağ dışı değer ve kültürel öğelere sahip olmakla yargılanır ve kendi konumunu / üstünlüğünü yeniden üretmenin bir aracı olmaktadır. Suriyelilerin sahip olduğu kültür ve değerleri Arap kültürü, bedevi/çöl kültürü olarak nitelendirirken Türk toplumun kültür ve değerleri ötekinin yani Suriyelinin kültürü üzerinden egemen konumunu tazelemektedir.

Milli kimliğin kendisini sürekli yeniden üretebilmesi, milletin ezeli ve ebedi olarak kabul edilmesi ve öteki milletler ile var olan farklılığın karşısına kendi içerisindeki aynılığı, biz olgusunu yerleştirebilmesi ile mümkün olmaktadır. Millet olgusunun inşa edilişinde tarihe, ortak geçmişe özel bir önem atfedilir. Ortak geçmiş kurgusu milliyetçilik söylemi içerisinde oldukça kullanışlıdır. Milliyetçi söylemin kendini yeniden üretebilmesinde hatırlatma, unutturma ve hafıza, kolektif bellek vazgeçilmez unsurlardır. Öte yandan kolektif kimlik ve bellek sabit ve değişmez değil; iktisadi, toplumsal, siyasi ve kültürel şartlara bağlı olarak değişen, dönüşen ve yeniden üretilen olgulardır. Kolektif kimlikler ve bellek toplumsal ve politik alanda güç ve iktidar ilişkileri içerisinde kurulan söylemlere bağlı olarak şekillenmekte ve günlük hayat içerisinde yeniden üretilmektedir (Küçük Durur, 2011: 41).

Geçmiş, önceden yaşanmış, olmuş ve bitmiş olaylar şeklinde ifade edilmektedir. Tarih ise geçmişin araştırılması ve incelemesidir. Güder' in Özlem'den aktardığına göre "Tarih sözcüğü hem geçmişte kalan insanî ve toplumsal olaylar topluluğu, yani yaşanmış geçmişi adlandırmakta kullanılır; hem de yaşanmış geçmişi ad edinen bilimi, tarih bilimi kastedilir." Hobsbawn milliyetçilik tartışmalarında modernist çizgide yer almaktadır. Kendisi de bir tarihçi olan Hobsbawn'ın milliyetçilik tartışmalarında geçmiş ve tarih konusu önemli bir yerde durmaktadır. Modernistlerin geçmişin günümüzde ne ifade ettiği ya da geçmişin ne olduğu sorusuna cevapları geçmiş, şimdi tarafından kullanılır, kullanılan bir araçtır" şeklindeki bir fikre karşılık gelmektedir. Bir modernist olarak Hobsbawn için geçmiş ve tarih bugünü etkileme, belirleme gücüne sahip bir unsurdur. Tarih, milliyetçi ideolojinin enformasyon kaynağı ve sermayesidir. Geçmiş ya da tarih sadece sıradan insanların, ataların hafızalarında yer alan, himaye ettikleri bir unsur değildir. Aynı zamanda ehli olan kimseler tarafından yazılan, üretilen, resmedilen, popüler hale getirilen ve kurumsallaştırılan bir

birikimdir. Geçmiş, bugünü kurgulamanın işlevsel bir yolu, şimdiyi meşru kılmanın önemli bir aracıdır. Geçmiş, mekân ve zamandan bağımsız, bugüne kadar olan her şeyi kapsayan, şimdinin ve geleceğin bir modeli ve bugüne övünç kaynağı olan bir arka plandır (Güder, 2016: 5-12).

Milliyetçiliğin ve ulus fikrinin önemli harçlarından olan ortak tarihin Osmanlı imparatorluğu döneminde aynı yönetimin çatısı altında birlikte var olmuş Araplar ve Türkleri için bağlayıcı bir nitelik teşkil edeceğini düşünmek yanıltıcı olmaktadır. Öyle ki ortak tarih bugün Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılar için ötekileştirici, dışlayıcı bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Medyada “Arap ihaneti” şeklinde ifade bulan, Birinci Dünya Savaşı’nda Şerif Hüseyin önderliğindeki bir grup Arap tarafından gerçekleştiren milliyetçilik isyanı bugün Arap olmalarından dolayı Suriyeli sığınmacıların hain olarak nitelendirilmesine yol açmaktadır. Ortak tarih Suriyeli sığınmacılar için birleştirici olmaktan ziyade dışlayıcı bir faktör olmakta ve Arap ve hain kimliği yeniden üretilmektedir.

3.2.5. Ortak Tarih Söyleminde Suriyeliler’in Ötekileştirilmesi ve Milliyetçilik

Fransız İhtilali ile ortaya çıkan ve on sekizinci yüzyıl sonlarında Avrupa’da yükselişe geçen milliyetçilik dalgası, milliyetçi isyanları tetiklemiş ve imparatorlukların dağılmasına sebep olarak bugün halen varlığını sürdüren ulus-devlet modeline giden yolu açmıştır (Çoban, 2012: 345). Balkanlardan başlayan ayrılıkçı hareketler tüm Osmanlı İmparatorluğu’na yayılmıştır. Bugün Arap İhaneti olarak anılan olay da yaşanan bu süreçlerin sonunda meydana gelmiştir. 1. Dünya Savaşı’nın devam ettiği dönemde 1916 yılında Araplar Şerif Hüseyin’in öncülüğünde ayaklanmışlardır. Gerçekleşen isyanın çeşitli sebepleri bulunmaktadır ancak Şerif Hüseyin’in İngilizler ile yaptığı anlaşma Suriyeli sığınmacılar konusunda özellikle ön plana çıkarılmaktadır. Şerif Hüseyin ve MacMahon arasındaki yazışmalar isyanın ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Aralarındaki yazışmalara göre İngilizler Şerif’e Doğu Arap toprakları üzerinde egemenlik kurabileceğini ve kurulacak bir Arap devletinin sözünü vermişlerdir. Bu bağlamda isyanın patlak vermesinden sonra Şerif’e askerî ve mali her türlü desteği vermişlerdir (Çiçek, 2012: 176-177).

“Din kardeşliğiymiş suriyeliler kardeşmiş.. Bu itler Osmanlıya ihanet ederken 'din kardeşliği' nerdeydi?? Hiç bir arap benim kardeşim olamaz” (Twitter yorum 33)

Milliyetçi söylem ortak tarih anlatısı çerçevesinde toplumun fertleri, üyeleri arasında bir arada yaşam arzusu ve iradesini canlı tutmaktadır. Ortak acı ve fedakârlıklar, kahramanlık ve ihanet hikâyeleri, destanlar ve efsaneler kolektif hafızanın ve toplumun fertlerinde birlikte yaşama arzusu ve iradesinin oluşturulmasında kullanılmaktadır. Suriyeli sığınmacılar ortak tarih anlatısında ihanet kisvesinin altında değerlendirilmektedir. Türkiye’de yaşayan bireyler tarafından “Arap ihaneti” olarak adlandırılan olay Suriyeli sığınmacılar ile birlikte yaşama arzusu ve iradesini baltalamaktadır. Ortak tarihin ihanetle anılması Suriyeli sığınmacıları toplumsal kabulden dışarıda tutarken; Türk toplumunda hafızayı yeniden canlandırmakta ve ötekiye, ihanet eden karşı birlik düşüncesini güçlendirmektedir.

“Suriyeliler nereden bizim kardeşimiz oluyor? Benim ecdadıma ihanet eden Arap benim kardeşim falan olamaz!” (Twitter yorum 34)

“Tarihten bu yana osmanlıyatürklere hep ihanet etmiş ingilizinfransızın kucağına oturmuş bu araplardan bize asla fayda gelmez zarar gelir.tumturkiyeye saçılan suriyeliler kontrolsüz ve tehlikelidir.onlem alınıp gonderilmelidirler.arapseviciligi bela getiriyor görmüyormusunuz..” (Twitter yorum 35)

Suriyeli sığınmacılara karşı medyada geliştirilen söylemlerin dili milliyetçi düşünüşün izlerini taşımaktadır. Etnik temelli ötekileştirmenin oldukça sık rastlandığı söylem alanında; kültürel, tarihsel, coğrafik ve dini temelli çoğunlukla dışlama ve nadiren içirme görülmektedir. Ortak tarih anlatısında milleti birleştiren, bir arada yaşama arzusu ve iradesi yaratan ortak acı ve mutluluklar, ortak başarılar, kahramanlık hikâyelerini içermektedir. Osmanlı imparatorluğu döneminde yaşanan bir olay günümüze kadar gelerek bugünün ilişkilerini, düşünce yapısını ve yabancıya olan tutumunu etkilemektedir. Etnik bir kimliğe atıfla Arapların Türklere karşı gerçekleştirdiği ihanet Suriyeli sığınmacıları düşman, tehlike unsuru olarak işaretlemektedir. Aynı zamanda komplo söyleminde yer alan büyük, mutlak ve gizemli kötüye yapılan hizmet burada da karşımıza çıkmaktadır. Edilgen bir rol atfedilen Suriyeliler geçmişte Osmanlı’ya bugün ise Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı kurulan komploya hizmet etmektedirler. “Ajan” olarak nitelendirilen Suriyeliler ihtiyaç duyulan kötüyü, düşmanı temsil ederek Türk etnik kimliğini ve tarihsel olarak uğranılan ihanetleri, kolektif hafızayı yeniden üretmektedir.

“#arapanliyoruzkiyuzyilonce de faysalla baslayan ihanet serifhuseyinle devam ermistir.simdidetorunlarisurduruyor bu ihaneti bunlar ne kadar muslumanda olsalar aslindasiyonistlere hizmet ederler bir kaciharic katar somalidisindabepsiburdakisuriyeli dahil guvenilmezler” (Twitter yorum 36)

“#suriyelileryalnizdeğildir diyen, İslamiyet maskeli Türk düşmanları. Arap Irkçısı Suriyeliler “Türk'ün boyunduruğundan kurtulmak gerektiği” görüşüyle Fransızlarla işbirliği yapıp Osmanlı askerlerini şehit ederek ihanet ederek Osmanlı'dan ayrılmıştır. Hainleri savunan haindir.” (Twitter yorum 37)

Suriyeli sığınmacılar milliyetçilik söylemi içerisinde birçok alanda “hain” olarak nitelendirilmektedir. Milliyetçi söylemin milleti var eden ve bir arada tutan unsurlarından vatan, vatan savunusu ve ortak tarih alanlarında Suriyeli sığınmacılar “hain” olarak ilan edilmektedir. Ortak tarih anlatısında “Arap ihaneti” olarak adlandırılan olayda hem geçmişin izlerinin sergilenişi hem de bir ihanetin etnik kimliğe yüklenişi aynı anda gerçekleşmektedir. Arap olmak hain olmak için yeterli olmaktadır. Hem vatan savunmasını terk etmek hem de geçmişin ihanet anlatısı Suriyeli sığınmacıları dışlarken, Türkiye’de toplumsal hafızayı tazelemekte ve Türk kimliğini ve kültürünü militarist perspektif temelinde yeniden üretmektedir.

“Şu Arap ve Türk tarihine bir bakın yapılan hainlikleri görürsünüz Zaten . Araplar Türkleri hiç bir zaman sevmemiştir . Ne zaman sizlere sahip çıksak hep arkadan vurdunuz. Burda din kardeşliği diyen Andavallar Din kardeşi dedikleriniz bu toplumu defalarca sırtından vurdu” (Twitter yorum 38)

Milliyetçiliğin ve ulus-devletin önemli dinamiklerinden olan, toplumsal birlikteliği ve aidiyeti sağlayan araçlardan olan ortak tarih Suriyeli sığınmacılar özelinde sanılanın aksine birlikte yaşama arzusunu ve iradesini tersine çevirmektedir. Türkiye’de her zaman tartışma konusu olagelmiş Arap ihaneti bu kez de Suriyeli sığınmacılara yönelik üretilen söylemlerde dışlama politikası olarak işlev görmektedir. Ata, ecdat kültü ile geçmişle kurulan bağ 1916’da Şerif Hüseyin ve beraberindeki kişilerin gerçekleştirdiği olay, Arapların Türklere ihaneti olarak karşılık bulmakta ve Arap ve Türk kimliği üzerinden değerlendirmektedir. Bu çizgide ilerleyen söylemlerde Araplar hain olarak temsil edilmekte ve toplumsal kabulden dışlanmaktadır.

Milliyetçiliği besleyen, düşman ve düşmandan gelecek tehdit algısı ve bunun sürekliliğidir. Her milliyetçilik kendine bir düşman yaratır, bunu besler ve

kullanır. Düşman yaratmada önemli olan “haksızlığa uğramışlık” ve “hak ettiğinden mahrum bırakılmışlık” duygusudur. Bu duygu canlı tutulur ve toplumsallaştırılır. Fikrin işlerliği yüksek millet ve bu milletin sahip olduğu üstün ahlak değerlerinde ve değerlerin milleti konumlandığı ayrıcalıklı alanda yatmaktadır. Komplo teorileri bu alanda oldukça kullanışlıdır. Haksızlığa uğramış, mahrum bırakılmış olan üst aklın yönettiği, kurduğu komploları aşırp eski şanlı günlerini yeniden inşa edecektir (Aydın, 2015: 32). Komplo teorilerine içkin olduğu şekliyle Suriyeli sığınmacılar görünmez, gizli bir düşmanın planlarına hizmet eden, ancak bu konumlarının farkında olmayan, edilgen bir role sahiptirler. Büyük bir plana nesneleşerek, edilgenleşerek olsa bile hizmet eden Suriyeli sığınmacılar, milliyetçilikte ve komplo teorisinde benzer olduğu şekliyle öteki dilinin içerisine yerleştirilerek ihtiyaç duyulan düşmanı temsil eder hale gelmektedir.

3.2.6. Suriyeli Öteki Kimliğinin Komplo Söylemindeki Yeri

Komplo teorisi kavramı, toplumsal ve politik alanda büyük değişim ve dönüşümlerin yaşandığı Fransız ve ABD devrimleri sırasında ortaya çıkmıştır. Komplo teorisi politik ve toplumsal arenada meydana gelen değişiklik ve yenilikleri, varlığına kesin olarak inanılan ancak varlığı hiçbir zaman kanıtlanamamış olan, görünmez bir dış düşmanla ilişkili olan bir kavramdır. Mutlak kötülüğü temsil eden görünmez düşman halkın, milletin, devletin kötülüğünü istemekte ve bunun için çalışmaktadır. Bu bağlamda en genel ifadeyle komplo teorisi, meydana gelen güncel ya da politik olayların, görünür olan nedenleri, kaynakları ve özellikleri yerine, kimin tarafından planlandığı muğlâk olan, arka planda kalan olaylar neticesinde meydana gelen kurgular ile açıklama girişimidir (Keten, 2013: 4-6).

Bu tanımlarla birlikte düşünüldüğünde komplo teorilerinde gizem unsurunun önemli olduğu görülmektedir. Komplo teorileri bilinenlerin doğru olmadığını ya da çarpıtıldığını öne sürerek gizli kalmış/bırakılmış bir hakikati başka bir gerçeklik olarak sunmaktadır (Karaosmanoğlu, 2009a: 1). Komplo teorilerindeki bir diğer önemli unsur öznenin olmayışdır. Komplo kurgusunun içine dâhil olan herkes bu komplonun nesnesi konumundadır. Özne olarak birey, bireyin irade ve algısı yoktur. Bu kurgunun içindeki birey sadece birer piyon, maşa ya da kukla olabilir. Komploda bireye ait olan bir “öz”, “öznellik” mümkün değildir. Birey büyük bir ağın parçasıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde

Türkiye'ye gönderildiği düşünülen Suriyeli sığınmacılar kendileri de ne yaptıklarını bilmeden kötü bir şeylere hizmet eden “kukla”, “maşa” konumuna oldukça uygun düşmektedirler (Karaosmanoğlu, 2009a: 5).

“İsrailintemizliediği mayınlı araziden yürüyerek geçen ve ABD nin sürdürdüğü savaşın mağduru gibi gösterilen göçmenleri hiç kimse bize ensar olarak lanse etmesin. Bunun hangi küresel güçlerim oyunu olduğunu iyi biliyoruz” (Twitter yorum 39)

“Suriyeliler hakkında söylenen 'savaştan kaçtılar', 'sığındılar', kelimelerinin hiçbirisi doğru değildir. Doğrusu şudur: Suriyeliler getirildi! Çok daha kapsamlı ve derin bir proje için getirildiklerini herkes anlayacak ama, iş isten geçmiş olacak” (Twitter yorum 40)

“Saf, kime denir? Suriyelilerin Türkiye'ye savaştan, mecburen getirildiğine inanana denir! Suriyeliler, çok büyük, hem laik tcyi hem Anadoludaki 1000 yıllık Türk hakimiyetini bitirecek habis bir projenin piyonları olarak getirildiler!..” (Twitter yorum 41)

Milliyetçi söylemin ihtiyaç duyduğu düşman ve düşmandan gelen tehdit algısı komplo söylemindeki gizemli, mutlak kötü ile birleşmekte ve Suriyeli sığınmacıları düşman konumuna yerleştirmektedir. Suriyeli sığınmacıların edilgen kimlikleri etnik köken, soy unsuru temel alınarak geliştirilen söylemle vurgulanmaktadır. Milliyetçi söylemin ihtiyaç duyduğu düşman kimliğini Suriyelileri “piyon” konumuna yerleştirerek üretmektedir. Öte yandan yine komplo söylemine içkin olarak asıl haksızlığa uğramış ve mağdur olmuş olanın ev sahibi olduğu fikrini beslemektedir. Türkiye'nin demografik yapısı, toprak bütünlüğü ve hâkimiyeti tehdit altındadır fikri canlı tutulmaktadır.

“Suriyeliler bu ülkeye sığınmadı. Türkiye'nin demografik yapısının bozulması ve Türklüğü yok etmek için bilinçli olarak getirildiler..” (Twitter yorum 42)

“içimize sokuşturulan suriyeliler yakın gelecekte gerçekleştirilecek olan böl, parçala, yönet projesinde piyon'dan başka birşey değil benim için. Misafirliğinde bir haddi var. Defolsunlar artık.” (Twitter yorum 43)

“Projenin son evresi. Suriyeliler bu projede yalnızca piyon.” (Twitter yorum 44)

Komplo zihniyetinin önemli parçalarından olan öznenin irade sahibi olmayışı Suriyeli sığınmacılara atfedilen piyon konumunda oldukça net şekilde

gözlenmektedir. Üretilen söylemlerde sıklıkla kullanılan “getirildiler” ifadesi Suriyeli sığınmacıları temsil eden edilgen konumu ortaya koymaktadır. Öte yandan var olan bu algı Suriyeli sığınmacıların savaş ve zulüm nedeniyle Türkiye’ye sığınmış oldukları gerçeğinin üzerine örtmekte ve Suriyelilerin düşman olarak temsiline yol açmaktadır.

Komplocu düşünüşte temel bir öneme haiz olan kalıp ise “Cui bono?” yani “kimin çıkarına” ya da “kimin yararına” anlamına gelen soru kalıbıdır (Karaosmanoğlu, 2009a: 8). Suriye iç savaşı ve Suriyeli sığınmacılar özelinde bu soru sorulduğunda, bu konuya komplo teorileri kapsamında yaklaşan kesimin Büyük Ortadoğu Projesi ya da Büyük İsrail şeklinde cevap verildiği görülmektedir. Suriye savaşı ve daha da geriye gitmek gerekirse Arap Baharı ve devamında gerçekleşen kitlesel göç hareketi bu projeye hizmet etmektedir.

“Türkiye'deki Suriyeliler, BOP'un bir parçasıdır!!” (Twitter yorum 45)

“Suriyelileri istememek faşistlik değildir. Vatan severliktir... suriyeliler BOP projesidir amaç Türk nüfusunu kırıp diğer nüfusların bu topraklarda günü gelince söz sahibi olmasını sağlamak..” (Twitter yorum 46)

“Suriyeliler bu ülkeye sığınmadı. BOP çerçevesinde Türkiyenin Demografik yapısının bozulması amacıyla bilinçli olarak getirildi.” (Twitter yorum 47)

Komplo teorilerinde kimin yararına, kimin çıkarına sorusu komplocu düşünüşün anlaşılmasında oldukça yararlıdır. Bu anlayışta büyük, mutlak bir kötü ve bilinçli ya da çoğu zaman bilinçsiz bir şekilde ona hizmet eden araçlar yer almaktadır. Suriyeli sığınmacılar bu anlayış temelinde bilinçsiz olarak mutlak kötüye hizmet eden piyon rolünü oynamaktadır. Milliyetçi söylemin ihtiyaç duyduğu öteki ve/veya düşman konumuna Suriyeli sığınmacılar yerleştirilerek büyük, mutlak konumla işbirliği halinde oldukları algısı güçlendirilmektedir. Öte yandan bu söylem ile birlikte mağdur ya da kurban kimlik ve konumları belirsizleşmektedir. Suriyeli sığınmacılar başka bir ülkeye sığınmacı olarak geldikleri yok sayılarak, “kaynağı dışarıda olan kötücül gücün bir parçası” olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda göçmen, sığınmacı öteki, düşman kabul edilerek mağdur konumuna Türk kimliği ve coğrafyası yerleştirilmektedir. BOP projesi olarak adlandırılan proje Türkiye’ye karşı uygulanan bir projedir ve Suriyeliler bu projeye hizmet etmektedir. Bu anlamda asıl mağdur ya da kurban olan, kendisine karşı birlik olunmuş Türkiye ve Türk kimliğidir. Bu anlayış gerçekten mağdur ya

da kurban olanın kim olduğunu muğlaklaştırmakta, Suriyeli sığınmacıları düşman unsur olarak kabul etmekte ve olumsuz algı ve dili güçlendirmektedir.

“Bugün ülkede yaşanan hr sıkıntının sebebi BOP’dur, Büyük Ortadoğu projesidir. Suriyeliler bunun için ülkeye getiriliyor. Yakında iç savaş çıkacak ülke bölünecek Türkiye’yi yok etmek istiyorlar. Ey Kanlarım Ülkemiz bölünse İşgale uğrasa Hangimiz Karlı Çıkarız!?! UYANIN” (Twitter yorum 48)

“Biz sokaktaki hayvanlara kıyamayan insanlarız, değil ki ülkemize sığınan mültecileri aç bırakalım! 6 Milyon mülteci, BOP kapsamında ülkemizin demografik yapısını bozma projesidir! “Suriyeliler artık evine dönsün” demeyi ırkçılık olarak algılamak, büyük resmi görememektir..!” (Twitter yorum 49)

“Hedef büyük İsrail rüyasıdır. Fırat ve dicle nehirlerinin doğduğu yerden yani Anadolu’dan başlayan bir büyük israil kurulmak isteniyor. Onun kadim Türkmen yurdu olan golan tepeleri İsrail’e katıldı. Suriyeliler gidip yurtlarını savunsunlar.” (Twitter yorum 50)

Komplocu bir anlayış ile milliyetçi düşünüş arasında benzerlikler bulunmaktadır. Her iki durumda da özne daha büyük olduğu düşünülen bir amaç ya da durumun içinde görünmez olmaktadır / kılınmaktadır. Milliyetçi algı “öteki” konumuna yerleştirdiği herkesi kendine karşı birlik oluşturmuş tek bir düşmanın parçaları olarak tahayyül etme eğilimindedir. Bu bakımdan Türkiye’de yaşayan göçmenler kaynağı dışarıda olan kötücül gücün bir parçası olarak görülmektedir. Bu anlayış kişinin ya da gurubun kendini mağdur ya da kurban olarak değerlendirmesinin de önünü açmaktadır (Karaosmanoğlu, 2009b: 152).

“Türkiye’nin doğusunu kürtleştiriparap nüfusu çoğaltarak zamanla Türk çoğunluğu azınlığa düşürmek istiyorlar başka ne olabilir’ki !” (Twitter yorum 51)

“Arkadaşlar suriyeliler bir BOP projesi oyunudur. Maalesef ülkemiz Suriye irak afganistan gibi yapılmak istenmektedir. BOP projesi bir yahudi projesidir. Müslüman görünen yahudilere DİKKAT. !!!!” (Twitter yorum 52)

“Bu şeytani bir senaryodur..! Çeşitli senaryolarla Türkiye işgal ediliyor, demografik yapı değiştiriliyor, Türk Milleti asimile ediliyor... Türk fakirleştirilirken, Suriyeliler Devlet desteği ile vergi'den muaf Firma'lar kuruyorlar..!” (Twitter yorum 53)

Bu mağduriyet dilinde egemen özne öteki tarafından tehdit altında olan, bırakılan öznedir. Egemen olanın kimi zaman etnik ve ırksal üstünlüklerinin göstergesi olarak da sunduğu toplumsal, kültürel, iktisadi yapısı ve devletin

kendisi öteki tarafından tehdit edilmektedir. Vatanseverlik bu tehdide karşı sergilenen duruştur ve milliyetçilik düşüncesi ile birlikte savunusunu geçerli kılabilir. Öte yandan tehdide karşı yöneltilen duygusal nefret söylemi kurucu özne ile milletin özdeşleşmesini sağlayan birleştirici bir görev yüklenmektedir. (Aydın, 2015: 27).

“Bu durum bir işgal politikasıdır. Derhal Suriyeliler kendi topraklarına gönderilmelidir. Zira gün gelir Türkler vatanında yabancı olur. Durum öyle masumiyet çerçevesinde değil beka sorunu boyutundadır.” (Twitter yorum 54)

“Suriyeliler mülteciymis. Ne mültecisi be,ülkeyi işgal ettiler, Türkler kendi yurtların da gastarbeiter gibi kaldılar.” (Twitter yorum 55)

“Güvenikleştirme” politikası müşkül durumdaki hedeflerin aciz görüntüsü karşısında seyircilerin kayıtsızlığını, vicdanlarını rahatlatmalarını, ahlaki sorumluluğun yargısından kurtulmalarını meşru kılmaktadır. Göçmenler, sığınmacılar kamuoyu algısında düşman, terörist, yabancı olarak kodlandıklarından itibaren ahlaki alandan, ilgi ve merhametin sınırlarından uzak tutulmakta / kalmaktadır (Bauman, 2019: 33).

Yukarıda yer alan Twitter yorumları işgal etme, beka sorunu kavramsallaştırmaları altında Suriyeli sığınmacıları ülke ve ülkenin geleceği için tehdit ögesi, güvenlik sorunu olarak nitelendirmektedir. Bauman’ın “güvenikleştirme” politikası kapsamında değerlendirdiği noktadan düşman, yabancı olarak kodlanan Suriyeli sığınmacılar masumiyetlerini ve müşkül konumlarını yitirmektedirler. Öte yandan var olan ve / veya yaratılan düşman, yabancı algısı Suriyeli sığınmacıların, sığınmacı olmaktan kaynaklanan olumsuz koşullarına, muhtaç görünümüne karşı ilgisizliği meşrulaştırılmaktadır. Aynı zamanda komplo düşüncesine içkin olduğu haliyle mağdur ya da kurban konumunun yer değiştirmesine, belirsizleşmesine sebep olmaktadır. Yukarıda yer alan Twitter yorumlarının her ikisinde de yer alan “Türkler kendi yurtlarında yabancı, misafir oldu veya olur” ifadesi Suriyeli sığınmacıları milliyetçi söylemin ihtiyaç duyduğu öteki, düşman konumuna yerleştirerek ahlaki kaygıdan ve sorumluluktan uzak kılarken diğer yandan mağdur konumunu Türk kimliğinden yana kesinleştirmektedir.

Milliyetçilik uluslaştırma sürecinde tarihsel anlatılar, kahramanlık hikâyeleri, soy bağı, kültürel birlik vb. bileşenler ile ulusun temel parametrelerini icat eden ve devamında toplumsal bağ ve sadakati sağlayan önemli bir role

sahiptir. Milliyetçilik, ulus aidiyetini ve ulus devletin varlığını mümkün kılan bir unsurdur. Milliyetçi düşüncenin mihenk noktası ulus'tur. Milliyetçi ideolojide toplumların gelişmesi ve varlığını sürdürebilmesi için oldukça önemli olan toplumsal homojenlik ve siyasal birliğin ve bireylerin mutlu ve özgür olacakları yapının ancak ulus temelli bir oluşumla mümkün olacağı savunulmaktadır (Şahin, 2007: 5-6). Bir ideoloji, bir söylem olarak milliyetçilik, siyasi ve toplumsal şartlar gereğince ve kriz dönemlerinde kimi zaman benzerlikleri kimi zaman farklılıkları vurgulamaktadır. İhtiyaç duyulan ötekiyi ve düşmanı yaratarak ulusal birliği ve aidiyet hissini canlı tutmaktadır. Bunu yaparken Althusser' in devletin baskı ve ideolojik aygıtları olarak nitelendirdiği kitle iletişim araçları, medya ve özelinde yeni medya, eğitim sistemi, polis gücü ve zorunlu askerlik gibi araçlardan yararlanmaktadır (Sucu, 2012: 33).

Ulus-devlet ve milliyetçilik cinsiyet ilişkilerinden bağımsız düşünülemeyecek olgulardır. Modern devlet, hiyerarşik cinsiyet ilişkileri üzerine kurulmuş ulus devlet olma niteliği taşıyan bir yapı ihtiva etmektedir. Bu unsurlar dikkate alındığında erkeklik, milliyetçilik ve militarizm arasında var olan ilişkiyi görebilmek mümkün olmaktadır. Cinsiyet ilişkileri üzerinden temellenen ulus-devlet, belli kadınlık ve erkeklik değerleri belirlemekte ve buna bağlı olarak roller üretilmekte ve dağıtılmaktadır. Bu belirlenmişlik ulus-devlet sınırları içinde ya da dışında belli grupların dışlanmasına, düşman konumunda bulunan ulusların, grupların ve sınır içerisindeki farklı etnik toplulukların/grupların erkeklerinin erkeklikten dışlanmasına, kadınsılaştırılmasına yol açmaktadır (Sünbuloğlu, 2012: 2).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SURIYELİ SĞINMACILARA YÖNELİK YENİ MEDYA SÖYLEMİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET VE MİLLİYETÇİLİK KESİŞİMSELLİĞİ

Tezin bu bölümünde Yeni Medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemler cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri temelinde analiz edilmiş ve bu söylemlerin milliyetçilik fikirlerinden nasıl etkilendiği ve hangi konularda toplumsal cinsiyet ve milliyetçiliğin kesiştiği ortaya çıkarılmıştır. Milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki Twitter yorumları incelenerek yapılmıştır ve bu bölümde sunulan kuramsal ve kavramsal çerçeveye referans verilerek yorumlanmıştır. Bu bölüm aşağıdaki araştırma sorularına cevap aramıştır.

1. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde nasıl bir toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri inşa edilmektedir?
2. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet nasıl kesişmektedir?
3. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemler milliyetçilik ve toplumsal cinsiyete ilişkin egemen ideolojinin perspektifini yansıtmakta mıdır?

4.1. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve: Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet Kesişimselliği

Güncel haliyle toplumsal cinsiyet kavramının ilk olarak, biyolojik determinizmi reddeden ve cinsiyete dayalı ayrımların toplumsal olduğunu vurgulayan Amerikalı feministler arasında ortaya çıktığı bilinmektedir (Scoot, 2007: 112). Kavramı sosyolojiye dâhil eden ise Ann Oakley'dir. 1972 senesinde yayımladığı Sex, Gender and Society adlı kitabında açıkladığı şekliyle cinsiyet (sex) biyolojik temeldeki erkek ve kadın ayrımını ifade ederken, toplumsal cinsiyet (gender) erkeklik ve kadınlık arasında var olan ya da var edilen toplumsal açıdan eşitsiz bölünmeyi ifade etmektedir. Kadın ve erkek, bireyin gündelik yaşam içerisinde hem biyolojik varlığını hem de toplumsal alanın bireye sunduğu ya da dayattığı roller ve kalıplar içerisindeki varlığını ifade eden iki terimdir. Biyolojik cinsiyet doğuştan getirilen, verili olarak kabul edilen bir özelliktir ve bireyin doğuştan sahip olduğu cinsiyete uygun olan davranışları sergilemesi

beklenmektedir. Toplumsal cinsiyet ise doğumla başlayıp hayat boyu devam eden süreçte biyolojik cinsiyete uygun olan davranış kalıplarının, rol ve değerlerin toplumsal ve kültürel olarak öğrenilmesini, cinsiyetin toplumsallaşmasını ifade etmektedir. Kadınlık ve erkeklik gündelik yaşamın tüm görünümünde, özel ve kamusal alanda ve dilde toplumsal olarak kabul edilen dinamikler çerçevesinde örülen, inşa edilen özellikler ile var olmaktadır (Vatandaş, 2007: 30-31).

İnsanlık tarihinde kadın ve erkeğin konumuna ve faaliyetlerine dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Avcı-toplayıcı toplumlarda toplayıcılık ve avcılık görevlerinin kadın ve erkek cinsiyeti arasında pay edilmesi cinsiyete dayalı iş bölümünün doğal örnekleridir denebilir. Cinsiyete dayanan bu ilk iş bölümü günümüz kurgularının doğallaştırılışına temel olmaktadır. John Casey ekonomik ve fizyolojik cinsiyet farklılığın erkeklerin hayvan avcısı olarak seçilmelerini desteklediğini söylemektedir. Cinsiyetle bağlantılı gelişen bu seçim savaşçı erkek rolünün doğmasını desteklemiştir (Yuval-Davis, 2003: 175). Bir başka bakış açısında feodal toplum yapısının gelişimi ile birlikte erkek, iktidarı ve mülkiyeti ele geçirmiş, kadın ikincil konuma yerleşmiştir. Beauvoir erkeğin sahip olduğu konumun doğal bir durum olmadığını, ilkel topluluklar arasında sürekli devam eden çatışmaların, savaşların bir sonucu olduğunu ileri sürmektedir. Erkek devam eden savaşlar süresince üstün savaşçı rolünü oynamıştır ve sonrasında sahip olduğu bu rolü liderliğini devam ettirmek ve korumak için kullanmıştır. Bu değişim mülkiyet ve miras haklarına yansımış ve erkeğin hem mülk sahibi olmasını hem de mirastan büyük payı almasını sağlamıştır. Bunun sonucunda kadın mülkiyet ve miras edinme hakkından yoksun ve ikincil konumda bir varlık halini almıştır (Kasımoğlu, 2015: 251-252).

Feminist eleştirinin ortaya koyduğu argüman ise tüm toplumsal, siyasal ve kültürel yapıların, pratik ve söylemlerin cinsiyetlendirilmiş olmasıdır. Analitik bir kategori olarak giderek yaygınlaşan cinsiyet ve cinsiyet ilişkileri toplumsal, kültürel, politik yapıların hem kurucu unsurudur hem de bu yapılar tarafından yeniden üretilmektedir. Milliyetçilik ideolojisi ve ulus-devlet modeli ilişkili olduğu diğer tüm kategoriler ile birlikte cinsiyeti, kadınlık ve erkeklik kurgularını etkilemektedir. Ulus devlet ve milliyetçilik erkek iktidarından bağımsız düşünülemeyecek olgulardır. Uluslaşma ve milliyetçi söylem pratikleri kadın ve erkek rolleri üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Kamusal alan-özel alan, iç-dış ayrımları yeniden üretilirken, erkek dış dünyayla ilişki kuran, kadın ise ulusun

özünü oluşturan, kültürü gelecek kuşaklara aktarmakla yükümlü olan, içeride, evde bu özü yaşatan olarak konumlandırılmaktadır (Altınay, 2013: 15).

Nagel milliyetçiliğin siyasal bir olgu olduğunu ve devlet ve onun kurumlarıyla ilişkili olduğunu ifade eder. Ordu gibi birçok devlet kurumu her zaman erkeklerin egemen olduğu yapılar olmuştur ve bu yüzden hegemonik erkeklik ve milliyetçilik kültürü ile ideolojisinin birlikte var olması şaşırtıcı bir durum değildir. Erkeklik ve milliyetçilik birbirini var eden, yeniden üreten birbirine eklenenen iki yapıdır. Nagel'e göre erkeklik ve milliyetçilik arasında var olan bu bağ, sadece erkeklerin zihinlerini ve duygularını değil aynı zamanda kadınların da duygu, düşünce ve zihinlerini etkilemektedir (Nagel, 2013: 68-69).

Weber ulusu “bir devlet oluşturabilecek ve aynı kandan gelmek zorunda olmasa bile kendini ortak bir kökene bağlayan bir cemaat” olarak tanımlamaktadır. Layoun'da Weber ile benzer bir şekilde ulusu devletle ilişkilendirir ve milliyetçiliğin ulusun var olan ya da var edilecek olan devletle ilişkilerini kuran, temellendiren anlatıyı oluşturmadaki yerine vurgu yapar. Milliyetçilik, “devlet olma hedefine” ve “ortak inanç şuuruna” hizmet etmektedir. Milliyetçiler ulus-devlet olma yolundaki ideallerine ulaşmak istemektedir. Ancak devlet kurma, egemen olma amaçları aynı hedefe ulaşmayı isteyen diğer ulus-devletler ile savaşmayı beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla milliyetçilik ile militarizm arasında bir bağ bulunmaktadır (Nagel, 2013: 66-67).

Mosse'ye göre modern devlet ve modern erkeklik oluşumları birbirine paralel ve birbiriyle ilişkili gelişen süreçlerdir. Mosse on dokuzuncu yüzyıl ile yirminci yüzyılın ilk yarısında öncelikle Almanya olmak üzere çeşitli Batı Avrupa ülkelerinden örnekleri inceleyerek erkekliğin modern toplumun kendini tanımlama, ifade etme sürecine içkin olduğunu ortaya koymuştur. Ona göre modern erkeklik on sekizinci yüzyıl sonu itibarıyla stereotip halini almıştır. Modernitenin ortaya çıkardığı hızlı değişim ve dönüşüm sonucunda soyut olanı somuta dönüştürme ve sağlam bir zemine oturtma ihtiyacı sembollerin ve stereotiplerin gelişmesinde etkili olmuştur denebilir. Burada önemli olan nokta milliyetçi söylemde erkekliğe ait özelliklerin ve erkek bedeninin ideal ulus tasavvurunun somut halini temsil etmesidir. Mosse'ye göre erkek bedeni ulusun ülküsünün, umut ve kaygılarının bir izdüşümüdür. Erkek bedeni ile kurulan bu ilişkide disiplinli, orantılı, sağlıklı erkek bedeni; sağlıklı, ahlaklı ve erdemli bir toplum inşa etme amacı güden milliyetçi istenci göstermektedir. Bu istenç, erkek

bedeni ile kurulan bu ilişki yalnızca faşist ve milliyetçi ideolojiler için değil işçi sınıfı hareketi için de geçerlidir. Savaşçı olmanın geleneksel olarak erkekler için bir statü kaynağı anlamına gelmesi ve geleneksel savaşçılığın güncel hali olan modern askerliğin erkeklerin ulus üzerinde hak sahipliği gütmelerinin bir aracı konumunda olması modern erkekliğin geleneksel erkeklikle arasında var olan süreklilik noktalarını belirtmektedir. Modern erkekliğin savaş ve militarizmle kurduğu ilişki bununla sınırlı kalmamıştır. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte savaşçılık erkeklik özelliğine dönüşmüştür ve “savaşa dâhil olma erkekliğe davet olarak formüle edilir hale gelmiştir.” “Savaşçı milli erkeklik” miti ve kahramanlık söylem ve hikâyeleri, zorunlu askerliğin meşruluğunu ve halkın savaşa destek vermesini sağlamak, erkekleri militarize etmek ve ulusun varlığını ve devamlılığını teminat altına almak için kullanılan, toplumsal hafızadaki yeri canlı tutulan araçlardır (Sünbuloğlu, 2012: 2-3).

Türkiye’de ulus-devlet modernleşmesinin başat aktörü olan askeri elitin etkisiyle ordunun var olan konumu ve zorunlu askerliğin ordu-millet miti etrafında gündelik hayatın içerisinde sıradan kültürel bir pratik haline gelmiş olması toplumun militarizm ile kurduğu ilişkiyi oldukça etkilemiştir. Bu bağlamda militarizm, zorunlu askerlik yoluyla hem erkeklerin toplumsallaşmasında ve devletle olan vatandaşlık ilişkilerinin düzenlenmesinde hem de devletin cinsiyet temelinde şekillenen sisteminde erkeklerin konumlandırılan olarak önemli bir iktidar aracı olmuştur (Sünbuloğlu, 2012: 4).

Militarizm ve erkeklik birbirleriyle doğrudan ilişki içerisindedir. Milletin/ulusun tarih sahnesindeki varlığını devam ettirip ettiremeyeceği askerî açıdan güçlü ve yeterli düzeyde olup olmadığı üzerinden değerlendirilmektedir. Askerlik, devlete ve millete karşı fedakârlık ve kahramanlık gösterilebilecek yegâne alanı temsil etmektedir. Askerin asli görevini ise, devleti kurmak ve korumak ve devamlılığını sağlamak oluşturmaktadır (Aydın, 2015: 55).

Erkeklik nedir ve erkeklik derken ne kastedilmektedir? Çoğunlukla Amerika ve Avrupa menşeli çalışmalarda davranış, fiziksel görünüş ve erkekliği temsil ettiği iddiasında olan bir dizi kod ideal erkek modelini sunmaktadır. Normatif erkeklik; şeref, namus, cesaret, dayanıklılık, soğukkanlılık, maceraperestlik, dizginlenmiş cinsel güç gibi erkek ideallerini yansıtmaktadır. Öte yandan tüm dünyada evrensel olarak kabul edilmiş kadınlık ve erkeklik algısının olduğunu düşünmek yanıltıcı olacaktır. Erkekliğe ve kadınlığa ait olan özellikler

zaman, yer ve koşullara bağlı olarak değişebilen şeylerdir. Evrensel erkeklik ve kadınlık rollerini kabul etmeyen Gilmore genel-geçer bir erkek portresi ortaya koymaya çalışmaktadır. Nagel'in Gilmore'dan aktardığına göre; “evrensel erkek diye bir şey yok; ama erkek olmak, her yerde, şu performans ölçütlerine dayanır: bir kadını hamile bırakmak, kendisine bağımlı olanları tehlikeden korumak, hısım ve akrabalarını geçindirebilmek... Bu yarı evrensel şahsiyeti “Dölleyen-Koruyan-Geçindiren Adam” olarak isimlendirebiliriz (Nagel, 2013: 61-64).

4.2.Bulgular Ve Yorumlar

4.2.1. Söylemlerde Toplumsal Cinsiyet Ve Milliyetçilik Kesişimselliği

“Mehmetçik, Suriye'de teröristleri temizlemek için şehit düşerken Suriyeliler vatanları için hiçbir şey yapmıyorlar...” (27 Aralık 2016 Sözcü Gazetesi)

“CAN SIKAN SAYI Türkiye'de 20 ile 29 yaş aralığındaki Suriyeli erkek Sayısı neredeyse TSK'daki asker sayısına Eşit!” (2 Şubat 2017 Sözcü Gazetesi)

“yani eli silah tutacak olanlar şimdi besleme altında ..kendi vatanını terkedenkimbilir yarın ne yapar” (Okuyucu yorum 6)

“kadınlar çocuklar ve yaşlılar kalsın elbette. Ama eli silah tutan vatanını savunması gerekir. ulus olmak kolay olmuyor.” (Okuyucu yorum 7)

Milliyetçi ideoloji erkek ve kadın kimliğini evrensel belirli şemalar çerçevesinde kurgulamamaktadır. Evrensel kimliklerin varlığından söz edememekle birlikte erkek “koruyucu/koruyan”, kadın ve çocuk ise “korunan” bir figür olarak düşünülmektedir. Yukarıdaki Twitter içeriklerinde yer aldığı haliyle Türkiye’de bulunan Suriyeli genç erkek nüfusu ordu ile ilişkili rakamlarla ve büyük puntolu eleştirel ifade ile sunmak erkekliğin ulus ve militarizm ile olan ilişkisini yansıtmaktadır. Öte yandan habere getirilen okuyucu yorumları ile haberin dili, Suriyeli sığınmacı erkeklerin haberdeki temsiliyeti ile kesişmektedir. Korunmaya ihtiyaç duyan vatan, kadın ve çocuk özleştirmesi temsiline karşısında koruyan olarak erkek ve erkeklik kimliği yer almaktadır. Haber ve okur etkileşimiyle birlikte zihinlerde Suriyeli genç erkek sığınmacılar üzerinden erkek ve kadına dair hegemonik rol ve kimlikler yeniden üretilmektedir.

“Savaş var dedik.. Mazlumdur,masumdur dedik, Müslüman kardeşlerimizdir dedik.. Kapıları açtık.. Kadın, çoluk çocuk anlarım ama benim askerim orada savaştacak. Suriyeli genç erkekler benim ülkemde rahat rahat

yatacak.. Yok öyle..Suriyeli tüm erkekler savaş alanına gönderilsin #Suriye”(Twitter yorum 56)

Öte yandan yukarıda yer alan Twitter yorumlarında yer alan söylemlerde Suriyeli sığınmacı erkekler erkekliğin temsil edildiği alandan sürülmektedir. İdeal erkek kodları olarak kurgulanan ve kabul gören şeref, cesaret, dayanıklılık, güç gibi temsillerden dışarıda bırakılmaktadır. Erkekliği simgeleyen özelliklerden dışardan tutulan ve korkaklıkla itham edilen Suriyeli erkekler savaştan kaçtığı için “gerçek” erkek olmaktan dışlanmakta ve erkekliği sakatlanmaktadır. Karşı tiplerden yola çıkılarak kurulan erkeklik düşüncesinde erkekliğin temel özelliklerini taşımayan, savaştan kaçan ve dolayısıyla koruyan, cesur, dayanıklı, güçlü olmayan, Suriyeli erkekler hegemonik erkeklik anlatısının karşı tipine ait eril olmayan, dişil bir alanla tanımlanmaktadır.

Hegemonik erkekliği anlamanın bir başka yolu, erkekliğin ne olmadığına bakmaktır. Erkek, kadına dair özellikleri reddetmeyi ve kadınlıktan uzaklaşmayı içermektedir. Bu reddediş ırkla ve/veya cinsiyetle bağlantılı olarak kurulan, erkekliğin karşısına yerleştirilen karşı tiplerden uzak olmakla kurulur. Siyah, Yahudi, Asyalı, eşcinsel ve benzeri olmamak beyaz erkek olmak anlamına gelmektedir. Normatif erkeklik, karşı tipe ait özelliklerin zıttı olan özellikler ile tanımlanmakta ve inşa edilmektedir. Hegemonik erkeklik, öteki ırk ve cinsiyetlerin erkeklik düşüncesiyle karşıtlık ilişkisi üzerinden kurulan, diğerlerinin hem rekabet ettiği hem de kendi erkekliklerini onun üzerinden tanımladıkları bir ideal, bir standarttır. Öte yandan normatif erkeklik anlayışı, erkekleri sakatlayan, gündelik hayatın sıradan akışında kendini inkâra ve küçük düşmüş hissetmesine yol açan hegemonik bir figürdür. Her daim güçlü, cesur, disiplinli, rekabetçi, soğukkanlı erkeklik düşüncesi imkânsız görünmekte ve erkek dünyasında kendine yabancılaşmayı getirmektedir (Nagel, 2013: 64-66).

Milliyetçiliğe özgü temalar, kültürel erkek temalarını vurgulayan ve bu temalara uyum sağlayan bir yapıya sahiptir. Şeref, vatanseverlik, korkaklık, cesaret ve görev gibi kavramlar hem milliyetçilik hem de erkeklik düşüncesiyle doğrudan bağlantılı kavramlardır. Bu kavramlar erkeğin gündelik hayat görünümlerinden militarist perspektife kadar geniş bir yelpazede etkili olmaktadır. Öyle ki vatan savunması ve seferberlik söylemlerinin ortaya çıktığı “kriz” dönemlerinde, erkekler için savunmaya ve seferberliğe katılmamak, toplum, aile ve hatta kimi zaman “anneleri” tarafından dışlanmayı göze almayı

gerektirmektedir. Bununla birlikte çağrıya uymamak erkekliğe özgü olan sıfatlardan -vatanseverlik, cesaret, görev, şeref- sürgün edilmeye de sebep olmaktadır. Erkek görevden kaçmayan, cesur ve vatansever olandır. Yalnızca korkak olanlar görevden kaçmaktadır (Nagel, 2013: 72-73).

“Suriyeliler Türk askeri olmak için başvurdu” (20 Ocak 2018 Yeni Akit)

“Sinan Oğan: Eli silah tutan 1 milyon Suriyeli var” (18 Mart 2017 Sözcü Gazetesi)

“Kendi bayrağına savaşmayıp satanlar bizim bayrağımız altında savaşacak onursuz şerefsizler "vatan uğrunda ölen varsa vatandır " (Okuyucu yorum 8)

“Bunlarda şeref olsaydı. Kendi ülkeleri için savaşırdı?” (Okuyucu yorum 9)

Erkek hem koruyan, dölleyen, geçindiren hem de savaş zamanı vatan savunmasından kaçmayan bir görev eridir. Militarizmle ilişkisi yoluyla erkek vatansever, şerefli ve cesur olarak anılmak için savaşması, kriz zamanında, seferberlik söylemlerinde vatan savunmasına katılması gerekmektedir. Asker olmak için başvuran ya da eli silah tutabilen Suriyeli erkek haberleri militarist söylemin dilini taşımaktadır. Habere gelen okuyucu yorumları haberin dili ile aynı söylemi temsil etmekte ve militarizm ve erkeklik arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Suriyeli erkekler kendi vatanlarını savunmayıp terk edenler olarak hem erkekliğe özgü şeref, vatanseverlik ve cesaret gibi temalardan hem de Türk ordusuna katılmaktan dışlanmaktadır. Suriyeli erkeklerin vatan savunması ve militarizmle kurduğu ilişki yoluyla norm erkeklik özellikleri ve militarizm cinsiyetçi kurgusu yeniden üretilmektedir.

“Bunlarda yürek olsa önce vatanlarından korkak gibi kaçıp gelmezler” (Okuyucu yorum 10)

“Lan önce gitsinler Suriye’de savaşsınlar vatan hainleri korkak Araplar”(Okuyucu yorum 11)

Yukarıda yer alan Twitter yorumlarına bakıldığında Suriyeli sığınmacı erkekler cesaret, şeref, vatanseverlik gibi özelliklerin tam zıttı korkak, hain, şeref yoksunu gibi özellikler ile tanımlanarak erkekliği temsil eden alana yani Türk erkeği alanına dâhil edilmemektedir. Suriyeli sığınmacı erkekler vatan savunmasına katılmayarak görevden kaçmayan erkek temsilinden dolayısıyla erkeklikten dışlanmaktadır ve erkeklikleri sorgulamaya açılmaktadır. Vatan

savunusundan kaçarak “koruyan erkek” kimliğinden uzaklaşmış, başka bir ülkeye sığınarak “korunan” kimliğini almıştır. Norm erkeklik ve kadınlık kurgularında koruyucu erkek, korunan kadın ayrımı dikkate alındığında Suriyeli sığınmacı erkekler kadınlık temsilinin alanına dâhil olmaktadır. Erkekliğe dair özelliklerin hiçbir temsilini üzerinde taşımayan Suriyeli erkeklerin erkekliği yok sayılmakta ve dişileştirilmektedir. Aynı zamanda Suriyeli sığınmacı erkeklerin eril ve dişil temsili üzerinden hegemonik kadınlık ve erkeklik özellikleri ve söylemi yeniden inşa edilmektedir.

Öte yandan savaşa katılma arzusu “maceraperest erkek” normları tarafından da açıklanabilmektedir. Korkaklıkla suçlanma endişesinin yanında büyük bir maceraya atılma ve savaşın temsil etti serüvenin dışında kalmama, bırakılmama arzusu erkekleri milliyetçiliğe ve militarizme iten bir başka neden olarak düşünülebilir (Nagel, 2013: 72-73).

Ülke ve/veya vatan savunusu geçmişteki gibi küçük bir topluluğun değil geniş bir kitlenin öyle ki yeri geldiğinde tüm halkın/ulusun sorumluluğundadır. Nagel bu durumu siren metaforu ile açıklamaya çalışır. Vatan sevgisinin siyasi bir kriz ve ulusun varlığının tehdit altında olduğu anlarda dillendirilmesi, neredeyse hiçbir erkeğin kulağını tıkayamayacağı bir sirene benzemektedir. Bu bağlamda erkekleri göreve hazır tutmak ve erkeklere görev çağrısı çıkarmak, erkekliğin militarizmle olan ilişkisini sağlam tutmak vatanın tehdit altında olduğu düşüncesi ile mümkün olmaktadır/kılınmaktadır (Sünbuloğlu, 2012: 3).

“Ülkesinde savaş varken O ülkeyi terkeden özellikle genç erkekler, bizim anlayışımızda, Vatan Hainidir. Ülkemiz maalesef Suriyeli Vatan Hainleri ile doldu” (Twitter yorum 57)

“Gökçek: 35 yaşın altında, eli silah tutan ne kadar Suriyeli varsa cepheye gönderilmeli” (29 Temmuz 2019 Cumhuriyet Gazetesi)

“VIDEO - Başbakan Yardımcısı Veysi Kaynak'ı canlı yayında zorlayan soru: Suriyeliler neden gidip savaşmıyor? (18 Haziran 2017 Cumhuriyet Gazetesi)

“Vatanı uğruna ölmeye can atan dünyada tek bir millet vardır. Onlara da şanlı Türk milleti derler. Bilirlerdi toprak uğruna ölen varsa vatandır” (Okuyucu yorum 12)

Vatan toprağı kutsallık atfedilen ve/veya kutsallığını vatan toprağı olmasından, üzerinde yaşanan kahramanlık ve fedakârlık hikâyelerinden alan mitsel bir imgedir. Vatan kavramı korunması, savunulması gereken ve bu

sorumluluğu vatanın / ulusun tüm fertlerine yükleyen bir temsile sahiptir. Bu anlamda yukarıda yer alan haber dilinin ifade ettiği haliyle vatan savunması için silah tutabilecek, savunmaya katılabilecek her Suriyeli cepheye, savaşa davet edilmektedir. Ayrıca seferberlik / kriz zamanlarında vatan savunmasında yer almayan Suriyelilerin “neden savaşmadığı” sorusu örtük bir dille Suriyelileri ve özelinde Suriyeli erkekleri yargılamaktadır.

Habere getirilen okuyucu yorumu vatan toprağının kutsallığını ve vatan savunusun şerefli yanını yansıtmakla birlikte söyleme etnik köken ve etnik kökenle ilintili tarihsel anlatı unsuru eklemektedir. Suriyeli sığınmacıların vatan savunusunu terk etmelerinden yola çıkarak Türk etnik kökeninin savaşçı kimliğine ve şanlı tarih anlatısına alan açmaktadır. Militarist kökeni sıklıkla vurgulanan Türk kimliği bu yorumda Suriyeli sığınmacıların vatan savunmasında yer almamaları üzerinden kahramanlık hikâyeleri ile birlikte yeniden üretilmektedir.

“söz konusu vatansa gerisi teferruattır” (Twitter yorum 58)

“Türkiyedeki eli silah tutan suriyelilere şunu söylemek istiyorum: Vatanınızda bırakın toprağınızın elinizden gitmesini, ya da ailenizden birinin öldürülmesini eğer bir vatandaşınız bile öldürülürken toprağınıza savaşmak için dönmüyorsanız kanınızda bozukluk var demektir” (Twitter yorum 59)

Yukarıda yer alan Twitter haberinin dili milliyetçilik ve cinsiyet söylemini gösterir şekilde vatan topraklarının ve ulusun tehdit altında olduğu kriz ve/veya seferberlik zamanında savunma hattında yer almayan Suriyeli erkekleri cephe, savaş, eli silah tutmak şeklindeki bir kurgunun içerisinde tasvir etmektedir. Okuyucu yorumları da buna paralel olarak savaş zamanı ülkesini terk eden erkeği korkak ve vatan haini biçiminde kodlamaktadır. İkili bir inşa süreci ile hem göreve, vatan savunusuna hazır erkek rolü---Türk milleti--- inşa edilmekte hem de Türk milletinin ordu-millet miti üzerinden militarizmle kurduğu ilişki yeniden üretilmektedir.

Modern ulus, erkek kardeşler tarafından inşa edilen, erkek bağ ve birliğine dayanan bir tahayyüldür. Cinsiyetlendirilmiş ulus devlette iktidar erkeklerin, erkek birliğinin elindedir ve kadınlar erkeklerin iktidarı altında bulunmaktadır. Vatan savunusu söyleminin ve eylemselliğinin meşruluğu milliyetçi simgesellik ve beden arasındaki ilişkinin cinsiyetçi/cinsiyetlendirilmiş yapısı içinde kadın

bedeni ve ulus sınırları arasında kurulan paralellik ile sağlanmaktadır (Sünbuloğlu, 2012: 2). Vatan, hem eril arzusun yöneldiği bir sevgili hem de erkek tarafından korunan ve kollanan, sahiplenilen bir kadın ve/veya anne olmaktadır. Najmabadi'ye göre namus "ulusun erkek oluşu ile vatanın kadın oluşuna sıkı sıkıya bağlı bir kavramdır." Kadın olarak imlenen vatan savaşçı, cesaretli erkeğin sahiplenmesine ve korumasına tabi olmaktadır. Vatan, anavatan erkeklerin uğruna ölmeyi ve öldürmeyi göze aldıkları, namusu korumak için girişilen mücadeleyi ifade etmektedir. Modern devlet, kadın vatanı korumakla yükümlü bir erkekler topluluğu, erkekleştirilmiş, cinsiyetlendirilmiş niteliğe sahip bir yapıdır (Najmabadi, 2013: 118-123).

"Türkiye'de bulunan Suriyeli erkekler askere alınsın." adı altında imza kampanyası başlatıldı. 26 Aralık 2016 Sözcü Gazetesi)

"Siz şaşırdınız mı, bu VATAN HAINLERİ kendi topraklarına bayraklarına ve namuslarına ihanet etmişler, kimbilir bize neler yapmazlar?" (Okuyucu yorum 13)

"o üniforma şerefli, ülkesini bırakıp kaçanlara giydirilmez" (Okuyucu yorum 14)

Sözcü gazetesinin 2016 tarihli haber başlığında yer alan "Suriyeli erkek" ve "asker" ifadeleri militarizm ve erkeklik arasındaki ilişkiyi net şekilde yansıtmaktadır. Habere gelen okuyucu yorumları ise erkeklik ve militarizm ile vatan savunusu ve hainlik arasındaki ilişkiyi gösterir niteliktedir. Vatan savunusundan kaçanlar olarak Suriyeli sığınmacılar militarizm ve erkeklik örüntüsüne uymamakta ve aynı zamanda norm erkeklik özellikleri olarak kabul edilen şeref, vatanseverlik, görev ve cesaret gibi özelliklerden ve dolayısıyla erkeklikten dışlanmaktadır. Hain, vatan, namus sözcükleri dişi / kadın vatan ve koruyan erkek kurgusunu ve norm erkek ve kadın kimliklerini militarist ve dolayısıyla milliyetçi söylem üzerinden yeniden üretmektedir.

"Zeytin Dalı Harekatı'nı destekleyen Suriyeli aşiretler, Türkiye'deki Suriyeli gençlere ÖSO'ya katılın çağrısı yaptı!" (27 Ocak 2018 Yeni Şafak Gazetesi)

"#VatanımıSeviyorumÇünkü vatan demek namus demektir...vatanını terkedenlerden (suriyeliler) olmayacağız .." (Okuyucu yorum 15)

"Kendi ülkelerinde savaş çıkınca bırakıp kaçtılar kafalarına mermiler yağarken sığındıkları türkiyeden güle oynaya gidiyorlar çünkü neden savaş çıktı

vatanın bayrağına sahip çıkmayan insanlarda ar namus olmazmış #Suriyeliler #muelteciler” (Okuyucu yorum 16)

Suriyeli sığınmacı erkeklerin Türk ordusuna ve ÖSO’ ya katılması temalı haberlere gelen okuyucu yorumları vatan, namus ve kadın arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Okuyucu yorumları “vatan namustur” teması üzerinden kalkarak cinsiyetçi bir kurgu olan erkek ulus ve kadın vatan imgesini temsil etmektedir. Öte yandan bu kurguya içkin olduğu şekliyle koruyan erkek ve korunan kadın kimliği tekrar dolaşıma sokulmaktadır. Vatanının namusu, anne, eş, sevgili olarak kadının namusu ile eşdeğer anlama sahiptir. Anlamı üreten olarak temsil, vatan savunusundan kaçan Suriyeli erkekler üzerinden hâkim anlayış olan vatan, namus ve kadın imgelemine yeniden inşa etmektedir.

“Arap ırkı her zaman nankördür, bu kurtuluş savaşı zamanında da böyleydi şimdide böyle, kansız soysuz şerefsizler böyle fotoğraflar yapacağınıza namusunuz olan vatanınızı koruyun, ama sizde namus düşüncesi yokki #Suriyeliler” (Twitter yorum 60)

Vatan savunusu temelinden yola çıkarak gelişen yukarıdaki Twitter yorumunda hem etnik köken hem de ortak tarih anlatısının izlerini görmek mümkündür. Milliyetçi söylem etnik köken, soy birliği üzerinden milleti var etmekte ve ortak tarih anlatısı aracılığıyla milleti bir arada tutmakta ve birlikte yaşama arzusu ve iradesini sağlamaktadır. Burada ifade edildiği şekliyle savaş zamanına yapılan atıf etnik kökenle temsil edilen Arap ihanetini akla getirmektedir. Şimdi de geçmişte olduğu gibi ihanetten tarafta olmayı seçen Araplar vatan savunusunu namusla ilişkilendiren düşünce temelinde namus düşüncesinden yoksun olarak kodlanmaktadır. Buradaki söylemsel ifade çoklu bir alanı kapsamaktadır. Bir yandan tarihsel anlatıyı yeniden gün yüzüne çıkarmakta ve bunu etnik temelli bir yaklaşımla yapmaktadır. Buradan yola çıkılarak tüm Araplar etnik köken bağından dolayı nankör ya da daha sık kullanılan ifadeyle hain olarak mimlenmektedir. Öte yandan vatan ve kadın, anne, sevgili sembolizminin kurguladığı anlamla vatan savunusundan kaçan Suriyeliler namus düşüncesinden dışlanmaktadır.

Burada namus kavramının temsil ettiği anlam itibariyle vatan savunusunu dolayısıyla anneyi, eşi, sevgiliyi koruyacak olan koruyucu erkek kimliğidir. Erkek sözcüğü açık olarak ifade edilmese de söylem içerisinde yer alan tüm dışlama mekanizmasındaki örtük anlam erkek kimliğine yöneltilmiştir. Bu anlamda

yukarıda yer alan Twitter yorumunda tarihsel anlatı çerçevesinde etnik kökene referans vererek sunulan Arap ihaneti, vatan-namus temsili ve koruyucu erkek kimliği yeniden inşa edilmektedir.

*“#SuriyeliyeKızVermek Vatandaşlık verildi .. ha Vatan.. ha Kız..!”
(Twitter yorum 61)*

*“Vatanına sahip çıkamayan karısına da sahip çıkamaz. Nokta
#SuriyeliyeKızVermek” (Twitter yorum 62)*

Vatan savunusu söylemi cinsiyetlendirilmiş, kadın bedeni ile vatanın sınırları arasında kurulan sembolik bir ilişkiyi içermektedir. Vatan kimi zaman bir anne kimi zaman bir eş, sevgili ile ilintili olarak kurgulanmaktadır. Vatan ve kadın arasında kurulan bu ilişkiyi Suriyeli sığınmacılara karşı gelişen söylemlerde bulmak mümkün olmaktadır. Kadın vatan imgesi temsilinin taşıdığı anlamla Suriyeli sığınmacı erkeklere kız vermek üzerine üretilen söylem, vatan savunusu ve kadın-vatan imgelemi üzerinden kurulmaktadır. Vatanına sahip çıkamayan karısını da sahip çıkamaz söylemi anne, eş, sevgili olarak vatan imgelemi ile birebir örtüşmektedir. Bu anlamda vatanını koruyamamak eş, sevgili ve anneyi koruyamamakla eşdeğer tutulmaktadır. Öte yandan bu söylem alanı üzerinden Suriyeli erkeklerin erkeklik özelliklerinden ve dolayısıyla erkeklikten reddi gerçekleşmektedir. Suriyeli sığınmacı erkekler vatani ve dolaylı olarak namusu, anneyi, eşi, sevgiliyi korumadıkları daha doğru bir ifadeyle korumayı reddettikleri için koruyan, sahip çıkan erkek temsilinden dışlanmakta ve erkeklikleri kabul görmemektedir. Öte yandan Suriyeli sığınmacılar üzerinden kurulan bu anlatı vatani namus ve kadın bedeni üzerinden sembolize eden söylemi ve erkeklik ve kadınlık kimliklerinin yeniden inşa etmektedir.

Toplumsal cinsiyet ile milliyetçilik ilişkisini anlamanın bir başka yolu kadın ve erkeğin militarizm ile kurduğu ilişkide yatmaktadır. Kadın ve erkek birlikte düşünüldüğünde, militarist pratiklerde kadının erkeğe göre çoğunlukla pasif bir duruş sergilediği düşünülmektedir. Kimlerine göre bu durum var olan toplumsal cinsiyet algısının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan kadın ve erkeğin ulus, ulus inşası, militarizm, milliyetçi düşünce alanlarında birbirlerinden farklı pratik ve anlayışlara sahip oldukları fark edilebilir. Burada önemli olan ve sorulması gereken sorular bulunmaktadır. Kadınlar ulusal ve milliyetçi hedeflerde ve bunların gerçekleştirilmesinde güç kullanmayı daha az mı desteklemektedir? Eğer öyleyse militarist pasifistlik kadınları daha az mı

milliyetçi yapmaktadır? Kadınlar başka tür bir milliyetçilik anlayışına mı sahiptir? (Walby, 2013: 48-49).

Kadınların ordu ve savaşa katılımı erkekler ile farklı rol ve temellerde gerçekleşmektedir. Neredeyse tüm toplumlarda kadın ve erkeğin savaş ve ordu ile ilişkisi erkeğin savaşçı kadının kaygılanan olarak kurulduğu bir alandır. İnsanlık tarihi boyunca sınırları ve hiyerarşileri korumak ya da değiştirmek, kaynakları güvene almak ve erişim güvenliğini sağlamak için birçok mücadele gerçekleşmiştir ve gerçekleşmektedir. Kadınların bu tür mücadelelere dâhil olma biçimi kimi zaman ölü ve yaralılara destek olmak şeklinde kimi zaman galip olanın bedenleşmiş mülkiyeti şeklinde gerçekleşmektedir (Yuval-Davis, 2003: 178).

“sınırdaki suriyeli kadınlar kuma yapılıyor bu rezalete dur demek zorundasınız” (Twitter yorum 63)

“Savaşın iğrenç yüzü. Suriyeli sığınmacı kadınlar ikinci eş olarak alınıyor. Savaş tankaçıtlar, kuma oldular” (Twitter yorum 64)

Milliyetçi söylem içerisinde kadın kültür aktarıcısı, milletin biyolojik yeniden üreticisi olarak konumlandırılmaktadır. Kadın bedeni ve doğurganlık özelliği milliyetçi projeler için kullanılan ve denetlenebilen, kontrol edilebilen, milliyetçi projeye hizmet eden bir nesne niteliği taşımaktadır. Erkek iktidarının tahakkümü altındaki kadın kimliği ve bedeni; savaş zamanlarında da paralel bir seyir izleyerek erkeğin mülkü haline gelmektedir. Suriyeli sığınmacı kadınlar ganimet kazancı ya da “galip olan bedenleşmiş mülkiyet” tanımını tam olarak karşılamamaktadır. Ancak hayatta kalma mücadelesi gibi çeşitli nedenler ötürü kadınlar ikinci eş olmayı kabul etmektedir. Suriyeli sığınmacı kadınların ikinci eş olarak alınması, kuma olmayı kabul etmek zorunda kalmaları kadının nesneleşmiş, erkeğin mülkiyeti haline gelmiş konumu göstermekte ve yeniden üretmektedir.

“Başka bir mesele de Suriyeli kadınlar meselesi. Birçok genç yaşlı erkek, Suriyeli kadınları ikinci "eş" olarak görüyor! Sırf benim bildiğim kaç tane var böyle ikinci "eş". Suriyeli genç uyanık kadınlar, kaç kişiyi evlenip dolandırdı mesela.” (Twitter yorum 65)

“Bu utanç bizim. Suriyeli kadınlar başlık parası karşılığı Türk erkekleriyle evlendiriliyor. Tabii ikinci eş olarak...” (Twitter yorum 66)

Kadınların militarist alan içerisine dâhil oluşu ve / veya edilişi, vatan ve kadın bedeni sembolizminde de görüldüğü gibi kadının korunan, savaşın dışında tutulan temsili üzerinden gerçekleşmektedir. Militarizm koruyucu, savaşçı, cesur özellikleriyle erkeğin otorite olduğu bir alana tekabül etmektedir. Savaş içerisinde kadın cephe gerisinde kalan, bekleyen, endişe eden kimliğini taşımaktadır. Diğer yandan savaşta ganimetin parçası olarak görülen kadın ve bedeni metalaştırılmaktadır. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki durumu farklı olmakla birlikte Suriyeli kadınların çeşitli nedenler ötürü para karşılığında ikici eş, kuma olarak evlenmesi daha doğru bir ifadeyle evlenmek zorunda kalması kadının savaş zamanı kadın kimliği ve bedeni ile metalaştırılmasını, mülk olarak kabulünü yansıtmaktadır. Savaş zamanları kadınların erk sistemi içerisindeki döngüye meta olarak dahil edilişi daha kolay gerçekleşmektedir. Suriyeli kadınlar örneğinin gösterdiği şekliyle savaşın kadın hali metalaştırılmak, "bedenlenmiş mülkiyet" aracı olmaktadır.

Erkeklik saldırgan, vahşi olarak kurgulanırken kadın ve çocukların koruyuculuğunu yapan milliyetçi-militarist ve koruyucu-korunan mitine uygun düşmektedir. Anti-militarist düşüncede annelik önemli bir rol oynamaktadır. Birçok savaşta oğullarının yaşamını bir hiç uğruna feda etmek istemeyen annelerin devleti daha fazla desteklemeyeceklerini ifade ettikleri örgütlenmeler etrafında birleştikleri görülmektedir. Annelik düşüncesi ve pratiklerinin yaşamın korunmasının merkeziliğini içermesi, şiddet ve savaş karşıtlığı ile özdeşleşmesini sağlamaktadır. Annelik hayatı yaratan ve koruyan, barışla işbirliği halinde olan anti-militarist bir duruş sergiler. Kadınların anti-militarizmle olan ilişkisi özselci olmakla ve etnisite, yaş, sınıf ve kültür gibi öğeler ile olan ilişkisini yok saymakla eleştirilmektedir. Bu form evrensel bir kadın modeli sunar gibi görünmektedir (Yuval-Davis, 2003: 207).

Kadınların konumu topluluk içinde muğlaktır. Bir yandan toplum şerefine taşıyıcısı, savaş ve milli projelerin var oluş nedeni olarak görülürken diğer yandan "biz"den dışlanan nesne durumunda bırakılmaktadır. Kadının konumu ve uygun kadının nasıl olacağı kadının aşağı konumunu meşrulaştırmak ve korumak için katı kültürel kodlar tarafından belirlenmektedir (Yuval-Davis, 2003: 97).

"Ülkemizdeki Suriyeliler bizim kadınlarımız Kara Fatma olur Şerife bacı olur ülkesinde ölür; bizim kadınlarımız savaştan kaçıp başka ülkelerdeki evli adamlara ikinci üçüncü eş olup aşağılanarak yaşamaz" (Twitter yorum 67)

Kadın rol ve kimliği toplumsal normlar ve kültürel kodlar çerçevesinde belirlenmektedir. Kadının militarizmle, savaşa kurduğu ilişki pasifist bir alana tekabül etmektedir. Kadın kimliği milliyetçi söylem içerisinde korunan, bekleyen, endişe eden olarak kurgulanmaktadır. Öte yandan yukarıda yer alan Twitter yorumlarının ifade ettiği kadın temsili bu kurgudan farklı bir yere konumlanmaktadır. Kültürel kodlar çerçevesinde belirlenen kadın kimliği Türk kültürü içerisinde bakıldığında Suriyeli kadınlar ordu-millet miti etrafından değerlendirilmektedir. Türk milletinin savaşçı kimliğini de ön plana çıkaran bu söylemlerde Suriyeli kadınlar savaşa dâhil olmamaktan ötürü yargılanmakta ve dışlanmaktadır. Tarihsel anlatı içerisinde var olan kahraman kadın hikâyeleri üzerinden Suriyeli kadınların öteki konumu derinleştirilmektedir. Öte yandan bu söylem kadının savaş hali içerisindeki konumunu kendi suçu şeklinde sunarak milliyetçi ve cinsiyetçi ideolojinin etkisini göz ardı etmekte, yadsımaktadır. Bu söylem çerçevesinde Türk milletinin ortak tarih anlatısı ve kahraman kadın hikâyeleri yeniden üretilmektedir. Suriyeli kadınlar üzerinden savaş zamanı kadının konumu ve uygun kadın kimliği kültürel söylem içerisinde yeniden üretilmektedir.

“Bu ülke kurtuluş savaşı verdiğinde, kimse ülkesini terk edip mülteci olmadı, çocukta öldü, kadınlar da, yaşlılar da ama kazanıldı. Suriyeli ye ülkesinden kaçmak değil gerekirse ölere savaştık düşer.” (Twitter yorum 68)

“Türk kadını vatani için savaşta kucağında mermi taşır. Suriyeli kadınlar da kucağında bebek taşır.” (Twitter yorum 69)

Kadın kimliği yukarıda yer alan Twitter yorumlarında temelde üreme ve savaş zamanı eylemselliği ile değerlendirmektedir. Bu iki söylem birbiri ile ilişkilendirilerek Suriyeli kadınların savaşa destek olmak yerine üremeyi tercih etmesi eleştirilmektedir. Etnik köken temelinde gelişen söylemde Türk kadınının savaş / seferberlik zamanlarında savunmaya dahil olduğu kahraman kadın anlatısı yeniden inşa edilirken Suriyeli kadın üreme fonksiyonu içerisinde sınırlandırılmakta ve Türk kadınından aşağıda konumlandırılmaktadır.

Seferberlik / kriz zamanlarında çağrıya kulak vermeyen, göreve katılmayan erkekler erkekliğin alanından sürülmekte, erkeklikleri sakatlanmaktaydı. Yukarıda yer alan Twitter yorumunda topyekûn savaşa katılma halini anlatan “kadın, çocuk, yaşlı” ifadesi erkeklerle sınırlı olan söylemi daha geniş bir çerçeveye taşımaktadır. Bunu Türk milletinin ordu-millet miti anlayışı

temelinden yola çıkarak yapmaktadır. Kurtuluş savaşı üzerinden kurulan söylemde ortak tarih anlatısı, fedakârlıklar ve kahramanlıklar hatırlatılmakta ve yeniden dolaşıma sokulmaktadır. Milliyetçi söylem günlük dil ve kurgular içerisinde kendini sürekli kılmakta ve yeniden üretmektedir. Bu bağlamda Suriyeli kadınların savaşa dahil olmaması üzerine getirilen yorumlar tarihsel anlatıyı ve Türk milletinin özelliği olan ordu-millet söylemini dolaşıma sokarak yeniden inşa etmektedir.

Kadınlar, bireysel ve kolektif olarak topluluğun kimlik ve şerefine taşıyıcısı olarak kurulmaktadır. Kubera Mercer'in "temsil yükü" olarak ifade ettiği bu durum, kadınlardan beklenmektedir. Erkeklerin milli görevi kadınlar ve çocuklar için, millet için yaşamak, ölmek ve savaşmaktır. Kadınlar kolektif gelecek, aile ve çocukla ilişkilendirilmektedir. Toprak Ana kültü kadın ve topluluk kimliği ve toprağı arasındaki ilişkiye katkıda bulunmaktadır. Kadının topluluğun kimliğini ve gelecekteki kaderini temsil rolü, topluluğun şerefine taşıyıcısı olarak kurgulanmasında etkilidir. Kadın uygun olan davranış ve rol ile topluluğun sınırlarını belirlemektedir. Kadın, kolektif şerefine taşıyıcısı ve temsilcisidir (Yuval-Davis, 2003: 95).

Kadınların üreme, çocuk sahibi olup olmama ya da kaç çocuk doğuracağına ilişkin tartışmalar feminizm ve cinsiyet ideolojileri kapsamında değerlendirilebileceği gibi milli bir politika olarak da görülebilir. Bu bakış açısında kadınların çocuk sahibi olup olmamaları ya da kaç tane çocuk doğuracakları konusunda gelişen tartışmalar onların birey, işçi, eş olup olmamalarıyla ilgili değildir. Burada önemli olan milli bir topluluğun ferdi olarak kadının, milli projelerde üreme potansiyelinin söyleme ve şartlara bağlı olarak kullanılabilmesidir (Yuval-Davis, 2003: 55)

Kadınların doğal rolü olarak nitelenen çocuk doğurmak milli ve etnik kurguları ve kadınların bu sürece katılımını etkilemektedir. Çocuk doğurmak ya da üremeyi salt biyolojik bir süreç olarak değerlendirmek eksik bir anlatıya yol açacaktır. Üreme ve doğurma toplumsal, politik ve ekonomik bağlamlar içerisinde, kimi zaman kontrollü biçimde gerçekleşen, kadının rolü ve yerinin belirleyen bir durumdur. Zira milletin biyolojik yeniden üretiminde kadının rolüne dikkat çeken Yuval Davis kadınları çocuğun biyolojik yeniden üreticisi ve kültürün nesilden nesile aktarıcısı, topluluğun taşıyıcısı olarak nitelendirmektedir (Yuval-Davis, 2003: 61).

“Türklerde kadın başına ortalama 2.1 çocuk olan doğurganlık oranına karşılık; Suriyeli bir kadının doğurganlık oranı kendi ülkesinde 2.3 çocuk. Ne hikmetse Türkiye'ye geldiklerinde bu oran 5.3 e yükseliyormuş. Bu herşeyi; bugün geldiğimiz, ileride geleceğimiz durumu açıklıyor..” (Twitter yorum 70)

Bir erkek kardeşler birliği olarak ulus düşüncesinde kadın, konumu ve rolü ile ilgili olarak erkek tahakkümü altındadır. Ulusal, milli projelere bedeni ve kültür aktarıcısı rolü ile dâhil edilen kadın, göçmen statüsü ile var olduğunda bu rollerinden de dışlanmaktadır. Göçmen, mülteci, sığınmacı konumundaki kadının üreme potansiyeli ve kültür aktarıcılığı rolü, bulunduğu konum itibariyle milli olana tehdit niteliği taşımaya başlamaktadır. Türkiye’de sığınmacı statüsünde yaşayan kadınların üremeleri milli kimliği temsil eden Türk etnik kökenine karşı tehdit olarak algılanmaktadır. Aynı zamanda erkek birliği olan ulus pratiğinde milli projeye üreme potansiyeli ve kültür taşıyıcısı rolüyle katılan kadın; sığınmacı olduğunda bu alandan da kovulmakta, doğurganlığı kontrol edilmek istenmektedir.

“Kadın doğum servislerinde elektronik tabelada sıra bekleyen 10 kadından 7 si Suriyeli hamile kadınlar.Suriyeliler bu şekilde çoğalmaya devam ederse 20-30 yıl sonra Türkler azınlık durumuna düşer.Ülke bir Arap ülkesi olur.”(Twitter yorum 71)

“Diyor ki; -hergün 100 kişi ölüyor! yakında Suriyeli kalmayacak! Hadi lenordan! Gel seni Türkiyedeki hastanelerin doğum servislerinde Göstereyim sana küçük yaşta Suriyeli kadınlar patır,patır doğuruyor! 10 yıla kalmaz bu ülkede biz "mülteci" durumuna düşeceğiz.Dön vatanına savaş” (Twitter yorum 72)

Evlilik, cinsellik, üreme ve doğum toplumsal, ekonomik ve politik bağlamlara bağlı olarak değerlendirilen ve yeri geldiğinde kontrol ve denetimi meşrulaştırılan alanlardır. Milli projeler kapsamında demografik düşünce perspektifi içerisinde kadının bedeni üzerinde söz sahibi olunmakta ve ikincil konumu üretilmektedir. Üremek ve çocuk doğurmak yukarıda yer alan Twitter söylemlerinin de gösterdiği şekliyle yalnızca biyolojik bir süreç değildir. Milliyetçi söylemin gen havuzu, soy birliği içerisinde kurguladığı millet temsili ötekinin üreme potansiyeli ile birlikte tehdit edilmektedir. Aynı zamanda milletin baskın etnik kökeninin çoğulluğu sarsılmakta ve kurucu özne ötekinin konumuna inme, mülteci, sığınmacı olma tehlikesiyle yüz yüze gelmektedir. Bu bağlamda

Twitter yorumlarında yer alan Türkler, azınlık, mülteci, düşmek sözcükleri ötekinin istilacı rol ve kimliğini yansıtırken asli etnik kökeni vurgulamaktadır. Suriyeli sığınmacıların çoğalmaları üzerine gelişen söylemler üremenin, cinselliğin ve dolayısıyla kadın bedeninin milli projeler için kontrol edilebilir olduğu söylemini yeniden üretmektedir. Öte yandan aynı söylem üzerinden Türkiye’de asli kimliğin Türk etnik kökeni olduğu yeniden vurgulanmaktadır.

Nüfus politikasına etki eden milliyetçi / milli projelerde köken kültü ve soy kütük önemli bir yer tutmaktadır. Bir topluluğun içine doğmuş olmak, topluluğun tam üyesi olabilmek için yeterli niteliktedir. Milletin sahip olduğu genetik havuz fikri cinselliğin, üremenin ve evlenmenin denetimini arttırmakta ve meşru kılmaktadır (Yuval-Davis, 2003: 55).

“Suriyeliler gitmezse demografik yapı bozulacak.” (Twitter yorum 73)

“Demografi bozulacağı kadar bozuldu zaten. Suriyeliler gelecekte türkiyeninhakimi olacaklar bu gerçek Sizin istediğiniz ümmet milleti gerçek olacak” (Twitter yorum 74)

“İçimize işletilmiş, durmadan üreyen ve getirilmeye devam eden suriyelilerle Türkiye'nin bir 50-100 yıl sonrasını düşünsenize. Bu bilinçli bir soykırım, gen yoketme politikasıdır! Kolay kolay geri adım atmazlar” (Twitter yorum 75)

Yukarıda yer alan yorumlar Suriyeli sığınmacıları demografik perspektiften değerlendirmektedir. Milleti soy birliği ile imleyen milliyetçi söylemde genetik birlik oldukça önemlidir. Bu anlamda üreme milliyetçi proje dahilinde değerlendirilen ve kullanılan bir niteliktir. Yukarıdaki yorumlarda yer aldığı şekliyle milleti temsil etmeyen soy, millete tehdit niteliği taşımaktadır. Suriyeli sığınmacıların üreme potansiyeli demografi bozumu, soykırım, gen yok etme politikaları eş değer görülmektedir. Türkiye’yi temsil eden Türk soyu, geni ve dolayısıyla Türk milleti bu söylem içerisinden bakıldığında tehlike altındadır. Bu bağlamda üreme salt bir çoğalma eylemi değil milli projeye hizmet eden bir alandır. Milliyetçi söylem içerisinden bakıldığında ötekinin cinselliği, üremesi milli projeler için, milletin bekası için denetlenebilir olmalıdır. Yorumlarda yer alan gen yok etme, demografi bozumu gibi söylemler denetimi meşrulaştırmanın anlatısını kurmaktadır.

“2016 yılında Suriyeli 6 bin 495 yengemiz, 377 eniştemiz oldu!” (28 Kasım 2017 Sözcü Gazetesi)

“Amac zaten buydu, Araplarla iyice bag kurmak. Türkü Asimile etmek.”(Okuyucu yorum 17)

*“Türk ırkını bozan şuursuz embesiller önüne gelen ile evleniyorlar.”
(Okuyucu yorum 18)*

Medyada kişilerin ürettiği içerikler ve habere getirilen okuyucu yorumları genetik havuzun, soy kütüğün korunması fikrini destekler niteliktedir. Milliyetçi düşüncede önemli bir yer tutan millet olmanın unsurlarından soy birliği özelde Türk kökeni vurgulanarak savunulmaktadır. Suriyeli sığınmacıların sahip olduğu üreme potansiyelinin yanında Suriyeli kadın ve erkeklerle gerçekleştirilen evlilikler soy birliğini tehlikeye atmaktadır. Milli projelerde genetik havuzu korumak adına üreme, cinsellik ve evlilik üzerindeki denetimin sokak dili ve zihnindeki yansımaları görülmektedir. Milliyetçi ideoloji ve milli projeler soy birliği adına kadın bedeni ve öteki olanın bedeni üzerinde tahakküm kurmayı meşrulaştırmaktadır. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte yeniden ifade bulan söylemler incelendiğinde nüfus politikalarının, etnik, cinsel ve sınıfsal bir alan olduğu aşikardır.

Nüfus politikaları değişen tarihsel koşullar çerçevesinde teşvik ya da daha az doğurtma ve hiç doğurmamaya yönlendiren söylemler etrafında şekillenmektedir. Cinsellik ve üremenin milli çıkarlar için önemli olduğuna değinen Yuval Davis 3 temel söylem geliştirmiştir: iktidar olarak halk, öjenist söylem, Malthusçu söylem (Yuval-Davis, 2003: 66).

İktidar olarak halk söyleminde milletin geleceği ve milli çıkarlar için topluluğun nüfusunun korunması ve büyütülmesi, genişletilmesi hayati önemdedir. Milliyetçi hedefler doğrultusunda, sivil ve askeri alanda aynı zamanda egemen topluluğun hegemonyasını elinde tutabilmesi için gerekli olan etnik çoğunluğun sağlanması amacıyla insana özellikle de erkeğe duyulan ihtiyaç söyleminin temelini oluşturmaktadır (Yuval-Davis, 2003: 66).

Bir diğer söylem olan öjenist bakışta önemli olan iktidar olarak halk söyleminde olduğu gibi milletin büyüklüğü değildir. Öjenist söylem, milletin kalitesi, fiziksel sağlığı ile ilgilenmektedir. Öte yandan kültür ve geleneği soy kütüksenel farklılık temelinde bakarak kültürel özelliklerin biyolojikleştirilmesine varan milli kurgular üretmektedir (Yuval-Davis, 2003: 70-71).

Öjeni uygulamalarında çok katmanlı ve ayrımcı politikalar mevcuttur. Topluluğun kendi kökenine ait olduğunu düşündüğü kişilere uyguladığı sınıfsal ve

fiziksel ayrımcılığa göçmen, azınlık konumunda bulunan kimselere uygulanan etnik ve ırksal ayrımcılık / dışlama eklenmektedir. Nüfus kontrolü sınıf, etnisite, ırksal, dinsel faktörlerin etkili olduğu bir politikadır (Yuval-Davis, 2003: 72).

“Suriyeliler doğum kontrolü denilen bir yöntemden tamamen habersiz ve bu özellikle böyle isteniyor. Şimdiki Suriyeli sayısı 5 milyon olduğuna göre 20 sene sonra çocuklarımız kendi ülkesinde tamamen mülteci olacak.” (Twitter yorum 76)

Türkiyede çok sorun var ama en aciliyetli sorunumuz Suriyeliler ya bu insanları ülkelerine gönderin ya da doğum kontrol yöntemlerini öğretin” (Twiter yorum 77)

“İşgal topla, tüfekte olmaz. İşgal budur işte.5 yıl sonra ülkenin durumunu düşünemiyorum bile Sürekli üreyen suriyeliler bizi böyle işgal edecek.Bunlara doğum kontrol zorunlu olmalı !” (Twitter yorum 78)

Toplumsal alanda yer alan yapı ve kurumlar, düşünce sistemleri cinsiyet ilişkilerinden bağımsız oluşumlar değildir. Kadın ve erkek kimlikleri ve bedenleri toplumsal sistem içerisinde işlevsellikleri doğrultusunda kullanılmaktadır. Milliyetçi söylem erkekleri milli projeler için feda edilebilir olarak görürken kadının üreme, doğurganlık özelliği üzerinden tahakküm altına almaktadır. Milliyetçi söylem içerisinde milletin genetik birlikteliği doğrultusunda nüfusa ve bedeni yönelen kontrol ve müdahaleler meşru kabul edilmektedir. Suriyeli sığınmacıların doğum oranları üzerinden yapılan yorumlar ötekinin bedenine yönelen müdahaleyi meşru ve haklı bir eylem olarak görmektedir. Yukarıda yer alan Twitter yorumlarında acil, en önemli sorun, işgal temaları altında ısrarla vurgulanan “doğum kontrol yöntemleri” ifadesi milli çıkarlar doğrultusunda uygulanabilecek nüfus kontrolünü haklı ve meşru bulan düşünce sistemini yansıtmaktadır. Ötekiye, ötekinin bedenine karşı yönelen bu politikaya destekleyen söylemler ırksal ve etnik dışlamayı ve etnik kökene dayanan, biyolojikleştirilen milli kurguları yeniden üretmektedir.

“suriyeliler artık çocuk dogurmasin diyorum. Hükümet artık bu konuya el atsın ve doğum kontrol saglansın.” (Twitter yorum 79)

“Dün gece arkadaşımızın eşi doğum yaptı, hastanede Türk olarak sadece o vardı desem Suriyeliler durmadan doğuruyor ve kimse bunu görmek istemiyor.!!! İşgal altındayız resmen” (Twitter yorum 80)

Erkek iktidarı altında var olan kadın, milli projeye dâhil edilişinde ya da dışlanışında erkek tahakkümü altındadır ve bedeni kendi kontrolünün dışındadır. Milli projelerin nüfusu, nüfusun gen havuzunu kontrol etme, deyim yerindeyse soyun arî oluşunu bozmamak adına farklı soy ile olan cinselliği, üremeyi yasaklama gücü Suriyeli sığınmacılar özelinde karşımıza çıkmaktadır. Öteki olarak tanımlanan soya mensup olmak, nüfus politikalarındaki ayırıcı tutumu ortaya çıkarmaktadır. Suriyeli sığınmacılar çok fazla çocuk yaptıkları, üredikleri gerekçesiyle suçlanmakta ve bu durum Türk soyuna yapılan bir işgal olarak nitelendirilmektedir. Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak üretilen doğum kontrolü söylemi, nüfus politikalarının milli bir projeye hizmet eden yanını ve etnik, cinsel alanla kurduğu ilişkiyi yansıtmaktadır. Milleti meydan getiren soy birliğinin korunması fikri Suriyeli sığınmacıların üreme potansiyellerine karşı üretilen söylemle yeniden üretilmektedir.

Malthusçu söylem ise, Thomas Malthus'un gezegenin kaynaklarının artan nüfusu beslemede yetersiz kalacağına dair ortaya attığı fikre dayanmaktadır. Bu bakış açısında nüfusun kontrolsüz artışının önüne geçilmesi, engellenmesi önemlidir (Yuval-Davis, 2003: 74).

Enloe'ye göre milliyetçi hareketler genellikle erkeklerin deneyimlerine dayanmaktadır. "Milliyetçilik tipik olarak erkekleştirilmiş hafızadan, erkekleştirilmiş aşağılanmadan ve erkekleştirilmiş umutlardan doğmuştur" (Walby, 2013: 35).

Milliyetçilik, milletleri / ulusları icat eden, dil, din, soy, ortak tarih, kültür, birlikte yaşama arzusu ve iradesi etrafında bir araya getiren ideolojik bir sistemdir. Milliyetçilik milleti / ulusu önceleyen, ulusun / milletin unsurlarını, kültürü üreten ve toplumun fertleri arasında birlik duygusunu yaratan bir olgudur. Milliyetçi söylem toplumsal birlikteliği sağlamak ve canlı tutmak için "biz"den olmayan birine, bir ötekiye ihtiyaç duymaktadır. Kamuoyu algısında öteki, düşman, yabancı algısını besleyerek hem birliği sağlamakta hem de diğer eşitsizlikleri görünmez kılmaktadır. Milliyetçilik toplumsal cinsiyet ilişkilerinden bağımsız bir olgu değildir. Cinsiyet ilişkilerinden etkilenen ve cinsiyet kurgularını yeniden üreten bir ideolojik kurulumdur. Milliyetçilik erkek iktidarı ve kimliğinin kurucu unsur olduğu, kadın kimliğinin göz ardı edildiği ve erkek iktidarına tabi kılındığı bir düşünüş şeklidir. Milliyetçilik kadınlık ve erkeklik rol ve kimliklerini, kadına ve erkeğe atfedilen özellikleri toplumsal sistem içerisinde yeniden üreten bir

söylem diline sahiptir. Bu bağlamda milliyetçilik, milletin öğelerini ve kimliğini, cinsiyet ilişkilerini ötekinin temsili üzerinden kurgulayan, yeniden üreten bir düşünce sistemidir. Yirmi birinci yüzyılda dünyanın en önemli gündem maddesi olan göç ve göçmen krizi ile birlikte göçmenler yeryüzünün ötekisi konumundadır. Türkiye özelinde 2011 yılından bu yana ülkede bulunan Suriyeli sığınmacılar toplumsal, ekonomik, politik arenada gelişen söylemlerin ana unsuru konumundadır. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik gelişen söylemler milliyetçi söylemin izlerini taşımaktadır. Dil, ortak tarih, etnik köken/ soy, din, kültür gibi unsurlar kullanılarak kurulan ifadeler ötekileştirmeyi, düşmanlaştırmayı içermektedir. Toplumsal cinsiyet ilişkileri perspektifinden bakıldığında milliyetçiliğe hâkim olan eril zihniyeti gösteren, norm erkek ve kadın kimliklerinin ve özelliklerini yeniden üreten içerikler bulunmaktadır. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacılar ile birlikte Türkiye’de milliyetçi söylemin penceresinden egemen olanı, kurucu özneyi temsil eden unsur ve kimlikler, anlatılar, norm erkeklik ve kadınlık kurguları ve erkek iktidarı yeniden inşa edilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. YENİ MEDYADA SURİYELİ SİĞINMACILARLA İLGİLİ SÖYLEMLERDE VATANDAŞLIK, MİLLİYETÇİLİK VE CİNSİYET KESİŞİMSELLİĞİ

Ulus-devlet modeli vatandaşlık, bireylerin hareket etme özgürlüğünü kısıtlayan, hak ihlallerine sebebiyet vermesi, yurttaş olan-olmayan ayrımı yaratarak ötekileştirici söylemi besleyen bir düşünsel altyapıya sahiptir. Günümüzde yeryüzünün her yerine dağılmış, yerinden edilmiş milyonlarca göçmenin, mültecinin, sığınmacının yaşamak zorunda bırakıldığı yersiz yurtsuzluk hali sınırlar çerçevesinde kurgulanan vatandaşlığın sebep olduğu sonuçları göstermektedir. Ancak öteki ile karşılaşma hali toplumsal olarak benzer olanlarla birleşmeyi, “biz”i temsil eden unsurları sahiplenmeyi ve dışarıdan olanı, yabancıyı dışlamayı doğuran söylem ve eylem alanı meydana getirmektedir. Bugün 3 milyondan fazla Suriyeli sığınmacının yaşadığı Türkiye’de bu olgudan bağımsız hareket edilmesi mümkün görünmemektedir. 2011 yılından bu yana birçok alanın özne ve nesnesi olan Suriyeliler vatandaşlık tartışmalarında da yer almaktadır. Tezin bu bölümünde Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de yaşamaya başlaması ile Yeni Medyada üretilen söylemlerde vatandaşlık kavramının ve kapsamının nasıl inşa edildiği, vatandaşlıkla ilgili söylemlerin milliyetçilik ve cinsiyetle ilgili fikirlerden nasıl beslendiği kuramsal ve kavramsal çerçeve dahilinde yorumlanarak analiz edilmiştir. Aşağıdaki araştırma sorulara cevaplandırılmıştır:

1. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde nasıl bir vatandaşlık anlayışı inşa edilmektedir?
2. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemler vatandaşlığa ilişkin egemen ideolojinin perspektifini yansıtmakta mıdır?
3. Yeni medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylemlerde vatandaşlık, milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet anlayışları nasıl kesişmektedir?

5.1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

5.1.1. Vatandaşlığın Tanımı ve Tarihsel Temelleri

Vatandaşlık kavramı temel anlamda bir siyasal topluluğa üyeliği, aidiyeti ve anı sıra bu üyelikten kaynaklanan hak ve yükümlülükleri ifade etmektedir. Vatandaşlık kavramının tarihini Antik Yunan şehir devletlerine kadar götürebilmek mümkündür. Etimolojik kökenine bakıldığında Antik Yunan şehir devletlerine karşılık gelen “cite” ya da “city” kelimelerinden türetilerek, şehir devletine üyeliği, aidiyeti ifade eden “citizen” ya da “citoyen” sözcüğünden doğmuştur. Eski Roma’da ise bir topluluğun üyesi olma anlamına gelen civis, civitas kullanılmıştır. Vatandaşlık teriminin batı dillerindeki etimolojisine bakıldığında vatandaşlığın “citizenship” olarak tanımlandığını ve kelimenin kökeninin yine city yani şehir kelimesine dayandığı görülmektedir. Diğer yandan citizen kelimesi de şehir ile ilgilidir ve şehirde yaşayan, kentli anlamlarına gelmektedir. Bu bağlamda kavram kentte yaşayan, kentteki temel haklardan yararlanan kişiyi çağrıştırmaktadır / ifade etmektedir. Vatandaşlık tabiri ilk olarak 1605 yılında, hak ve imtiyazlara sahip olan, bir kentin ileri geleni veya hür kişisi olarak kullanılmıştır. Ardından Rousseau ve Fransız cumhuriyeti tarafından yeniden ele alınan kelime, özgünleştirilmiş ve 1783’te “citoyennete” olarak son halini almıştır. Öte yandan kavram farklı dillerde etimolojik olarak farklı kelimelerden, köklerden türemektedir. Latince’ de vatan, Almanca’ da devlet, İtalyanca’ da cittadino kelimelerinden türemiştir, oluşmuştur (Polat, 2010: 5-6).

Vatandaşlık hukuki, politik, kültürel ve toplumsal boyutu olan bir olgudur. Diğer yandan sosyoloji, siyaset bilimi, tarih ve hukuk gibi farklı sosyal bilimlerin inceleme alanlarından birini oluşturmaktadır. Farklı disiplinlerin çerçevelerinden bakıldığında vatandaşlık kavramı ile ilgili farklı tanımlamaların olduğunu görmek mümkündür. Bostan’ın Turner’ dan aktardığına göre, Turner sosyolojik bir bakışla vatandaşlığı “bir kişiyi toplumun yetkin bir parçası olarak tanımlayan ve bunun sonucunda kaynakların kişilere ve sosyal gruplara akışını şekillendiren bir dizi uygulama” olarak tanımlamaktadır (Bostan, 2018: 62). Yıldız’ın Baylis ve Smith’ den aktardığına göre vatandaşlık “siyasete katılma ve temsil edilebilme hakkına sahip olunan statü” olarak ifade edilmektedir (Yıldız, 2017: 40). Uğurlu ise vatandaşlığı “belli bir vatana ait olma ve o vatanın ortak değer, yasal düzenlemeler, örf vb. toplumsal düzenlemelerine uyma davranışı” olarak tanımlamıştır (Uğurlu, 2011: 154).

Vatandaşlık kavramı teorik çerçevede yasal, siyasi ve kimlik olarak üç ana unsur temelinde tartışılmaktadır. Vatandaşlık kavramının yasal çerçevesi sivil, siyasi ve sosyal haklara denk düşen hukuki statüsüne atıf yapmaktadır. İkinci unsur, toplumun, halkın kendi kendini yönetmesini ve bireyin politik bir özne olarak siyasal alana aktif katılımını ifade etmektedir. Sonuncusu ise siyasal bir topluluğa aidiyeti ifade eden kimlik unsurudur. Vatandaşlık temel olarak bireyin talep ettiği hakların yanında devletin bireye verdiği bir statü ve kimlik olarak düşünülebilir. Bu bağlamda vatandaşlık birey ve devlet arasında hukuki bir bağ kuran, bireye hak, görev ve sorumluluk yükleyen bir statü olarak tanımlanabilir (Yıldız, 2017: 41).

Vatandaşlık olgusu bireylerden kurumlara ve ülkelere kadar geniş bir alanda birçok farklı anlama tekabül etmektedir. Bu anlam çeşitliğinin sebebi kavramın yaşanılan tarihi dönem ve politik kültüre göre farklılık göstermesidir. Neveu dünyada var olan siyasi tarih ve kültür kadar vatandaşlık kavramsallaştırması olduğunu iddia etmektedir. Modern dünyada vatandaşlık kavramı ulus-devletle ilintili olarak algılanmakta ancak kavram ulus-devletten çok önce var olan bir kavramdır. Vatandaşlık şehir devletlerinde doğmuş ve ulus-devlette kendini gerçekleştirmiş bir olgu değildir. Tarihsel süreç içerisinde aidiyet ve sivil sorumluluklara dayalı farklı vatandaşlık tür ve idealleri sürekli var olmuştur. Diener avcı-toplayıcı toplulukların yaşam tarzının akrabalık ilişkisine dayanan üyelik şeklini ürettiği varsayımını öne sürmüştür. Tarımın gelişmesi, hayvanların evcilleştirilmesi, yerleşik hayata geçilmesi, yazının bulunması, deniz aşırı ticaret gibi değişikliklerin meydana gelmesi sonucu akrabalık ilişkisine dayanan üyeliğin yerini ikamet ilişkisine dayanan üyelik almıştır. Bu durumla birlikte siyasal bir biçim olarak küçük devletler ya da “poleis” yani şehir devletleri ortaya çıkmıştır. Vatandaşlık kavramının tarihsel geçmişi ve klasik anlamı Yunan şehir devletlerine kadar geri götürebilmektedir (Demirhan, 2020: 10-12).

Vatandaşlık tartışmalarında bir diğer bakış açısına göre Batı medeniyetinin doğuşunda biri Atina’da ortaya çıkan Yunan kökenli diğeri ilhamını Kudüs’ten alan Hristiyan kökenli olmak üzere iki farklı vatandaşlık kavramı bulunmaktadır. Yunan kökenli olan ilk kavram Aristoteles ile ilişkilendirilmekte ve polites, bir şehir devletinin, polis’in üyesi anlamına gelmektedir. Aristoteles’e göre şehir devletine üyelik kişi için doğal ve aslidir. Kudüs’ten ilham alan ve en bilindik haliyle St. Augustine tarafından ifade edilen vatandaşlık kavramı biri dünyevi

diğeri ilahi olan iki farklı şehre üyelikten bahsetmektedir. Dünyevi ve ilahi olana üyelik arasındaki uyumsuzluk Batı medeniyeti tarihinde Kudüs ve Atina arasındaki anlaşmazlığı, çatışmayı göstermektedir. İki farklı üyelik, zulmeden, adaletsiz ve bayağı bir topluma üyelik ile adil ve erdemli bir şehre üyelik arasındaki ikilik ve gerilimi yansıtmaktadır. Aristoteles bu bağlamda Eflatun'un yolundan gitmiştir. Eflatun Devlet'te "domuzlar şehri" olarak adlandırdığı, sadece hayatta kalmak güdüsüyle hareket eden bir topluluk ve iyi ve adil olan ve şehir hayatına ait olan erdemlerden ilham alan şehir olarak iki farklı üyelik ve topluluk arasında ayrıma gitmektedir. St. Augustine için ise ilahi şehir, ilahi çağrısı ve göç şehri olması bakımından diğerlerinden ayrı bir yerde konumlanmaktadır. Tüm bunlarla birlikte düşünüldüğünde vatandaşlık hukuki, anayasal, resmi ve şekli bir statüden ibaret görünmemektedir. Vatandaşlık kavramının bu derin ve köklü özellikleri ile birlikte düşünüldüğünde kavram insanla, dünyadaki diğer insanlarla nasıl ve niçin birlikte yaşamamız gerektiğiyle ilişkili bir kavramdır. Modern anlayışta vatandaşlık şekli kurallara, prosedürlere bağlı olan, hukuki bir çerçevede gelişen seçime bağlı bir kavram olarak düşünülmektedir. Ancak vatandaşlık hukuki kurallar ile sosyal bağa ihtiyaç duyan, ulus-devlet temelinde ulusun aidiyet bağı anlamında kullanılmasıyla saf ve şahsi kimliğin birleşimini ifade eden bir kavram olarak da düşünülebilir (Dallmayr, 2007: 2-3).

Diğer yandan vatandaşlık olgusu dünya üzerinde var olan ülkelerin anayasalarında farklı şekillerde tanımlanmaktadır. TBMM Araştırma Merkezinin yaptığı çalışmada; ABD ve kimi AB üyesi ülkelerde vatandaşlık tanımında doğum yerine oranla soy bağının daha sık kullanılan bir ölçüt olduğu görülmüştür. Örneğin Polonya Anayasası'na göre Polonya vatandaşlığını edinebilmek için Polonya vatandaşı anne ve babadan doğmak gerekmektedir. Buna karşılık Fransa, Fransa'da doğan ve reşit olduğunda da Fransa'da yaşıyor olan herkesi vatandaş olarak kabul etmektedir (Bostan, 2018: 62). Türk vatandaşlığı ise 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 66. Maddesinde tanımlanmaktadır. Buna göre "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk'tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir" ("Türkiye Cumhuriyeti Anayasası", 1982). Bu bağlamda Türk vatandaşlığının elde edilmesinde de soy bağının öne çıktığını ve vatandaş olmanın belli şartlara bağlı olduğu görülmektedir. Öte yandan sonradan kazanılan vatandaşlık için gerekli olan şartlar

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve ilgili mevzuat ile düzenlenmiştir. Kanununun 11. maddesinde aranan şartlar şu şekilde belirtilmiştir:

a) ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak, b)Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmiş olmak, c)Türkiye’ye yerleşmeye karar verdiğini, taşınmaz mal, iş kurmak, yatırım yapmak, çalışma iznine tabi olarak bir iş yerinde çalışmak vb. davranışlarla teyit etmek veya Türk vatandaşı ile evlenmek, eğitimini Türkiye’de tamamlamak gibi şartları sağlamak, d) tehlikeli bir hastalığı bulunmamak, e) iyi ahlak sahibi olduğunu göstermek ve toplum değerlerine aykırı davranışları bulunmamak, f) Türkçe konuşabilmek, g)kendisini ve bakmakla sorumlu olduğu kişileri geçimini sağlayacak işe ve mesleğe sahip olmak, h) milli güvenliği ve kamu düzenini ozan, engelleye bir hali bulunmamak (Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2009).

19.09.2018 tarihli 30540 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 2018/106 Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Değişiklik ile istisnai olarak Türk vatandaşlığı kazanılabilecek durumlar ifade edilmektedir. Buna göre:

Belirtilen limit ya da üzerinde Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası tutarında yatırım gerçekleştirdiği ilgili bakanlıkça tespit edilen, belirtilen limit ya da üzerinde Amerikan Doları ve ya karşılığı döviz ya da Türk Lirası tutarında taşınmaz satın aldığı ilgili bakanlıkça tespit edilen, belirtilen kişi sayısı ve daha fazlası için istihdam yarattığı ilgili bakanlıkça tespit dilen, belirtilen limit ya da üzerinde Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası tutarında bankada mevduatı bulunduğu ilgili kurumca tespit edilen, belirtilen miktar Amerikan Doları veya karşılığında döviz ya da Türk Lirası tutarında Devlet borçlanma araçlarını üç yıl tutmak şartıyla satın aldığı ilgili bakanlıkça tespit edilen, belirtilen limit ya da üzerinde Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da Türk Lirası tutarında gayrimenkul yatırım ve girişim sermaye fonu katılma payı satın aldığı ilgili kurum tarafından tespit edilen yabancılar Türk vatandaşlığı kazanabilir (Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2018).

Ayrıca 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 12. maddesi ile; “Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla, Türkiye’ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda hizmeti geçenler” (Türk Vatandaşlığı

Kanunu, 2009), 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31. inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile “Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu, vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler ve göçmen olarak kabul edilen kişiler” Cumhurbaşkanı kararı ile Türk vatandaşlığı kazanabileceklerdir (Bostan, 2018: 70).

Vatandaşlık hakkı ulusal ve küresel ölçekte hukuki boyutta farklılaşmış düzenlemeleri içeren, egemen ve madun ilişkisinden uzak düşünölemeyecek sosyolojik, hukuki ve ekonomik bir zemine sahiptir. Ülkelerin tarihi geçmişleri, kültürel, ekonomik ve toplumsal yapıları vatandaşlık kavramının ne olduğu ve vatandaşlık kazanabilmenin şartları üzerinde etkili olmaktadır. Kavram hakkında üretilen teoriler de aynı kökenden beslenirken vatandaşlığın ne olduğu, kapsamı, siyasi olanla ilişkisi ve benzeri konularda yeni perspektifler sunmaktadır.

5.1.2. Vatandaşlık Kuramları

5.1.2.1. Cinsiyet Kör Vatandaşlık Kuramları

Vatandaşlık kavramı üzerine geliştiren kuramsal literatürde hâkim iki temel paradigma bulunmaktadır. Sorumluluklara vurgu yapan cumhuriyetçi vatandaşlık ile haklar temelinde tanımlanan liberal vatandaşlık öne çıkan kuramlardır. Liberal vatandaşlık, birey ve devlet arasındaki ilişkiye ve devlet otoritesinin sınırlandırılacağı alanlara odaklanmaktadır. Liberal vatandaşlık kuramında haklar temelinde bireyi ve bireyin/vatandaşın kişisel/özerk özelliklerinin gözetilmesi ve himayesi evrensel, yasal bir statü çerçevesinden değerlendirilir. Diğer yandan liberal gelenek devletin neyi yapıp neyi yapamayacağı, özel ve kamusal ayrımı ile devletin otoritesinin sınırlandırılması konularına odaklanmaktadır (Demirhan, 2020: 15). Liberal vatandaşlık kuramı doğal haklar ve bireyin devlete karşı korunması fikrinden hareket etmekte ve üst bir yasa ve vatandaş/birey özerkliği çerçevesinde şekillenmektedir. Klasik liberal kuram eşitlik ilkesi üzerine inşa edilmiştir ve devlet temelli bir niteliktedir. Öte yandan var olan eşitlik daha çok biçimsel bir görünüm arz etmektedir. Bu yaklaşım vatandaşlık olgusunun ortaya çıkmaya başladığı dönemlerden itibaren bazı sınıflara vatandaşlık vererek bazılarını ise vatandaşlıktan dışlayarak eşitlik ilkesinin biçimsel sunuşunu göstermiştir. Liberal vatandaşlık haklar ve sorumluluklar anlayışını öncelemekte ve devlet-toplum ve birey arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır (Polat, 2010: 36-37).

Diğer yandan liberal vatandaşlık yaklaşımı zaman içerisinde kalıpların dışına çıkarak çağdaş bir düşünüş şekline doğru gelişme göstermiştir. Liberal vatandaşlık teorisinde 1970 ve 80'li yıllarda vatandaşlığın hak ve sorumluluk öğelerinden hak boyutunun ön plana çıkarıldığı diğer yandan hemen hemen aynı dönemlerde sorumluluk ve erdem gibi değerlerle birlikte gelişen bir vatandaşlık düşüncesinin geliştiği görülmektedir. Liberal vatandaşlık anlayışında fikir birliğinde olan konular geniş haklar ve hakları himaye edecek kurumsa düzenlemelerin varlığıdır. Kamusal ve özel alan ayrımının kabulü üzerine temellenen liberal kuram belirli kriterler ile birlikte bu kabulü doğal olarak kabul etmektedir. Hoşgörü, ayırım gözetmeme, nötr devlet ve eşitlik kabulü doğal kılan kriterleri oluşturmaktadır. Liberal yurttaşlık özel alanda hoşgörü, kamusal alanda ise farklılıklar karşısında nötr bir tavır sergileyerek eşitlik temelini kurar. Liberal kuram, bireylerin ideallerini ve seçme özgürlüklerini başkalarına müdahale etmedikçe ve zarar vermedikçe gözetmekte, desteklemektedir. Aynı zamanda ötekinin özerliğine duyulan saygı ile ifade edilen bir hoşgörü anlayışından beslenmektedir. Burada hoşgörü ile yapılmak istenen şey, farklılıkları uzlaştırmak değil barış içerisinde birlikte yaşayabilmelerini sağlamaktır. Bunun için devletin yansızlığına, nötrlüğüne ihtiyaç duyulmaktadır (Polat, 2010: 35-37). Bu bağlamda çağdaş liberal anlayışta vatandaşlık olgusu hak ve sorumluluklar resmi ve evrensel bir yasal konuma karşılık gelmektedir. Bu düşünüş devlet otoritesinin sınırlandırılmasını ve vatandaşlar için eşit sivil statü ve ifade ve vicdan özgürlüğünü de içine alan yasal hakları gerektirmektedir (Demirhan, 2019: 16).

Cumhuriyetçi kuram ortak iyi ve ortak iyi üzerinde uzlaşmış bireylerin kamusal alana katılımı ve özgürlükle ilgilidir. Cumhuriyetçi teori de vatandaşlık yasal bir statü ve bireyler arası eşitlik ile birlikte tanımlanır ve aynı zamanda aktif katılımı, özveriyi ve sivil erdemi içermekte, gerektirmektedir. Cumhuriyetçi teori Avrupa'da feodalizmin yıkılma süreciyle on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda prenslere ve krallara karşı kendi kendini yöneten bir toplum düşüncesi ile birlikte gelişme göstermiştir. Modernleşme ile birlikte toplumsal aidiyetlerde yer değiştirme yaşanmış ve kilise veya cemaat üyeliği ya da bir bölgeden ve yöreden olmak yerini vatandaşlık fikrine bırakmıştır. Vatandaşlık hem resmi kimlik olarak kurulması hem de bireylerin diğer aidiyetlerindense vatandaşlığı tercih etmesiyle öne çıkan bir unsur olmuştur (Demirhan, 2020: 15-17).

Cumhuriyetçi vatandaşlık teorisinin öne çıkan düşünülerinden Rousseau genel iradeyi ve toplum temelli anlayışı, Machiavelli şehir devletlerini, Aristoteles yönetilmekle sınırlı kalmayıp yönetime dâhil olmayı, yönetimin bir parçası olmayı vurgulamakta ve temelde bu vatandaşlık anlayışı bireylerin kamusal hayata katılımını ve sivil toplum düşüncesini savunmaktadır. Cumhuriyetçi vatandaşlık hak ve ödevler ile birlikte kimlik vurgusu da yapmaktadır. Bireyden çok toplumu ön plana çıkaran düşüncede siyasal bir topluma üyelik ve ortak gelenek paydasına paralel olarak kimliksel ve toplumsal bağlılık ideali de güdülmektedir. Cumhuriyetçi düşüncede vatandaşlık kolektif bir kimlik birliği kuran, kamusal bir ruh ve erdem ile şekillenen, ortak iyiyi ve çıkarları koruyup, gözeten bir toplum tahayyülü, bir kimlik biçimidir (Polat, 2010: 38-39).

İngiliz vatandaşlık kuramcısı T.H. Marshall vatandaşlık tanımını yaparken cemaat vurgusunu ön plana çıkarmaktadır. Ona göre vatandaşlık “cemaatin tam üyesi olan kişilere bahşedilen statüdür. Statüye sahip olan herkes, bu statünün bahsettiği haklar ve yükümlülükler açısından eşittir.” Marshall hak ve sorumlulukların elde edilmesini on sekizinci yüzyıl medeni haklar, on dokuzuncu yüzyıl siyasi haklar ve yirminci yüzyıl toplumsal hakların oluşma dönemi olarak dönemlere ayırmıştır (Yuval-Davis, 2003, 136). Marshall sivil hakları bireysel özgürlük çerçevesi içerisine yerleştirmektedir. Bu hakları birey özgürlüğü için gerekli olan düşünce, vicdan özgürlüğü, mülkiyet ve adalet hakkı gibi hakları kapsamaktadır. Siyasi haklar, bireyin siyasal yaşama ve güce katılımını; sosyal haklar ise sosyal güvenlik, ekonomi, sağlık ve eğitim gibi hakları ifade etmektedir (Demirhan, 2020: 18).

5.1.2.2. Vatandaşlık ve Cinsiyet İlişkileri

Vatandaşlık olgusunun gelişim süreci içerisinde cinsiyet ilişkileri ve vatandaşlığın cinsiyetçi temeli dikkatlerden kaçan ya da dikkate alınmayan bir konu olmuştur. Ulus devletler ile birlikte gelişen modern vatandaşlık içerisinde kadınların vatandaşlığı ve vatandaşlığa katılımı çelişkili, muğlak bir statü halini almıştır. Vatandaşlık kuramları çerçevesinde değerlendirilen liberal ve cumhuriyetçi vatandaşlıkta, vatandaşın temsili soyut ve bedensiz bir birey şeklindedir. Öte yandan tarihsel serüven içerisinde kadın ve erkeğe atfedilen roller, kadın ve erkeğin kamusal ve özel alan olarak temsil ettiği alanlar vatandaşlık olgusu içerisinde kadının görünümünü etkilemektedir (Hannan, 2019: 61).

Feminist teori kadınların vatandaşlığa katılımını, kadınların vatandaşlığına engel teşkil eden ikilikleri tartışma konusu yapmış ve feminist bakış açısına göre vatandaşlık önermelerinde bulunmuştur. Liberal vatandaşlık anlayışına politikayı yalnızca kişisel çıkara indirgediği için cumhuriyetçi yurttaşlık anlayışı ile birlikte karşı çıkmaktadır. Öte yandan cumhuriyetçi vatandaşlık anlayışına ise cinsiyet faktörünü görmezden gelmesi noktasında ve toplumsal görev paylaşımında kamusal / özel alan ayrımını esas alması ve kamusal alanda erkek ağırlıklı bir tavır sergilemesi nedeniyle eleştiri getirmektedir. Cumhuriyetçi vatandaşlık anlayışında var olan bu düşünce sisteminin temellerini Antik Yunan şehir devletlerinde bulmak mümkündür. Antik Yunan şehir devletlerinde bireyler düşünen, ortak iyi üzerinde birleşen, yönetime katılımı eşit vatandaşlar olarak kabul edilmektedir. Ancak bu alandan kadınların, kölelerin ve yabancıların dışarıda tutulduğunun altının çizilmesi gerekir. Antik Yunan şehir devletlerinde kadınlar kamusal alanın dışına itilmiş, kamusal alanda yetkin kimse olarak erkekler kabul görmüştür (Hannan, 2019: 64-65).

Vatandaşlık fikrinin yeniden gelişmesinde en etkili isim olan Machiavelli en ideal yönetim biçimi olarak cumhuriyetçiliği savunur. Ancak Machiavelli'nin cumhuriyetçilik anlayışı da erkek egemen bir anlayışa dayanmaktadır. Ona göre vatandaşlık ve erkeklik arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Machiavelli vatandaşlığa dair erdemleri erkeklik ile ilişkilendirmiş ve bu ilişkiyi yalnızca erkeğin yönetme ve vatandaşlık erdemine sahip olacağı iddiası üzerinden kurmaktadır (Hannan, 2019: 67).

Carol Pateman da modern devlet olgusunu temellendiren süreçler olan vatandaşlık kavramının doğuşunu ve kamusal-özel alan ayrımını toplumsal sözleşme ve cinsiyet ilişkileri üzerinden inceler. Pateman'ın cinsel sözleşme olarak ifade ettiği toplumsal sözleşme on sekiz ve on dokuzuncu yüzyılda meydana gelen devrimlerin sonucunda devletin meşruiyet kaynağında gerçekleşen radikal değişimi ifade eden bir kavramdır. Modern öncesi devlette meşruiyet kaynağı monarşi idi. Toplumsal sözleşme ile birlikte modern devlette meşruiyetin kaynağı yurttaşlar olmuştur. Ancak burada Pateman'ın dikkat çektiği önemli nokta iktidar sahipliğinin hükümdardan erkek yurttaşlara geçmiş olmasıdır. Pateman bu durumu klasik ataerkiden modern ataerkiye geçiş olarak ifade etmektedir. Sivil alanda erkekler politika ve siyasal haklar üretebilir. Politik yaratıcılık, erkeğe, erkekliğe ait olan bir alandır. Modern devlet meşruiyet

kaynağını yine erkek ve erkeklik üzerinden tanımlamaktadır. Bu tanımlanış kadınların tümünün yanında etnik köken, ırk ve sınıf temelinde kimi erkekleri de dışlamaktadır (Sünbuloğlu, 2012: 1-2).

Kadın ve erkeğin milliyetçilik, militarizm, siyasal alan, ulus-devlet pratiğine katılımı ile birlikte vatandaşlık alanına kabulü de cinsiyet eşitsiz bir anlayışa sahiptir. Kamusal ve özel alan ayrımı üzerinden şekillenen perspektifte kadın özel alan içerisinde bırakılarak kamusal alan ve getirilerinden dışarıda bırakılmaktadır. Milliyetçilik ve ulus-devlet pratiğinde karşımıza çıktığı haliyle kültürün yeniden üreticisi ve aktarıcısı olarak kadınlar gelecek kuşakları yetiştirerek kamusal alana dolaylı bir katılım sağlamaktadır. Vatandaşlık pratiği de cinsiyet ilişkilerinden bağımsız düşünülemez bir alandır.

Vatandaşlık tartışmaları, göçmenler, yabancılar, mülteciler ve ilişkili hukuki süreçler ile muktedirin egemenliğinden ve ulusal sınırlardan bağımsız düşünülemez bir durumdur. Günümüz dünyasında vatandaşlık hakkı, kimlere vatandaşlık verileceği, kimlerin bir topluluğa, ulusa ya da devlete kabul edilip edilemeyeceği, nasıl kabul edileceği, uyum, entegrasyon ve asimilasyon süreç ve politikaları ulus ve ulus-devlet olgusundan bağımsız olarak anlaşılamayacak tartışmalardır. Bu bağlamda modern ulus-devlet ve vatandaşlık arasındaki ilişki önemli bir yerde durmaktadır (Bingöl Schrijer, 2018: 202).

5.1.3. Ulus-devlet, Modern Vatandaşlık ve Milliyetçilik

Daha geriye tarihlenmekle birlikte 1648 Westphalia Anlaşması, modern devletin ve ulus devletin siyasi otorite olduğu dünyanın yeni düzeninin başlangıcı kabul edilir. Ortaçağ Avrupası'nda siyasi istikrarsızlık, ekonomik kısıtlama ve kötü yaşam koşulları hüküm sürmektedir. Diğer yandan Avrupa'da monarşik yapı şehir burjuvazisi ile birlikte güçlenmiştir. Bu birliktelik modern devletin oluşumunda temel teşkil etmektedir. On altıncı yüzyılda Avrupa coğrafyası krallıkların yerini alan merkezi devletlerin doğuşuna tanık olmuştur. Milliyetçilik ve halk egemenliğinin birleşimi monarşik yapıların demokratikleşmesinde ve giderek ulus devletlere dönüşmelerinde etkili olmuştur. Ulus-devlet özgür, bağımsız bireyin ve ortak eylemin yasal temelini ve rasyonel yönetimin ilkelerini oluşturmuştur. Ulus-devlet aynı zamanda kapitalizmle, ulus devleti önceleyen ve doğuşuna kaynaklık eden unsur olarak ve sonrasında kapitalist sistemin küresel çapta gelişmesi ve devamlılığını güvence etmesiyle ilişkili bir sistemdir. On sekizinci yüzyıl ile birlikte ulus-devlet, kültürel ve etnik türdeşliğin temellerini atmıştır. Fransız

Devrimi'yle ulus artık, devlet egemenliğinin temeli olmuştur. Ulus devlet, sınırları çizilmiş, belirlenmiş bir toprak parçası ile ulusların birbirinden ayrıldığı bir sistemdir. Sınırlar, kültürel ve etnik olarak türdeş ulusları ayıran, toplumsal mekân anlatısının ulusallaştırılmış, doğallaştırılmış ifadesidir. Ulus devletin ideal olarak adlandırılacak tanımı siyasal sınırlar ile kültürel sınırların kesişmesi, örtüşmesi önermesinde görülebilir. Bu bağlamda vatandaşlık olgusu da kolektif bir kimliğe sahip olan bireyleri özellikle dil temelinde kapsayacak biçimde değişim geçirmiştir. Diğer bir deyişle vatandaşlık ve ulus eş anlamlı olmuştur. Ulus devlet meşruiyetini tarihsel temelleri olan kültürel ve etnik homojenlik ve gelenek ile sağlamaya çalışır. Teritoryal bir biçim ihtiva eden ulus devlet bu yolla siyasal topluluğun kimliği içerisinde devlet ve vatandaş arasındaki yasal bağ ve ilişkiyi kurar. Ulusal sistemlerde vatandaşlık politikası, kişiler ve siyasal topluluk arasındaki ilişkiyi düzenlerken, bireyin özgürlüğü ve refahını güvence altına alır ve buna karşılık olarak vatandaşlardan ulusal ve demokratik olan politikayı kabul etmesini ister. Bu yolla vatandaş ve devlet arasındaki ilişki güven ve sadakat üzerine kurulur ve siyasi istikrar sağlanır (Demirhan, 2020: 23-25).

Ulus, ulus-devletin temeli olarak kabul edilmektedir. Ulus, üyesi olan bireylerden bağımsız, kolektif, ortak bir hissiyata ve aidiyete dayanan, egemenlik sahibi soyut bir kavramdır. Ulus fikri varlığı itibariyle bir dizi faktörle ilişkilidir. Ulusu meydana getiren faktörler niteliği bakımından objektif ve subjektif olarak incelenebilir. Ulusun objektif nitelikleri dil, din, soy ya da ırk ve tarih birliği olarak ele alınmaktadır. Subjektif nitelik ise ulusu oluşturan bireylerin bir arada yaşama arzusunu ifade etmektedir. Birlikte yaşam arzusu maddi unsurların dışında ortak geçmiş, ülküdaşlık, aidiyet hissi gibi manevi öğelerle de desteklenmektedir. Öte yandan ulusun temel dinamiği, üyelerinde birlikte yaşam için var olan iradedir. Ulusun varlığını ve bütünlüğünü mümkün kılan ortak yaşam için duyulan iradedir. Nitekim Renan'da birlikte yaşama arzusu yönünde gösterilen iradenin ulusun oluşumunda önemli olduğunu belirtmektedir. Renan'a göre "Millet her gün tekrarlanan bir plesibittir." Milleti bir arada tutan ve birleştiren geçmişte yaşanmış ortak acılar ve fedakârlıklardır. Ortak bir geçmiş, acı ve değerler etrafında birleşen, bir araya gelen insanlar birlikte yaşam arzusu ve aidiyet hissinin her nasılsa mevcut oluşu ile ortak bir gelecek tahayyülü geliştirir (Bingöl Schrijer, 2018: 204).

Toprağa dayalı bir devlet modeli olan ulus-devlet, daimilik ve bölünmezlik niteliğine sahip ve aynı özellikleri taşıyan egemenin görünmez bir parçasıdır. Belli bir siyasi örgüt üzerinde yer alır ve bu siyasi örgüt belli bir ulusun, sınırları çizili bir toprak parçası üzerinde kendisini tanımladığı ulus-devlet modelidir. Bir diğer deyişle ulus-devlet, bireyler üstü, egemenliğinin daimiliği ve bölünmezliği için, devamlılığı sağlayacak soyut nitelikte ve bölünmez ulus olgusuna dayanan bir modeldir. Bölünmezlik ile “ortak bir yasa tarafından yönetilme ve aynı yasa koyucu tarafından temsil edilme” kastedilmektedir. Toplumsal alanda yaşanan değişimler ile birlikte yönetsel biçimler şekil değiştirmiş krallıklardan ulus-devlete geçişte ulus evrensel bir olgu halini almaya başlamıştır. Fransız Devrimi ulus düşüncesine yabancı kavramını eklemiştir. Fransız devrimi sonrası Avrupa’da meydana gelen karşı devrim ile eşitlik, özgürlük, kardeşlik ülküleri ve evrenselci algı sorgulanmış, kendi değerlerini benimseyenleri kendinden sayan, diğerlerini dışarıda bırakan düşünüş şekli gelişmiştir. Bingöl Schrijer’in Brubaker’den aktardığına göre modern vatandaşlık Fransız Devrimi ile birlikte tanımlanmaya başlamıştır. Bu bakımdan Brubaker vatandaşlığın hukuki bağ ile sınırlı olmadığını ve toplumsal ve kültürel aidiyet meydana getirdiğini söylemektedir. Aynı zamanda modern anlamdaki vatandaşlık, içte kapsayıcı dışta oldukça dışlayıcı bir tutum sergileyen toplumsal bir içe kapanmadır. İçeride kapsayıcı dışta dışlayıcı olan vatandaşlık ulusal aidiyet üzerinden inşa edilmektedir. Bir yandan da ulusal aidiyet hissini siyasi bir örgütlenme olan devlet fikri ile bütünleştirmekte ve aidiyet hissine siyasi ve hukuki bir boyut yüklemektedir. Ulus-devlet hem küredeki toprakları hem de üzerinde yaşayan insanları katı sınırlarla ayıran, ayırıştıran bir pratiktir (Bingöl Schrijer, 2018: 203-204).

Modern dünyada vatandaşlık ulus-devlet ve ulus-devletin egemenlik alanıyla tanımlanan bir kavramdır. Belirli bir teritoryal alanı ve bu alan üzerindeki hâkimiyeti ifade eden ulus-devlette vatandaşlık bu sınırlar çerçevesinde tanımlanmaktadır. Toprağa bağlı vatandaşlık, siyasal bir topluluk olarak bir ulusun üyesi olmayı teritoryal bağlam içerisinde düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Siyasal alanın tanımlanması, vatandaş olmanın getirdiği hak ve yükümlülükler; ulus ve vatandaşlık arasındaki bağ kuvvetlendirirken vatandaş ve yabancı arasındaki farkı ve ilişkiyi rasyonalize etmektedir. Vatandaşlık/yurttaşlık ile

teritoryal sınırlar içerisinde var olmuş ya da var edilmiş millet düşüncesi arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Millet olmaz ise yurttaş/vatandaş da olmaz.

Milliyetçilik ve yurttaşlık, teritoryal, siyasal ve kültürel bir üyeliği ifade etmeleri bakımından ikili bir yöne sahiptir. Ulus-devlet pratiğinin yerleşmesiyle yabancı ve yurttaş ayrımı oluşmuş ve vatandaşlığı bir millete ait olmadan düşünmek güç bir hal almıştır. Toprağa bağlı siyasal bir topluma üyelik olarak vatandaşlık fikri de hem ortak vatan mitinden hem de millet fikrinden beslenmektedir. Bir devlete üye olmak onun milletinden olmayı ve Polonya, Türkiye gibi ülkelerde soy bağına gerekli kılmakta, bundan bağımsız düşünülememektedir. Fransız devrimiyle aynı döneme tarihlenen milliyetçilik ve ulus-devlet vatandaşlık kavramının bağlılık düşüncesiyle ilişkili olarak inşa edilmesini mümkün kılmıştır (Aykutalp, 2017: 432-436).

Bu bağlamda modern vatandaşlık, ulus-devlet ve milliyetçilik ile yakından ilişkili bir olgudur. Modern vatandaşlık, ulus-devletin teritoryal biçimiyle bağlantılı olarak belirli bir toprak parçası içerisinde tanımlanan siyasi bir yapının egemenliği ile mümkün olmaktadır. Ulus kimliğini temsil eden dil, din, ortak tarih, soy gibi unsurlar etrafında bir araya gelen bireylerin oluşturduğu siyasal varlık olarak ulus, kişiyi hak ve yükümlülükler ile donatmakta, ona bir statü kazandırmaktadır. Ulus-devlet merkezileşmiş otoritesi ile bölünmüş ve dağınık siyasal yönetimlere alternatif olmuş ve modern vatandaşlık fikrinin ortaya çıkması ve gelişmesine katkı sağlamıştır (Polat, 2010: 70).

5.2. Bulgular Ve Yorumlar

5.2.1. Suriyeli Sığınmacılarla ilgili Söylemlerde Vatandaşlık ve Milliyetçilik Kesişimselliği

Türkiye’de yaşayan Suriyeliler konusundaki vatandaşlık tartışmaları iki ana eksende sürmektedir. Suriyeliler özelinde değerlendirildiğinde birçoğunun çeşitli nedenler ötürü vatandaşlık almak ve Türkiye’de kalmak istediği gözlenmiştir/tespit edilmiştir. Bu tartışmaya Türkiye’dekiler cephesinden bakıldığında tam zıttı bir düşünce ile karşılaşmakta ve vatandaşlık verilmesine karşı çıkıldığı görülmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) ile İltica ve Göç Araştırması Merkezi (İGAM) ortaklığında yürütülen, Açık Toplum Vakfı tarafından desteklenen “Suriyeliler Barometresi-2017: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi” adlı araştırmada; Suriyelilerin % 68,6’sının

vatandaşlık almak istedikleri, Türk vatandaşlarının ise % 72,8'inin Suriyelilerin vatandaşlığa alınmamasını istedikleri görülmüştür (Erdoğan, 2018: 81-83).

Suriyelilerin vatandaşlık hakkını elde edebilmeleri önünde çeşitli engeller bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda sonradan kazanılan vatandaşlık şartları belirtilmekle birlikte Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de bulundukları konum bu hakkın kazanılmasına engel oluşturmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 25. Maddesine göre:

“Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye’de kalış hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz” (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Söz konusu madde Suriyeli sığınmacıların vatandaşlık kazanabilmesi önünde engel teşkil eden bir düzenlemedir. TVK'nın 11. maddesinde yer alan “başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek” şartı Suriyeli sığınmacılara verilen geçici koruma kimlik belgesinin maddede yer aldığı şekliye süresinin ikamet izni toplamında dikkate alınmamasından dolayı, Suriyeli sığınmacılar bu haktan yararlanamamaktadır.

Öte yandan 59901 sayılı TVK'nın 16. maddesinde belirtilen şartları sağlamak şartıyla “bir Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancılar” ve TVK'nın 12. maddesinde a fıkrası gereği; “Türkiye’ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda hizmeti geçenler” ve d fıkrası gereği “göçmen olarak kabul edilen kişilere” Cumhurbaşkanı kararıyla vatandaşlık verilebilmesi Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığı kazanabilmesinin yolunu açmaktadır. Ve yine aynı Kanunun 7. maddesinde yer alan “Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır” ifadesi Türk anne veya babadan doğan Suriyeli çocukların Türk vatandaşlığı kazanmasına imkân vermektedir (Bostan, 2018: 64-66).

Ulus modeli etrafında şekillenen modern vatandaşlık olgusu, etnik köken, ortak tarih paylaşımı, dil ve kültür birliği, uğruna kan dökülen toprak ve birlikte yaşama arzusu ve iradesi şeklinde ulusu meydana getiren temel unsurlardan bağımsız düşünülemeyecek bir olgudur. Ulusal kimliğin inşa edilmesinde temel nitelik olarak değerlendirilen soy bağı, vatandaş olabilmenin koşulu olarak da

karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 66. maddesinde belirtildiği şekliyle şartlara bağlı olarak sonradan vatandaşlık kazanabileceği gibi “Türk babanın ve Türk ananın çocuğu olmak” da vatandaş olmayı sağlamaktadır. Türk baba ve Türk ananın çocuğu olmanın getirdiği vatandaşlık soy bağının önemli olduğunu göstermektedir. Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi üzerine gelişen karşıt tepkilerde soy bağının oldukça ön planda olduğunu gözlemlemek mümkündür. Ulusun siyasal bir yapı olan toprağa bağlı devlet modeli etrafında örgütlenmiş hali olan ulus-devlet, vatandaşlığın çerçevesini ulusal kimliği var eden aynı unsurlar üzerinden çizmektedir.

Bu noktada önemli olan bir diğer unsurun ulus devletin teritoryal bir yapı ihtiva eden biçimi olduğu görülmektedir. Smith'e göre ulus kavramı siyasal ve mekânsal olarak iki unsur etrafında gelişmektedir. Siyasal topluluk olarak ulus, fertleri için ortak kurumların varlığı ve hak ve yükümlükler için tek bir yasa anlamına gelmektedir. Smith'e göre mekân ise ulusun/toplumun üyelerinin aidiyet bağı kuracağı, kendilerini özdeşleştirecekleri bir toprak parçasıdır. Bu toprak parçası alelade bir yer olmaktan ziyade tarihi, kuşaklar boyu üzerinde birlikte var olunan ve ortak acının ve kazanımların yaşandığı ve temsil edildiği bir topraktır. Tarihi hafızanın ve çağrışımların sembolü, ataların ve kahramanların yaşadığı, savaştığı, miras bıraktığı bu sebeple vatan ve yurt tanımında anlamını bulan kutsallaştırılmış bir topraktır. Ulus-devlet modelinde ülkenin karşılığı vatan, insan topluluğunun karşılığı ulus olmuştur. Aynı toprak parçası üzerinde yaşayan yurttaşları bir arada tutma, ortak kamu ve kitle kültürü, ortak amaç ve sivil bir ideoloji oluşturma görevi standartlaştırılmış eğitim sistemine, medyaya, kitle iletişim araçlarına düşmektedir (Polat, 2010: 83-88).

“Suriyeliler, Türkmen kampında Türk bayrağını indirdi, Gaziantep'te, resim temsilidir, bu ülkenin hakiki evlatları Türkler'dir, Uygurlar'a, Türkmenler'e, 1 milyon Ahıska Türkü'ne vatandaşlık verilmezken Suriyeliler'e verilen imkanlar, eşitsizlik, adaletsizlik, kitapsızlıktır.” (Twitter yorum 82)

“#suriyelilerehayır Türk olmayana üstelik birde arap olanlara vatandaşlık verilir mi? Saçmalık” (Twitter yorum 83)

Vatandaşlık olgusu ulus-devlet modelinde vatandaş ve yabancı ayrımını oluşturmaktadır. Sınırları belli toprak parçası etrafında tanımlanan ulus-devlet ortaya çıktığı dönem itibariyle de milliyetçilik ile ilişkili bir modeldir. Vatandaşlık, milliyetçilik söylemi tarafından kurgulanan ulus-devlet modelinde

etnik köken, vatan toprağı ögeleri temelinde düşünölmektedir. Yukarıda yer alan Twitter yorumlarında Türk kökenli sığınmacıları önceleyen ve farklı etnik kökenden olan Araplar bir diğör deyişle Suriyeli sığınmacıları dışlayan bir dil yer almaktadır. Ulus-devlet modelinde ulusu temsil eden millet aynı etnik kökene sahip bireylerden oluşmuş bir formdur. Ulus-devlet modeliyle birlikte gelişen modern vatandaşlık düşöncesinde de vatandaşlık aynı etnik köken ile temellendirilmektedir. Türk olmayana vatandaşlık verilmez ya da tam tersi şekilde Uygur, Ahıska Türklerine vatandaşlık neden verilmez şeklinde gelişen söylemler vatandaşlığı etnik köken ile temellendiren düşönceyi yansıtmaktadır ve onu yeniden üretmektedir.

Bir başka açıdan ise vatandaşlık hak ve yükömlölükler içeren, toplumun ferdine, yurttaş statü ve kazanımlar yükleyen bir kavramdır. Suriyeli sığınmacıların birçok konuda Türk vatandaşlarından daha çok hak ve imkâna sahip olduğunu iddia eden düşöncelere benzer şekilde yukarıdaki Twitter yorumunda Suriyelilere verilen imkânlar eşitsizlik ve adaletsizlik olarak görölmektedir. İkili bir kapsamla vatandaş olmayanın, ulus / millet içerisinde yer almayanın, vatandaşlığa ait olan kazanımları elde etmesi; hem asli / kurucu unsur temelinde hem de etnik köken birliğine yani Türk olmak temelinde ele alınmaktadır. Vatandaşlık kavramını millet eksenini etrafında ve dolayısıyla etnik köken, soy birliği esasında yorumlayan ifadeler milliyetçi söylemin alanından bakmaktadır. Twitter yorumlarında geçen bu ifadeler vatandaşlığı etnik köken üzerinden, yurttaş-yabancı alanından düşönen söylemi yeniden üretmektedir.

“Türk Ocakları'ndan Suriyelilere vatandaşlık tepkisi: Uygur Türklerine, Özbek Türklerine vatandaşlık verilmezken...” (12 Haziran 2016 Sözcü Gazetesi)

“vatandaşlık Türk olmayanlara verilecek ki Türk'ler Türkiye'de azınlık olsunlar.” (Okuyucu yorum 19)

Yukarıdaki yer alan haber başlığı vatandaşlığı soy bağı kapsamında kabul eden düşönceyi göstermektedir. Uygur ve Özbek Türkleri temasını etrafında kurulan haber diline paralel bir şekilde okuyucu yorumu da vatandaşlığı soy yani Türk kimliği açısından değerlendirmektedir. Okuyucu yorumunda yer alan bir başka nokta ise komplocu düşönuş şekline sahip olmasıdır. Komplocu düşöncede yer alan “biz”e büyük, mutlak kötü ve kuklaları tarafından yöneltmiş oyun, tehdit, tehlike teması yukarıda yer alan okuyucu yorumunda yer almaktadır. Kim olduğu bilinmeyeninin yaptığı plana göre Türkiye’de Türk kimliği, Türklük azınlık

konumuna getirilmek istenmektedir. Milliyetçi söylemde hâkim olan millete ve ülkeye / vatana mutlak kötü tarafından yöneltilmiş tehdit düşüncesi etnik kökenle bir arada değerlendirilmektedir. Haber dili ile etnik temele dayanan vatandaşlık söylemi yeniden üretilirken habere gelen okuyucu yorumu komplocu düşünceye içkin olan tehdit düşüncesini etnik köken üzerinden üretmektedir.

“Suriyeli mültecilere vatandaşlık tasarısı Meclis'te” (25 Temmuz 2017 Cumhuriyet Gazetesi)

“açık konuşuyorum kimlikte ne yazarsa yazsın türk taşıdığı kanda yaşar hadi türk oldun demeyle türk olunmaz” (Okuyucu yorum 24)

Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi haberleri ile vatandaşlık kavramının kapsamı, vatandaşlığı kimin hak ettiği, ne şekilde vatandaşlık kazanılacağı, kimlerin ulusa / millete kabul edilip edilmeyeceği gündeme gelmektedir. Teritoryal bir formda, siyasi bir örgütlenme üzerinde şekillenen ulus-devlet modelinde vatandaşlık dışlayan ve içeren bir yapıya bürünmektedir. Bu form millet ve ulus kavramlarını bütünleyerek, milleti oluşturan unsurları, ulus ve dolayısıyla vatandaşlık kavramı içinde kabul etmektedir. Bu düşünce temelinde vatandaşlık milliyetçi söylem perspektifinde şekillenmektedir. Türkiye özelinde Suriyeli sığınmacılar ile birlikte vatandaşlık Türk soyuna sahip olmakla kazanılan ve hak edilen bir statü olmaktadır. Yukarıda yer alan okuyucu yorumu Suriyelilere vatandaşlık verilmesini soy üzerinden değerlendirmektedir. Okuyucu yorumunda yer aldığı haliyle Türk vatandaşlığı Türk olmakla kazanılmaktadır. Türk olmak da yalnızca kan yoluyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda Suriyeliler Arap etnik kökenine sahip olduklarından dolayı vatandaşlık statüsünü kazanmaktan mahrum bırakılmaktadır. Öyle ki vatandaşlık statüsünü kazansalar dahi Türklüğe kabul edilmemekte, Türk olmaları mümkün olmamaktadır. Millet ve ulusu eşitleyen modern vatandaşlık olgusunda milliyetçi ideolojiyi yansıtan soy birliği söylemi hâkim düşüncedir. Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi etrafında şekillenen fikirler soy birliğine dayalı vatandaşlık söylemini yeniden üretmektedir.

“Suriyelilere vatandaşlık vermeye başlandı” (24 Ağustos 2017 BirGün Gazetesi)

“Ne meraklıymışsınız elin arabına vatandaşlık vermeye!!!” (Okuyucu yorum 24)

“Kendi ülkesine hainlik edenlerin Türkiye ye ne faydası olur?.” (Okuyucu yorum 25)

Smith’in mekânsal bir biçim olarak da değerlendirdiği ulus-devlette, ulusun fertlerinin bir araya gelerek aidiyet ve özdeşlik oluşturduğu, tarihsel anlatıyı kurduğu zemin kutsallaştırılmış bir toprak parçasına denk düşmektedir. Vatandaşlık kavramı ve hakkı ortak acının, kahramanlığın ve kazanımların yaşandığı bu toprak parçası ve onun tarihi anlatısı üzerinden kurgulanmaktadır. Şanlı zaferler ve acı kayıplar ile kazanılmış olan vatanın vatandaşlık hakkı kolaylıkla elde edilemezlik statüsüne sahiptir. Suriyeli sığınmacılara verilen vatandaşlık hakkı tartışmaları bu tarihsel anlatıyı ve soydaşlığı canlandırmaktadır. Suriyeli sığınmacıların temsil edildiği “hain” kimliğinin karşısında kan akıtma, can verme eylemleriyle ifade edilen toprağın şanlı tarihi ve eyleyen olarak Türk kimliği yükselmektedir. Diğer yanda soy birliğine yapılan atıfla vatandaşlığı aynı kökten gelen Uygur, Özbek, Ahıska Türklerinin hak ettiği ifade edilmektedir. Milliyetçi düşünüşte ve ulus-devlet modelinde var olan soy birliği ve ortak tarih anlatısı Suriyeli sığınmacılara verilen vatandaşlık tartışmalarıyla gün yüzüne çıkmakta ve örüntüyü kuran kimlik ve söylemi canlandırmakta, dolaşıma yeniden dahil etmektedir.

Toplumdaki bireyler, kitle iletişim araçları, eğitim sistemi ve zorunlu askerlikle ulusun bir üyesi haline gelmekte ve vatandaşlık hak ve yükümlülüklerini ve sadakati öğrenmektedirler. Bu süreç vatandaşlık ve ulusun birbirleri ile örtüşmesi olarak da değerlendirilebilir. Ulusal vatandaşlık sisteminde en önemli koşul ve gereklilik yurtseverlik/vatanseverliktir. Bu bağlamı milliyetçilikten bağımsız düşünmek mümkün değildir. Vatan imgesi milliyetçi düşüncede vazgeçilmez bir bileşendir. Milli devletin varlığı hâkimiyetindeki bir toprakla mümkündür. Milliyetçi düşünüşün aidiyet ve cemaat arayışına sunduğu otantik kaynak vatan imgesidir. Milliyetçiliğin kendisini meşrulaştırma aracı olarak vatan sevgisi, milli bir toprağa/vatana duyulan, milli aidiyet ve değerler ile uyum içindeki bağlılık, sadakat anlamına gelmektedir (Polat, 2010: 89).

Yurtseverlik/vatanseverlik ile milliyetçiliği bir arada değerlendirmeyen, birbirinden ayıran görüşler bulunmaktadır. Bu noktada yurtseverlik bir halka ve halkın kültürel değer ve gelenekleri ve ortak kaderine karşı hissedilen sevgi ve gururu yansıtmaktadır. Milliyetçilikten farklı olarak saldırganlık ve ayrımcılık yerine dayanışmayı ve vatandaşlık bağlarını ön plana çıkarmaktadır. Rousseau’ya

göre yurtseverlik politik bir sevgidir ve yurttaşların özgürlüğünü ve yurttaşlar arası eşitliği savunmaktadır. Karl Deutsch milliyetçilik ve yurtseverlik arasındaki ayrımında aynı ülkede doğmaya ve ortak bir atadan gelmeye, soy bağına odaklanmaktadır. Ona göre yurtseverlik ikamet esasına dayanan ve etnik köken farklılığına bakmaksızın o grupta, toplulukta yer alan herkesi kapsamaktadır. Milliyetçilik ise etnik bir grubu dikkate almakta ve onların çıkarlarını gözetmektedir. Bununla birlikte yurtseverlik ve milliyetçilik arasında oldukça ince bir çizgi vardır. Yurtseverlik kendi ulusunu, değerlerini, yapıp ettiklerini yüceltme yönünde bir davranış sergilerken öteki uluslar için aynı davranışı ve duyguyu paylaşmamaktır. Bu bağlamda yurtseverlik milliyetçi tarafa kolayca geçebilmekte ve aralarındaki ayrım muğlaklaşabilmektedir (Polat, 2010: 90-95).

Güney ve Konak'ın (2016) T.H. Marshall'dan aktardığına göre vatandaşlığın ilkeleri ve kapitalizm arasında bir uyumsuzluk söz konusudur. Kapitalizm eşitsizlikten beslenmektedir ve bu ilkeler herkes için eşit haklar sunmaktadır. Aynı nokta vatandaş olan ile olmayan arasındaki çizgiyi de belirginleştirmektedir. Eşit haklar söylemi kaynakların bölüşümü konusunun yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir (Güney ve Konak, 2016). Diğer yandan ulusal kimliğin beş temel özelliğinden bahseden Smith' in, toplumun üyeleri için geçerli ortak yasal hak ve yükümlülükler ve toplumun üyelerinin serbestçe hareket edebildiği ortak bir ekonomi ifadeleri toplumun tüm fertlerinin hak, yükümlülük ve ekonomik faaliyet ve kazanç alanına eşit katılımını ifade etmektedir (Polat, 2010: 86).

Öte yandan devlet ve mülkiyet ilişkisi, kurucu özne ve dışarıdan gelen arasında sınır çizmektedir. Göçmenler, mülteciler, sığınmacılar dışarıdan gelenler olarak mülkün sahipliğinden dışlanmaktadır. Mülk sahipliğinin meşruiyeti vatandaş olmak fikrinde yatmaktadır. Devletin vatandaşı olmak mülkiyete ortak olmayı ve meşruluğunu sağlamaktadır. Ancak öteki çoğunlukla bu alandan içeri davet edilmez ve ötekiyi mülkiyet alanından dışlamanın yasal ve toplumsal yol ve sınırları önceden belirlenmiştir (Aydın, 2015: 29). Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların elde edeceği vatandaşlık toplumsal yükümlülüklerin yanında hak ve statü kazanımının yoluna açmaktadır ve öteki ve egemen arasındaki iktidar ilişkisini kesintiye uğratmaktadır. Devletin kurucu öznesi olarak mülk edinme hakkına sahip olan deyim yerindeyse “asli vatandaş” ile sonradan vatandaşlık kazanan sığınmacı, mülteci ya da göçmenin elde ettiği mülk edinme hakkı, kurucu

özne ve ötekiler, dışarıdan gelenler arasındaki sınırı muğlaklaştırmaktadır. Kurucu öznenin sahip olduğu egemenlik statüsü vatandaşlığa içkin olan eşitlenmeyle birlikte sarsılmaktadır.

“Bir kere onların adı mülteci, mülteci kampta yaşar gittiği ülkenin asli vatandaşı gibi istediği şehirde yaşayamaz dükkan açamaz hatta yanında işçi çalıştıramaz. Dünyanın hangi ülkesinde bu şekilde yaşayan mülteci var.” (Twitter yorum 84)

“#Suriyeliler gitsin demiyorum benim sahip olamadığım haklara sahip olamasınlar diyorum. #Vatandaşlık verilmesin , mülk edinme verilmesin” (Twitter yorum 85)

“Bizim millet aydınlanmayı 5 sene sonra Suriyeliler mülk sahibi kendileride Kiracı olduklarında yaşayacaklar. Subliminal vatandaşlık böyledir” (Twitter yorum 86)

“Kendi ülkemde nerede ise Suriyeli olmak daha avantajlı TOKİ konutları Vatandaşlık ve bilumum yan haklar hey gidi dağlar ağlarsa anam ağlar!” (Twitter yorum 87)

Vatandaşlık hakkı sosyal, siyasi, ekonomik vb. birçok hak kazanımını ve bu haklardan yararlanmayı sağlamaktadır. Suriyeli sığınmacılar özelinde hak temelinde yürütülen tartışmalar birçok alanı kapsamaktadır. Sığınmacı, mülteci olarak sahip oldukları haklar, Türk vatandaşından daha fazla hak sahibi oldukları iddiaları, vatandaş olmadan “asli” bir vatandaş gibi haklara ve davranışları sahip olmaları, mal, mülk edinebilmeleri bu tartışma alanlarından bazılarını yansıtmaktadır. Vatandaş olan ve olmayan ayrımını kuran çizgi ödev ve sorumlulukların yanında kazanımlar ve sahipliği de içermektedir. Mülk edinebilme iddiaları üzerinden gelişen söylemlerde “asli” vatandaş ifadesinin ve / veya iması dikkat çekmektedir. Mülk sahipliği öteki ile kurulan ilişkiyi ve ötekinin konumunu belirlemede önemli bir işlevselliğe sahiptir. Misafirlik söyleminde de olduğu şekliyle ötekiyi mülk sahipliğinden dışlama had bildirme ve konumunu belirleme algısını taşımaktadır. Mülk edinme üzerinden üretilen söylemlerde vatanın ve dolayısıyla vatandaşlığın “asli” fertleri olan kurucu öznenin konumu ve egemen statüsü yeniden üretilmekte ve güçlendirilmektedir.

“Türkiye’de artan Suriyeli nüfusu ile birlikte milli gelirinde aşağı doğru inişe geçtiği görüldü!” (31 Temmuz 2017 Sözcü Gazetesi)

“Milletin rizkindan kesip Araplara veriyorsun, sonra çıkıp Arapları sevin diyorsun.nesevicem elin at hirsizlerini..” (Okuyucu yorum 26)

“Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay: Türkiye Suriyeli sığınmacılar için 40 milyar dolar harcadı. Terörden temizlenen bölgelere ülkemizden yaklaşık 370 bin kişi geri döndü.” (27 Kasım 2019 Yeni Şafak Gazetesi)

“40milyar dolar Türk vatandaşları için neler yapılabilirdi hiç düşündünüz mü?” (Okuyucu yorum 27)

Vatandaşlık edinmenin sağladığı sosyal, siyasal ve medeni haklar, mülk edinme hakkı, ekonomi sahasına dâhil olabılme fırsatı kurucu öznenin sahip olduğu haklara ötekini dahil etmekte ve kaynakların paylaşımı ve bölüşümü sorununu doğurmaktadır. Sığınmacı olarak Suriyelilerin elde ettiği vatandaşlık kurucu özne ile göçmen, sığınmacı, mülteci arasında var olan sınırı ortadan kaldırmaktadır. Bir diğer söylemde yer alan “vatandaşın hakkı olan paranın Suriyeli sığınmacılar için harcanması” ifadesi ise dışarıda bırakılmış olanın hakkı gasp edişine odaklanmaktadır. Sosyal, siyasal, medeni ve ekonomik haklar, ulus-devletin sınırları çerçevesinde çizilen ulusal kimliğin taşıyıcılarını kapsamaktadır. Ulus-devletin temsil ettiği kimlik, toprak, tarih; vatandaşlığa içkin olan aidiyet, statü ve hak kavramlarının yanında vatandaşlığı elde etmenin kriterlerini belirlemektedir.

Suriyelilere yönelik adlandırmada toplumsal ve politik arenada mülteci, sığınmacı, göçmen ve misafir şeklinde birçok farklı kavramın gündeme gelmesi hem hukuki ve kavramsal karmaşadan hem de değişkenlik gösteren duygusal tercihlerden etkilenmektedir. Suriyelilerin Türkiye’ye geldiği ilk yıllarda söylemin misafirlik, misafirperverlik algısı üzerinden kurulması zaman zaman politika açısından işe yaramış olsa da sürecin uzamasıyla dışlayıcı dilin temeli haline gelmiştir. Sıkıntıya düşene kucak açan, misafirperverliğini sıkça vurgulayan ifadeler bir yandan da misafire had bildirmeye, uyum sağlaması gerekenin o olduğuna dair sınır çizmeye varan düşünce ve söylemin yolunu açmaktadır. Misafirlik sorunlu bir temsil ve söylem halidir. Toplumsal kabulü sağlarken diğer yandan dışlama, ötekileştirme mekanizmalarını da içerisinde barındırmaktadır. Sığınmacıların hak sahipliği, ev sahibi olanın vicdan ve iyi niyetine bırakıldığında hak mahrumiyetine yol açabilmektedir. Misafirlik kavramı drama ortak olma ve ev sahibine sorumluluk yükleme açısından pozitif bir tablo çizerken sınır çizme, geçicilik ifadesi olarak negatif bir tablo çizmektedir (Erdoğan, 2015: 58-62).

“Suriyelilere vatandaşlık verilmeye başlanmış! Yardım edelim, misafir edelim tamam. Vatandaşlık vermek, ayrıcalıklar tanımak neden??” (Twitter yorum 88)

“Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilerek misafir geldikleri yerde ev sahibine sorulmadan ev sahibi yapılmalarını eleştiren Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Lütfü Savaş'ın eleştirisi haklıdır.Bu eleştiri nedeniyle soruşturma başlatılması hukuksuzdur #LütfüSavaşYalnızDeğildir” (Twitter yorum 89)

“Suriyelilere vatandaşlık hakkı tanınmadan geçici süre ile misafir edilme koşulları yürürlükteyken vatandaşlık kararı eşitlik ilkesine aykırı” (Twitter yorum 90)

“misafir e ekmek verilir yatacak yer verilir evin tapusu verilmez vatandaşlık nerden cikti” (Twitter yorum 91)

Suriyeli sığınmacılara verilen vatandaşlık ile birlikte misafirlik temsil ve söyleminin yarattığı ev sahipliği ve egemen konumun konfor alanı bozulmaya uğramaktadır. Hak sahipliğini, konum belirlemeyi ve had bildirme gücünü elinde tutan ev sahibi öteki ile eşitlenmekte ve statü kaybına uğramaktadır. Suriyeli sığınmacıları temsil eden pek çok anlam alanından biri olan misafirlik ifadesinin yarattığı geçicilik algısı da yıkıma uğramakta ve “evin tapusuna” ortak olunmaktadır. Ötekinin “biz” ve “onlar” şeklinde kurulan kimliksel alanda “biz” konumuna doğru yer değiştirışı egemen olanın kimlik ve söylem alanını kesintiye uğramaktadır.

5.2.2. Suriyeli Sığınmacılarla ilgili Söylemlerde Vatandaşlık, Milliyetçilik ve Cinsiyet İlişkilerinin Kesişimselliği

“TÜRK olmak üstün olmak için kafidir. Vatanından kaçana hele ki ırkından olmayana vatandaşlık verilemez! #SuriyelilereVatandaşlıkVermeyin” (Twitter yorum 81)

Bu söylem vatandaşlık, milliyetçilik ve cinsiyet ilişkileri kesişimselliğini yansıtmaktadır. Modern vatandaşlık on sekizinci yüzyılda ulus-devlet pratiğinin doğuşuna paralel bir gelişim seyri izlemiştir. Ulus-devlet, siyasal bir yapı ve kültürel birliktelik etrafında örgütlenen; dil, din, soy, tarih gibi unsurlar ile var olan ya da var edilen millet fikri ile düşünülen bir olgudur. Dolayısıyla vatandaşlık kavramı ve millet olgusu birbiri ile ilişkilidir. Milleti soy birliği etrafında kurgulayan milliyetçi düşüncüyü vatandaşlık kavramı etrafında da görmek mümkün olmaktadır. Yukarıda yer alan Twitter yorumunda “kendi

ırkından olmayana vatandaşlık verilmez” teması vatandaşlığı soy birliği şeklinde kurgulayan düşünceyi göstermektedir. Milliyetçilik ırk ve ırkçılık kavramları ile ilişkili bir düşünsel sistemdir. Milliyetçi düşünce ırkçılık ile birleştiğinde aşırılığa kaçan eylem ve söylem alanı üretmektedir. Asimilasyon, soykırım, yabancı olanı tam anlamıyla yok sayma, yok etme üzerine kurulan bir alan açmaktadır. Diğer yanda ise kendi ırkını ve ırkının sahip olduğu özellikleri, kültürünü yücelten ve hatta kutsayan bir algı bulunmaktadır. Arı ırk söylemlerine kadar götürülebilecek şekilde üstünlüğü ırka atfeden, belirli bir ırka / soya mensup olmayı üstünlük olarak gören bir düşüncenin oluşmasına yol açabilmektedir. Yukarıdaki Twitter yorumunda yer alan “Türk olmak üstün olmak için kafidir” düşüncesi üstünlüğü belirli bir ırktan olmaya dayandıran düşünceyi yansıtmaktadır. Suriyelilerin Arap kökeni yapılan örtük referansla Türk soyu üstünlüğün nedeni olarak konumlandırılmaktadır. Millet teması ile birlikte inşa edilen ulus-devlet pratiğinde vatandaşlığa kabul milliyetçi söyleme içkin olarak soy birliği kapsamında gerçekleşmektedir. Toplumsal alanda gelişen söylem ile birlikte etnik köken özelde Türk kimliği ve soya dayalı vatandaşlık düşüncesi yeniden üretilmektedir.

Öte yandan Suriyeli sığınmacıları ayırtırmak, dışlamak için çokça kullanılan “vatan savunusundan kaçma” söylemi, vatandaşlık olgusunda da kullanılmaktadır. Sınırları belirlenmiş bir toprak parçası etrafında örgütlenen ulus-devlet pratiğinde ülke, ülke sınırları vatan toprağını temsil etmekte ve kutsallık kazanmaktadır. Bu noktada bir kez daha hain sıfatını yüklenen Suriyeliler bu kez vatandaşlıktan dışlanmaktadır. Bu söylemde örtük bir şekilde erkeklere atfedilen vatan savunması ön plana çıkmaktadır. Kutsallık atfedilen ve kadın, anne, eş, sevgili olarak cinsiyetçi bir ifade yüklenen vatan toprağı erkek tarafından korunması gereken bir olgudur. Bu anlamda söylemde yer alan “vatanından kaçan” ifadesi örtük bir dille erkeklik ve vatandaşlık arasındaki ilişkiyi yeniden kurmaktadır. Vatan savunması üzerinden gelişen söylemde milliyetçi ve militarist düşünceyle birlikte cinsiyet ilişkilerinin yansıması görülmektedir. Bu bağlamda Suriyeliler ve vatandaşlığa katılımları üzerinden gelişen söylemlerde de cinsiyetçi ilişkileri görmek ve vatandaşlığa kabul edilmeyenlerin erkekler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

“Cumhurbaşkanı Erdoğan: Suriyeliler isterse vatandaşlık vereceğiz” (2 Temmuz 2016 Sözcü Gazetesi)

“ülkesine hainlik yapan pis araplara ülkemizin vatandaşı olmasını olmasını istemiyoruz.....” (Okuyucu yorum 20)

Milliyetçilik, milleti / ulusu belirli ögeler etrafında icat etmiştir. Millet vatan toprağı üzerinde, soy, dil ve din birliğı etrafında, kahramanlık ve fedakârlıklar içeren ortak tarih etrafında örgütlenen bir yapıdır. Vatandaşlık olgusu ulus-devlet pratiğinde millet ile birlikte düşünülmektedir. Ulus-devlette ülke vatani temsil etmektedir. Kutsallık atfedilen vatan toprağı savunulmalı ve korunmalıdır. Milliyetçi söylemde vatan savunusundan kaçan kimseler hain ve korkak olarak kabul edilmektedir. Yukarıda habere getirilen okuyucu yorumunda ülke – vatan ilişkisi üzerinden üretilen düşüncede Araplar bir kez daha hain ilan edilmekte ve bu kez vatandaşlıktan dışlanmaktadır. Milliyetçi söylemde millet ve yurttaş aynı temsili içerdiğinden dolayı Suriyeli sığınmacılar “biz”den dışlanmaktadır. Vatan savunması üzerinden etnik temelli hainlik fikri ve etnik köken birliğine dayanan vatandaşlık söylemi yeniden inşa edilmektedir.

Bir diğerk nokta ise cinsiyet temelli yaklaşımdır. Milliyetçilik erkek egemen bir düşünce sistemini temsil etmektedir. Bu düşüncede vatan savunusu erkeğin görevi olarak kabul edilmektedir. Yukarıda yer alan okuyucu yorumunun milliyetçilik ve cinsiyet perspektifinden bakıldığında Araplar ifadesi ile aslında Arap erkeklerini kastettiğı düşünülebilir. Buradan yola çıkılarak vatandaşlık teması altında norm cinsiyet kategorilerinin ve kimliklerinin ve etnik köken özelde Türk kimliğinin yeniden üretildiğı söylenebilir. “Hainlik” temelinden yola çıkılarak kurulan söylemde hain kimse milliyetçilik, vatandaşlık ve cinsiyet ilişkileri göz önüne alındığında erkek kimliğinde vücut bulmaktadır. Kamusal ve militarist alandan dışlanarak özel alana itilen, pasif bir konum atfedilen kadın kimliğı kültürün yeniden üreticisi ve aktarıcısı olarak var olmaktadır. Bu anlamda kamusal ve militarist alana tekabül eden vatan savusu ve savunmadan ve görevden kaçan erkeğı ifade eden hain kimliğı içerisine kadını dâhil etmek mümkün görünmemektedir. Bu anlamda vatandaşlığa dair var olan algı söylemin erkek kimliğı üzerinden şekillendiğini ve vatandaş olarak erkek kimliğinin kabul edildiğini söylemek mümkün olmaktadır. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte vatandaşlığın cinsiyetçi kurgusunun görünürlük kazanmakta ve vatandaşlık ve erkeklik kurgusu yeniden üretilmektedir.

“Oy uğruna Suriyeli mülteciyi Türk vatandaşlığına almak isteyen Erdoğan'a tepki çığ gibi” (5 Temmuz 2016 Sözcü Gazetesi

“bedava vatandaşlık kimsenin hakkı değil. Biz kanımızı akıttık vatan uğruna onlarda kim benimle aynı olacak.” (okuyucu yorum 21)

Vatan; sınırları belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde toplumun / milletin üyelerinin bir arada yaşadığı bir alandır. Vatan toprağı toplumun üyelerini birleştiren, üyelerine birlikte yaşama arzusu ve iradesi sağlayan kahramanlık ve fedakârlık hikâyeleri ile örülmüş, uğruna bedel ödenmiş, can verilmiş ve bu yolla kutsallığını kazanmış bir unsurdur. Yukarıda Suriyelilere vatandaşlık verilmesi haberine yapılan okuyucu yorumu düşüncesini bu temel üzerinden kurmaktadır. Vatandaşlık en temelde hak edilmesi gereken bir kazanımdır. Türk vatandaşlığını kazanmanın, hak etmenin yolu ise vatan için bedel ödemekten geçmektir. Haber dilinde Türkiye’nin iç siyasetini de dâhil eden anlatının yanında yer alan “çığ gibi tepki” ifadesi Suriyelilere vatandaşlık verilmesinin toplumun çoğu tarafından kabul görmediği algısını yansıtmaktadır. Habere gelen okuyucu yorumu bu anlatıyı destekler şekilde Suriyeli sığınmacılara verilecek vatandaşlığa “kutsal vatan” tahayyülü üzerinden karşı çıkmaktadır. Milliyetçi söylemin toplumun fertlerini bir arada tutmak, millet birliğini sağlamak amacıyla kullandığı tarihsel anlatı teması vatandaşlık hakkının kazanılması konusunda tekrar etmektedir. Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi tartışmaları üzerinden milliyetçi dil kullanılarak ortak tarih ve tarihsel anlatı kolektif hafızada tazelenmektedir.

“Soylu, oy verecek Suriyeli sayısını açıkladı.” (19 Ocak 2019 Cumhuriyet Gazetesi

“Vatanından kaçan ödleklere ülkenin şanlı kimliğini neyin karşılığında veriyorsun.” (Okuyucu yorum 22)

“Atalarımız T.C kuraken düşmanla işbirliği yapan hainleri kovmuştu ,Şimdi ise vatanini savunmayan haini vatandaş yaptık öylemi?” (Okuyucu yorum 23)

Vatan kavramı milliyetçi ideolojide ve vatandaşlık olgusunda önemli bir yere sahiptir. Vatan uğruna can verilen, bedel ödenen, fedakârlıklar yapılan kutsal bir anlam taşımaktadır. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte yeniden gündeme gelen vatandaşlık kavramı milliyetçi düşünceyi yansıtan söylemler ile tartışılmaktadır. On sekizinci yüzyılda ulus-devlet modeli ile eski ortaklıkların ve bağlayıcılıkların yerini alan millet ve vatandaşlık kavramları milliyetçilik düşüncesi ile şekillenmiştir. Milliyetçi söylemde üzerinde birlikte yaşanan vatan toprağı oldukça önemli bir unsurdur. Yukarıda yer alan okuyucu yorumları bu fikri

yansıtan ifadeler içermektedir. Vatan savunusundan kaçan kimseler korkak, hain olarak kabul edilmektedir. Suriyelileri “ödlek” ve “hain” olarak niteleyen yorumlar milliyetçi ideolojiyi yeniden üretmektedir. Öte yandan bu düşünüş şekli dışlayıcı, ayrıştırıcı söylemi vatandaşlık kazanımı için de kullanılmaktadır.

Vatandaşlığın tarihsel serüveni ve gelişimi içerisinde vatandaş olarak kabul edilen kimseler kamusal alanında hâkimi olan erkekler olarak kabul edile gelmiştir. Ulus-devlet pratiğiyle birlikte ortaya çıkan modern vatandaşlık kurgusunda ulusu savunan ve inşa eden erkek kimliği olmaktadır. Sınırları belirli toprak parçasını ve üzerinde yaşayan bireyleri ifade eden ulus-devlette toprak kutsal bir anlam ifade etmektedir. Ulusun ve vatan toprağının korunmasından erkekler sorumlu tutulmaktadır. Yukarıda var olan yorumlarda geçen vatan savunusu ve hain ifadelerinin erkekleri işaret ettiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda hainlik ve vatan savunusu temelinde gelişen söylemden yola çıkarak vatandaşlık olgusunun erkek kimliği üzerinden kabul edildiği görülecektir.

Tarihsel anlatıya verilen referans ile Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundaki mücadeleyi hatırlatan ve bu yolla düşman ve hain teması üzerinden Suriyelileri vatandaşlıktan dışlayan ifadeler milliyetçi ve cinsiyetçi söylemin unsurlarını yansıtmaktadır. Vatandaşlık kazanımı tartışmaları vatan savunması fikrinden yola çıkılarak, savunmadan kaçanları hain ve korkak olarak işaretleyen söylemi yeniden inşa etmektedir. Aynı zamanda milliyetçiliğin yakın ilişkili olduğu ırkçılık düşüncesini gösterir şekilde kendi kimliğini ötekinin karşısında yücelten, üstün gören anlayış da kendisine yer bulmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar vatandaşlık hakkından hem soy birliğine ve ortak tarih anlatısının zafer ve acılarına ortak olmadıkları hem de vatan savunusundan kaçarak “hain” oldukları için dışlanmakta ve bu hakkı hak etmemektedirler. Diğer yandan Türkiye’de hâkim söylem ve kimlikler Suriyeli sığınmacılar üzerinden yeniden ifade alanı bulmuş ve toplumsal hafıza tazelenmiştir. Kimliğin kurgulanışında ihtiyaç duyulan ötekiyi Suriyeli sığınmacılar temsil etmekte ve bu yolla Türkiye’deki kurucu özne bireysel ve kolektif kimliğini ve söylem alanını inşa etmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ

Kitlesel göç hareketleri güncel bir olgu değildir. İnsanlık tarihine yön veren, toplumları, medeniyetleri kuran ya da çatışma, baskı, zulüm sonucunda yerelde ve uluslararası arenada istenmeyen insanlar topluluğunu üreten, insanlığın serüvenine eşlik eden bir olgudur. Göç hareketleri ile toplumlar, toplumun fertleri yabancı olan kimseler ile karşılaşmakta yüz yüze gelmektedir. Zorla yerinden edilen, savaştan kaçan göçmenler, sığınmacılar günlük hayatın sıradan rutini içerisinde yaşamını sürdüren bireyler için bilinmeyen ve dolayısıyla öngörülemeyen kimseler olmaktadır. Uluslararası göç hareketleri yabancı ile gerçekleşen karşılaşma sonucunda hayatın olağan akışını bozan, kesintiye uğratan bir süreç meydana getirmektedir. Toplumsal mekanizma yabancıya karşı bilindik olan şey ve kişileri kapsayan ötekini dışarda bırakan bir birleştirme – ayrıştırma eğilimi göstermekte / göstermeye yatkın olmaktadır. Yabancı, öteki bireysel ve toplumsal kimlik algılarını ve gösterenlerini belirleyen, biz ve onlar söylemini oluşturan, ötekine karşı bir nevi toplumsal kapanmayı doğuran bir işlev görmektedir. Bu bağlamda, kitlesel göç hareketleri göç alan ülkelerde milliyetçilik, vatandaşlık ve toplumsal cinsiyet rol ve ilişkileri konusunda da söylemleri tetiklemektedir.

Milliyetçi söylem için ötekinin, bir düşmanın varlığı ve bunun yarattığı tehdit algısı oldukça önemli bir unsurdur. Milliyetçilik düşman imgesi üzerinden toplumsal birliği yani “biz” kimliğini, milli kimliği ve bilinci oluşturmaktadır. Kitlesel göç hareketleri ile birlikte zorla yerinden edilmiş, kapıya gelmiş göçmenler, mülteciler, sığınmacılar ihtiyaç duyulan düşmanı ve tehdit algısını temsil eder hale gelmektedir. Gündelik hayat görünümleri içerisinde politik söyleme ve toplumsal kimliğe kadar her şey eve gelen, kapıyı çalan yabancı üzerinden inşa edilmektedir.

Benlik ve kimlik, varlığını bilmek için ötekiye ihtiyaç duymaktadır. Kimliğin kurgulanışı diğer insanların ve toplumların kişiyi nasıl tanımladığı ile ilgili olduğundan bir “öteki”nin varlığını zorunlu kılmaktadır. Milliyetçi söylem de toplumsal kimliği yeniden tahkim ederken, ulusal kimliği temsil eden simge ve sembolleri kullanarak ortak kültürü paylaşılanları bir araya toplar ve “biz” ve

“onlar” vurgusunu ön plana çıkarır. Kimliğin kurulumunda ihtiyaç duyulan öteki, milliyetçi söylemde “biz”in karşısına yerleştirilen, milli kimliği, sınırları, varlığı tehdit eden, düşman oluşum içerisine yerleştirilmektedir. Ötekiye karşı bir araya gelinen “biz” kimliği, milliyetçi söylemin milleti, milli olanı kurgularken icat ettiği dil, soy birliği, ortak tarih, teritoryal bir biçim ve siyasal bir çatı altında, devletin egemenliğinde bir araya gelmiş vatandaşlar topluluğunu ifade etmektedir.

Milli kimlik, sabit, değişmez, verili ve doğal bir olgu değildir. Diğer kimlikler –cinsiyet, sınıf, etniklik- gibi toplumsal ve ekonomik koşullara, iktidarın güç ve hegemonya mücadelesine bağlı olarak gelişen dil ve söylem alanı içerisinde yeniden üretilmektedir. Gündelik hayatın görünümüleri içerisinde, milli kimliğin kullanıcıları ve yeniden üreticileri olarak insanlar ve iktidar otoritesini elinde bulunduranlar milli kimliği, milliyetçi söylemin temsil ettiği alanı yeniden inşa etmektedir.

Teknoloji çağı ve / veya enformasyon çağı olarak adlandırılan günümüzde medyanın aracılığında bu söylem dilini canlı tutmak ve yaymak oldukça kolay olmaktadır. Özellikle yeni medyanın sunduğu uzam ve zaman sınırı olmayan biçimsellik her türlü bilginin, ideolojinin, söylemin her an ve mekânda üretimini ve dağılımını mümkün kılmaktadır. Geleneksel medya kurumları haber üretimlerini bir yandan klasik yöntemle devam ettirirken bir yandan yeni medyayı kullanmaktadır. Yeni medya ideolojinin, kimlik ve söylemlerin, gerçekliğin kurgulandığı, sergilendiği ve yeniden üretildiği bir alandır. Söylemi oluşturan ve yeniden üreten konumunda olan özneler olarak insanların yeni medya üzerinde var oluşları gerçekliğin, söylem ve kimliklerin günlük rutin içerisinde tekrar ve tekrar yeniden inşasını mümkün kılmaktadır.

Bu çalışma Suriyeli sığınmacılar konusunda yeni medyada kolektif belleğin ve kimliğin ne şekilde yeniden üretildiği ve egemen söylemin ne şekilde yeniden dolaşıma sokulduğunu milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık bağlamında eşzamanlı olarak analiz etmiştir. Tezin başlangıç aşamasında kesişimsellik bakış açısını kullanma amaç edinilmemiş olsa da, veriler ve analizler sonucunda milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık temelli söylemlerin birbiri ile nasıl ilintili olduğu ve birbirlerini nasıl beslediği keşfedilmiştir. Dolayısıyla, bu tezin birinci özgünlüğü Türkiye’de sığınmacılık ve mültecilik konularının cinsiyet ilişkileri, vatandaşlık ve milliyetçilik bağlamında

araştırılırken kesişimsellik bakış açısının benimsenmesinin öneminin altını çizmesidir.

Suriyeli sığınmacılar, Türkiye’de yaşamaya başladıkları 2011 tarihinden bu yana Türkiye’de sıradan bireylerin ve / veya vatandaşın gündelik söyleminden politikacıların, ekonomistlerin, hukukçuların, STK’ların söylem ve gündemine kadar oldukça geniş bir alanın konusu olmaktadır. Haber temsillerinde ve okuyucu yorumlarında, kişisel olarak üretilen içeriklerde Suriyeli sığınmacıların temsiliyetinin milliyetçi söylemin unsurları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Etnik köken ve etnik kökenle bağlantılı olarak ifadesini bulan kültür milliyetçiliği ve dil birliği, ortak tarih anlatısı, dinsel temsil Suriyeli ötekiye ötekileştirmenin aracı olmaktadır. Öte yandan kendini inşa ve yeniden inşa için ötekiye ihtiyaç duyan kimlik; Suriyeli sığınmacıların temsilde yeniden üretilmektedir. Türkiye’nin kurucu öznesinin ve hegemonik kimliğinin Türk etnik kökeni olduğu ve bununla ilintili olarak kültürel alanını Türk kültürünün temsil ettiği ve resmi dilinin Türkçe olduğu söylemi ana temayı yansıtmakta ve bu unsurlar yeniden inşa edilmektedir. Ortak tarih anlatısı Arap ihaneti olarak adlandırılan olaydan yola çıkılarak üretilen söylemlerde Suriyelileri ötekileştirmenin ve tarihsel anlatıyı yeniden yaşamının ve kurgulamanın aracı olmaktadır. Aynı zamanda etnik köken temalı anlatı ile tüm Araplara hain niteliği yüklenmektedir. Arap ihaneti anlatısı ile birlikte coğrafyanın ve etnik kimliklerin tarihi yeniden inşa edilmektedir. Dini kimlik Suriyeli sığınmacıları hem dışlayan hem içeren bir söylem üretmektedir. Din birliği çerçevesinde üretilen söylemlerde Suriyeliler başka hiçbir özelliklerine bakılmaksızın kabul edilmektedir. Ancak aynı zamanda dini bir görev olarak da kabul edilen vatan savunmasından kaçmak dışlayıcı bir dil ortaya çıkarmaktadır. Dinsel alan ikircikli bir söyleme sahip görünmektedir.

Söylemler milliyetçilik ve cinsiyet ilişkileri kesişimselliğini yansıtmaktadır. Milliyetçi söylem, bir erkekler birliği olan ulus-devletin erkek fertlerine seslenirken kadını üreme potansiyelinin ardında bırakmaktadır. Milliyetçi söylem, kadınlık ve erkeklik rollerini milli proje ve hedefler temelinde kurgulamakta, norm olan kalıpları yeniden üretmektedir. Kadın ve erkek kimliklerini temsil ettiği ve evrensel olarak kabul edildiği iddia edilen koruyan, geçindiren, dölleyen erkek temasının karşısında, korunan, sahip çıkılan, döllenen kadın teması yer almaktadır. Norm erkeklik savaş, görev, vatanseverlik, cesaret gibi özellikler ile temsil edilmektedir. Suriyeli sığınmacı erkekler üzerine gelişen

söylemler norm erkeklik kabulünü yansıtmaktadır. Milliyetçi söylemin erkekler birliği olarak kurduğu kutsal toprak vatan / ulus savunusu namus ve erkeklik alanı üzerinden tartışılmaktadır. Alan yazında vatanın kadın bedeni ve anne olarak temsil edilmesini gösterir nitelikte Suriyeli sığınmacı erkekler vatanlarını terk etmelerinden ötürü namuslarına sahip çıkmamakla yargılanmaktadırlar. Söylem hem kadın kurgusunun sınırlarını yeniden çizmekte hem de militarizm ve erkeklik arasındaki ilişkiyi yeniden üretmektedir. Kadın bedeni vatanı ve kadın / vatan korunan olarak, kendisini koruyacak erkekleri üreten doğurgan kimliği sembolize etmektedir. Kadına ve kadınlığa biçilen rol, kendisi için ölümü göze alan, ölüme giden erkekleri doğurmak ve yetiştirmektir. Kadın temsili, milliyetçi söylem içerisinde kültürün yeniden üreticisi ve aktarıcısı olarak biyolojikleştirilmiştir. Kadının biyolojikleştirilen ve milli projeler söz konusu olduğunda denetlenebilen bedeni Suriyeli sığınmacı kadınlara yönelik söylemde görülmektedir. Kurucu öznenin çoğunluk olma halini tehdit eden “üreme potansiyeli” ile Suriyeli kadınların bedeni ve doğurganlığı denetlenmek istenmekte ve erk sisteminin mülkiyeti haline gelmektedir. Suriyeli sığınmacı kadınların bedenleri ve doğurganlıkları milli projeler ve soy birliği söz konusu olduğunda tehdit unsuru olarak kabul edilmektedir. Suriyeli sığınmacıların yeni medya temsilleri ile birlikte norm olarak kabul edilen kadınlık ve erkeklik kurgularını, kadın ve erkek temsili, kadın ve erkeğin toplumsal alandaki konumunu (kamusal-özel) milliyetçi söylemin perspektifinde yeniden üretilmiştir.

Milliyetçilik kolektif alanda kendisini sürekli olarak yeniden üreten ve ulus-devlet modelinde toplumsal ya da milli birliği ve dolayısıyla biz kimliğini kuran ve yeniden inşa eden bir söylemsel yapıdır. Bunu yaparken de norm kabul gören cinsiyet ilişkilerine gönderme yaparak hem hâkim milliyetçiliği ve cinsiyet ilişkilerini yeniden üretmekte hem de milliyetçiliği cinsiyetçi bir kimliğe büründürmektedir. Yeni medyanın araçsallığında ve dil sistemi vasıtasıyla, toplumsal alanın büyük yapı ve kurumlarından günlük hayatın rutinine cinsiyetçi milliyetçilik söylemi ve milli kimlikler yeniden üretilmektedir. Milliyetçi söylem kendisini kolektif milli kimlik ve hafıza üzerine bina etmektedir. Milli kimliği bütüncül bir sistem olarak kurgularken ötekinin, öteki kimliği tehdit algısını güçlü tutmak ve kolektif kimliğe hitap eden sembollerini anlamlı kılabilmek için canlı tutulan, sürekli hatırlatılan bir unsurdur.

Anayasada belirtildiği şekliyle “Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’ tür” ifadesi etnik bir bağlılıktan çok kültürel bir bağlılığı ifade ediyor gibi görünse de vatandaşlığın anlamı etnik bir kimlik ile kurulmaktadır. Etnik bir referansla Türk kimliği başat konuma yükseltilmekte ve milliyetçi söylemin verili kabul ettiği anlayış çerçevesinde milleti, ulusu etnik kimlik çerçevesinde yeniden üretmektedir. Haber başlıkları, okuyucu yorumları ve kişisel içeriklerde yer alan, temelde ‘Türk vatandaşı olmak Türk olmakla ilgilidir’ temasını yansıtan görüşler anayasada yer alan ifade ile kesişmektedir.

Suriyeli sığınmacılar ile birlikte vatandaşlık nedir, nasıl kazanılır, kimler vatandaş olabilir ve vatandaşlığın sağladığı haklardan yararlanabilir ya da bu hakları hak etmekte midir soruları tartışma alanında yeniden yer bulmuştur. Öteki ile karşılaşan toplumsal aktörlerin “olağan” kabul edilen dışlama davranış ve söylemleri burada da kendine yer bulmuştur. Suriyeli sığınmacılar milliyetçi ve cinsiyetçi söylemde de öne çıktığı şekliyle “hain”, “korkak”, “Türk olmayı hak etmeyen”, “vatan ve kadın” imgeleminin oluşturduğu “namusuna sahip çıkamayan” ve dolayısıyla vatandaşlığa kabul edilmesi tartışma konusu dahi edilmeyecek kimseler olarak konumlanmaktadır. Burada yer alan çerçevede vatandaşlık etnik kimliğe, cinsiyet ilişkilerine gönderme yapan öğelere sahip görünmektedir. Bu bağlamda vatandaşlık tartışmaları çerçevesinde homojen ulus yapısı ve etnikliğe bağlı vatandaşlık algısı, erkeklik ve kadınlık normları yeniden üretilmektedir. Öte yandan vatandaşlık kurgusunda var olan cinsiyetçi söylemi görünür kılmaktadır. Vatandaşlık olgusunun gelişine bakıldığında kadın kimliğinin bu alanın dışında bırakıldığı, vatandaşlığın erkek kimliği üzerinden kurulduğu dikkat çekmektedir. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte ortaya çıkan vatandaşlık tartışmalarında vatandaşlığa içkin olan cinsiyetçi söylemin görünür oluşuna ve yeniden üretimine şahit olunmaktadır. Milliyetçi, militarist düşünüşten yola çıkarak üretilen vatandaşlık söylemleri kamusal alan/ özel alan ikiliğini yansıtmaktadır. Yorumlarda vatan savunusu ifadesinin ağır basmasından görüleceği gibi örtük bir ifadeyle vatandaşlığın erkekleri ifade ettiği görülmektedir. Öyle ki vatan erkekler tarafından savunulan, kutsallık kazanmış bir toprak parçasıdır. Bu anlamda vatan savunusundan kaçma ifadesi erkekleri işaret etmekte ve vatandaşlık ve cinsiyet ilişkilerini yeniden inşa etmektedir.

Araştırma kapsamında değerlendirilen bulgular kapsamında milliyetçi söylemin Suriyeliler temelinde gelişen söylemlerde belirleyici bir unsur olduğu

söylenbilir. Milliyetçiliğin bileşenleri olan etnik köken, soy, dil birliği, ortak tarih anlatısı, kültür, din olgusu, vatan / kutsal toprak imgesi Suriyeli sığınmacılara karşı gelişen söylemlerde kullanılan temel öğelerdir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık kimlik ve söylemlerinde milliyetçi ideolojinin oldukça etkili olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet kapsamında yapılan değerlendirmelerde milliyetçiliğin unsurları olan etnik köken, ortak tarih, vatan toprağı ve savunusu yani militarist bileşenler belirleyici olmaktadır. Suriyeli sığınmacılara özelde Suriyeli erkeklere yönelik söylemler etnik köken Türkiye özelinde Türk kimliği / soyu, tarihi, vatani ve ordu-millet miti üzerinden değerlendirilmektedir. Vatandaşlık tartışmaları da aynı bakış açısını içermektedir. Milliyetçi ideolojinin vatandaşlık alanında gelişen söylemlerde etkili olduğu görülmektedir. Vatandaşlık hakkı Türk soyu üzerinden, ortak tarih perspektifinden, vatan ögesi ve vatan savunusu düşüncesinden hareketle belirlenmektedir. Söylem alanı milliyetçi ideolojinin penceresinden oluşturulmaktadır. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte Türkiye’de milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık alanında yeniden inşa edilen söylem ve kimliklerin hâkim ideolojiyi yansıttığı görülmektedir. “Türkiye Türklerindir” ifadesinin özetlediğı anlayış çerçevesinde soy, kültür, dil, din, ortak tarih, vatandaşlık kavramı ve hakkı, cinsiyet kurguları, militarist düşünce Türklük olgusu üzerinden şekillenir görünmektedir. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte Türkiye’de milliyetçi söylemin ihtiyaç duyduğu öteki / düşman ve tehdit algısı Suriyeliler tarafından temsil ediliyor denebilir. Bu yolla Türkiye özelinde Türklük, Türk olmak düşüncesi temelinde şekillenen egemen söylemin ve kimliğin yeniden inşa edildiğı söylenebilir.

Bu tezin ikinci özgünlüğü, Türkiye’de sığınmacılık ve mültecilik konularının cinsiyet ilişkileri, vatandaşlık, din ve milliyetçilik bağlamında kesişimsellik bakış açısıyla analiz edilmesi göçmenlerin ve mültecilerin entegrasyon süreçlerini anlamaya katkı sağlaması açısından önemlidir. Günümüz dünyasında küreselleşmenin ve buna bağlı olarak sınırların, ulus devlet pratiğinin sorgulanmasının, teknolojik gelişmelerin, yeni medya araçlarının vasıtasıyla zaman ve mekân algısındaki değişimlerin toplumsal ve kültürel anlamda çeşitli etkileri olacağı düşünülmektedir. Göç hareketleri kapsamında düşünüldüğünde göçmenlerin, mültecilerin toplumsal kabulü ve uyumunun daha kolay olacağı ve göçmenlere karşı var olan algıların ve sergilenen davranışların alışılacağı

dışlama, ötekileştirme alanından uzaklaşacağı varsayılmaktadır. Göç ve göçün eyleyenleri çok kültürlü, akışkan ve geçirgen ve ulusaşırı bir toplum ve dünya tasavvurunun aktörleri olarak düşünülmektedir (Şanlı, 2018: 2043). Bu durum göç edenlerin toplumsal kabulünü ve entegrasyonunu kolaylaştıran bir süreç oluşmasına katkı sağlar gibi görünmektedir. Göç olgusunda entegrasyon politikaları oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Entegrasyon kavramı hakkında üzerinde uzlaşıya varılmış bir tanım bulunmamaktadır. Aynı zamanda entegrasyon politikaları ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bu anlamda göçmen, sığınmacı ve mülteci entegrasyonu bağlamında genel kabul görmüş bir model, uygulama ve teori bulunmamaktadır. Entegrasyon kavramı göçmenlerin istihdam, eğitim, barınma, sağlık gibi haklarını, yerleşim süreçlerini ve hukuki boyutu ve aynı zamanda göç edenlerin bireysel ve toplu olarak topluma kabul edilmelerini içeren, kapsayan bir kavramdır (Şimşek, 2019: 175). Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılar açısından değerlendirildiğinde sahip oldukları geçici koruma statüsü Suriyelilerin entegrasyon süreçlerini olumsuz olarak etkilemektedir. Hem uygulanan coğrafi sınırlama hem de geçici korumanın Suriyelileri tanımladığı çerçeve entegrasyonun temelini teşkil eden güvenli statüye sahip olma alanını sekteye uğratmaktadır (Şimşek, 2019: 180). Göç hareketinin çok boyutlu doğası gereği entegrasyon kavramı toplumsal ve kültürel kabulü, uyumu, göç edilen toplumun kimlik, değer, norm ve yargılarıyla çatışma ve bütünleşme süreçlerini kapsamaktadır. Ulusal ve uluslararası arenada var olan tartışmalara ve yükselen göçmen karşıtı söylem ve eylemlere bakıldığında entegrasyon süreci politikalar ile birlikte toplumun kültürel kodlarını, kimliğini, değer yargılarını kapsayan ve dönüştüren bir programdır.

Bu tezde ortaya konulmaya çalışıldığı şekliyle toplumlar yabancı ile karşılaştığında ötekini dışlama ve kendinden olanı içerme, ulusal ve toplumsal öğeleri ön plana çıkarma eğilimi göstermektedir. Göç ve mültecilik bağlamında milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık kesişimselliğini ortaya çıkarmak ev sahibi bireylerin cinsiyet, yaş, toplumsal sınıf, ırk, etnik yapı ve din faktörleri temelinde kendi toplumlarına kimleri entegre etmeye açık olduklarını ve kimleri entegre etmek istemediklerinin anlaşılmasını sağlamaya ilişkin ipuçları vermektedir. Göçmenlerin, sığınmacıların, mültecilerin entegrasyonu üzerine geliştirilen politikaların tek yönlü olarak planlanması, göç edilen ülkenin toplumsal algı ve söyleminin yeterince ele alınmaması sürecin işlevselliğini

olumsuz yönde etkileyebilecek bir durum meydana getirilebilir. Suriyeli sığınmacılar ile birlikte Türkiye’de etnik köken, Türklük ve bu temel üzerinden yükselen ve üretilen kimlik ve söylemler Suriyelilerin entegrasyon süreçlerini etkileyen bir faktör olarak öne sürülebilir. Göçmenlerin toplumla uyumunu artıracak dil öğrenme, eğitim ve istihdam gibi süreçlere ek olarak göç edilen ülkenin toplumsal ve politik söylemini dönüştürecek, ötekileştirici dili, baskın kimlik, kültürel kod ve öğeleri de içine alan entegrasyon politikaları geliştirmek daha kapsayıcı olacaktır. Milliyetçi söylemin hâkimiyetinin göz ardı edilmesi ve entegrasyon politikalarını yalnızca göçmenleri, sığınmacıları ele alan tek yönlülüğü toplumsal bütünleşmenin önünde engel teşkil edebilmektedir.

Yeni medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik gelişen söylemlerin milliyetçilik ve milliyetçilik ile ilişkili alanlarla, cinsiyet ilişkileri ve vatandaşlık ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Toplumsal alanda gelişen söylemlerde Suriyeli sığınmacı erkeklere karşı olumsuz ifadelerin ve ötekileştirmenin ağırlıklı olduğu söylenebilir. Milliyetçi perspektifle değerlendirildiğinde Suriyeli sığınmacı erkeklere özellikle genç erkeklere “vatan” ve “vatan savunması” fikrinden yükselen bir ayrıştırıcı ve ötekileştirici söylem hâkim konumdadır. Dolayısıyla entegrasyon sürecinden dışlananların erkekler olduğu söylenebilir. Kadın ve çocuklar toplumsal cinsiyet ilişkilerini gösterir şekilde “savunulması gerekenler” olarak daha kolay kabul görmektedir. Bu anlamda kadın ve çocuklar entegrasyon sürecinde kabul edilir denebilir. Öte yandan kadınların entegrasyon sürecine kabulü “homojen etnik köken” söz konusu olduğunda sınırlanmaktadır. Kültürün yeniden üreticisi ve aktarıcısı, üreme potansiyeli sebebiyle ulusun “erkek” bireylerin devamlılığını sağlayan olarak kadın ve bedeni milli projelerde tehlikeli görülmekte ve doğurganlığı, bedeni sınırlandırılabilir. Bu noktada Suriyeli sığınmacı kadınlar ve doğurganlığı Türk etnik kökeni ve kültürünü tehlikeye atması nedeniyle ötekileştirilmekte ve dışlanmaktadır. Suriyeli sığınmacılarda ön plana çıkan söylemin etnik köken olduğunu söylemek mümkündür. Milliyetçi ideolojinin kavramları olan dil, din, ortak tarih ve komplo söyleminde etnik köken temelli düşüncenin ön planda olduğu görülmektedir / söylenebilir. Öte yandan cinsiyet ilişkilerinde kadın bedeninin kontrol edilebilir bir obje olarak kabulü yine etnik köken temelinde değerlendirilmektedir. Vatandaşlık söyleminde ise vatandaşlık bağı yine etnik köken temel alınarak kurulmaktadır. Bir diğer nokta söylemlerde cinsiyet kurgusunun ortak olduğudur.

Milliyetçilik ve vatandaşlık söylemlerinde etnik köken ile birlikte cinsiyet ilişkisinin varlığıdır. Üretilen söylemler Türk erkek etnik kökeni üzerinden şekilleniyor denilebilir. Bu bağlamda üretilen söylemlerde milliyetçilik, toplumsal cinsiyet ve vatandaşlık ilişkisinin etnik köken özelde Türk kimliği ve cinsiyet kurgusu özelde kamusal alanı temsilen erkek kimliği temelinden şekillendiği görülmektedir. Dolayısıyla Türk olmayan erkek entegrasyon sürecinden dışlanmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar ile ilgili üretilen söylemlerde etnik köken olarak “Arap” kimliğinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak Suriye’den yalnızca Arapların değil aynı zamanda Türkmen, Kürt, Ermeni gibi birçok farklı etnik kökenden kişilerin göç ettiği bilinmektedir. Akın ve Bozbaş’ın en fazla Suriyeli sığınmacının bulunduğu 5 ilde gerçekleştirdiği ve toplamda 1167 anketin değerlendirmeye alındığı saha araştırmasında yer alan verilere göre; göç edenlerin % 79’ u Arap, % 13’ü Kürt, % 6’sı Türkmen ve % 0.26’sı ise Ermeni olarak ifade edilmektedir (Akın ve Bozbaş, 2020: 53). Arap kimliği çoğunluk olmasına rağmen Suriye’den gelen farklı kimliklerin yanında Afgan, Pakistanlı kişilerinde varlığı göz ardı edilmemelidir. Bu noktada öteki, yabancı sıfatının ve beraberinde gelen olumsuz ve ayrıştırıcı söylemin Arap kimliği üzerinden üretilmesi hem dışlanma ve ötekileştirme mekanizmasını tek bir kimliğe yüklemekte hem de diğer kimliklerin görünürlüğü azalmaktadır. Bu da araştırılması gereken konulardan biridir.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Akın, M. H. ve Bozbaş, G. (2020). Suriye'den Türkiye'ye Göçün Sosyolojik Sonuçları: Suriyeli Göçmenler Üzerine Uygulamalı Bir Saha Araştırması. *Liberal Düşünce Dergisi*, (97), 47-65.
- Akıncı, A. (2014). Milliyetçilik Kuramları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1), 131-150.
- Aktoprak, E. (2010). Ulusun Tahayyülünde Anadili. *Uluslararası Katılımlı Anadili Sempozyumu Bildiriler Kitabı-2* içinde (181-195. ss.). Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Altınay, A. G. (2013). Giriş: Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm. Ayşe Gül Altınay (Ed.), *Vatan, Millet, Kadınlar* içinde (15-33. ss.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Altıntaş, S. (2014). Davetsiz Misafirler: Türkiye'deki Mültecilerin Maduniyet Görünümleri. *İdealkent*, 5(14), 252-276.
- Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. (Çev. İ. Savaş). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1983).
- Arslan, Sezer (2008). *Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2012). Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği. Tanıl Bora (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* içinde (501-518. ss.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydın, S. (2015). Popüler Kültür ve Milliyetçilik: Sokağın Hissi. Tanıl Bora Ed.), *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet Edebiyat, Medya, Siyaset* içinde (19-76. ss.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aykutalp, A. (2017). Yurttaşlığın Değişen Yüzü: Ulus-Devletten Küreselleşmeye Yurttaşlığın Dönüşümü. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(13), 420-443.
- Bauman, Z. (2019). *Kapımızdaki Yabancılar*. (Çev. E. Barca). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 2016).
- Bilir, H. (2019). *Yurttaşlık ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bingöl Schrijer, B. (2018). Vatandaşlık Hakkının Kapsamı ve Egemenlik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1), 199-265.
- Bostan, H. (2018). Geçici Korum Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskan Sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 38-88.
- Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin onaylanması hakkında Kanun. (1961). T.C. Resmi Gazete (10898, 29 Ağustos 1961).
- Collins, P. H. (1998). Intersections of Race, Class, Gender, and Nation: Some Implications for Black Family Studies. *Journal of Comparative Family Studies*, 29(1), 27-36.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. (Çev. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap. (Orijinal yayın tarihi, 2017).

- Çakır Demirhan, D. (2020). *Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Ulusal Vatandaşlık Rejimine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27 (27), 99-117.
- Çiçek, M. T. (2012). Erken Cumhuriyet Dönemi Ders Kitapları Çerçevesinde Türk Ulus Kimliği İnşası ve Arap İhaneti. *Divan Disiplinler arası Çalışmalar Dergisi*, 17(2), 169-188.
- Çoban, M. (2012). Milliyetçilik Teorileri. *Türk Yurdu*, 101(295), 345-351.
- Dallmayr, F. (2007). Dünya Düzeni Ve Vatandaşlık: Ulus-Devletin Ötesinde Yeni İmkanlar. Çev. Halit Özkan. *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 12(22). (12.05.2006,2006).
- De Jong, S. (2013). Intersectional Global Citizenship: Gendered And Racialized Renderings. *Dialogue: Intersectionalizing European Politics: Bridging Gender And Ethnicity Pages*, 1(3), 402-416.
- Devran, Y. (2010). *Haber Söylem İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Dijital 2019: Turkey. (2019, 31 Ocak). Erişim adresi: <https://datareportal.com/reports/digital-2019-turkey>
- Doyuran, L. (2018). Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneği). *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 301-323.
- Durna, T. ve Kubilay, Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. . Tezcan Durna (Ed.), *Medyadan Söylemler içinde* (47-83. ss.). İstanbul: Libra Kitapçılık.
- Düzensiz Göç Hakkında (t.y.). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü – Düzensiz Göç Hakkında İçinde. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda>
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç Ve İnsan. *Birey Ve Toplum*, 5(9), 9-22.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ersöz Karakulakoğlu, S. (2014). İnternet Araştırmalarında Yöntem Sorunu. *Erciyes İletişim Dergisi*, 3(4), 122-134.
- Ertan, T. F. ve Örs, O. (2018). Milliyetçiliğin Müphemliği: Milliyetçilik Nedir?. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 16(62), 39-84.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). T.C. Resmi Gazete (29253, 22 Ekim 2014).
- Geçici Koruma. (2020, 29 Mayıs). Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Gellner, E. (2006). *Uluslar Ve Ulusçuluk*. (Çev. G. Göksu Özdoğan, B. Ersanlı Bahar). İstanbul: Hil Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1983).
- Güder, S. (2016). Milliyetçilik Tartışmalarında Tarih Ve Geçmişin Rolü: Eric J. Hobsbawn Ve Anthony D. Smith’in Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *İnsan ve Toplum*, 6(2), 7-25.
- Güney, Ü. ve Konak, N. (2016). Bolu’da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar: Milliyetçilik, Erillik ve Vatandaşlık Temelinde Öteki Algısı. *Alternatif Politika*, 8(3), 505-535.
- Güzel Polat, E. (2010). *Anayasal Vatandaşlık*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hazan, J. C. (2012). Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler. Tanıl Bora (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar içinde* (183-197. ss.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Hobsbawn, E. J. (2006). *Milletler Ve Milliyetçilik: 1780'den Günümüze Program, Mit, Gerçeklik*. (Çev. O. Akınbay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1983).
- İnsan Hakları Beyannamesi. (1948, 10 Aralık). Erişim adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
- Karaosmanoğlu, K. (2009a). Bir Komplo Söyleminden Parçalar: Komplo Zihniyeti, Sıradan Faşizm ve New Age. *Kültür Ve İletişim*, 12(1), 95-126.
- Karaosmanoğlu, K. (2009b). Türkiye'de Azınlıklar ve Komplo Zihniyeti. *Liberal Düşünce Dergisi*, (50), 139-158.
- Kasımoğlu, A. (2016). Milliyetçiliğe Dair Çözümlemelerde Toplumsal Cinsiyet Olgusu. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 241-273.
- Keten, E. T. (2013). Siyasal İletişimin Aracı Olarak Komplo Teorisi. *I. Uluslararası Siyasal İletişim Demokrasi ve Yeni Süreçler Sempozyumu (21-23 Kasım 2013)*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.
- Küçük Durur, E. (2011). Milliyetçilik Söylemi Ve Medya. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 35-50.
- Man, F. (2016). "Günah Keçileri" ya da "Olağan Şüpheliler" Olarak Suriyeliler. *Çalışma Ve Toplum*, (3), 1147-1170.
- Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme. (1961). T.C. Resmi Gazete (10898, 5 Eylül 1961). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>
- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. (1951, 10 Aralık). Erişim adresi: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>
- Nagel, J. (2013). "Erkeklik ve Milliyetçilik: Ulusun İnşasında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik. Ayşe Gül Altınay (Ed.), *Vatan, Millet, Kadınlar* içinde (65-103. ss.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Najmabadi, A. (2013). Sevgili Ve Ana Olarak Erotik Vatan: Sevmek, Sahiplenmek, Korumak. Ayşe Gül Altınay (Ed.), *Vatan, Millet, Kadınlar* içinde (129-167. ss.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oğuz, M. C. (2008). Söylem Analizi. *Sosyoloji Notları*, (4-5), 52-58.
- Özkırımlı, U. (2008). *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*. 2. Baskı. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Rumelili, B. ve Karadağ, S. (2017). Göç Ve Güvenlik: Eleştirel Yaklaşımlar. *Toplum Ve Bilim*, (140), 69-93.
- Scott, J. W. (2010). Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi. Çev. Derya Demirler ve Fahriye Dinçer. *Kültür Ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, (12). (05.12.1986,1986).
- Sucu, İ. (2012). Althusser'in Gözünden İdeoloji Ve İdeolojinin Bir Taşıyıcısı Olarak Yeni Medya. *Seçuk İletişim*, 7(3), 30-41.
- Sünbuloğlu, N. Y. (2012). Militarist İktidarın Düğüm Noktası Olarak Erkeklik. *Varlık*, (1255), 14-20.
- Şahin, K. (2007). Bir İdeoloji Olarak "Milliyetçilik". *Akademik Bakış*, (12), 1-9.
- Şanlı, T. (2018). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu: Yeni Bir Yol Haritası. *Social ScienceStudiesJournal*, 4(19), 2029-2049.

- Şimşek, D. (2017). Göç Politikaları Ve “İnsan Güvenliği”: Türkiye’deki Suriyeliler Örneği. *Toplum Ve Bilim*, (140), 11-27.
- Şimşek, D. (2019). Türkiye’de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorlukları Ve Olanakları. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 172-187.
- Şirin Öner, N. A. (2012). Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. Tanıl Bora (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* içinde (13-27. ss.). İstanbul:İletişim Yayınları.
- Türk Vatandaşlığı Kanunu.(2009). T.C. Resmi Gazete (27256, 12 Haziran 2009).
- Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2018). T.C. Resmi Gazete (30540, 19 Eylül 2018).
- Türk, E. (2020). Suriyeli Göçmenlerin Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Görüş Ve Beklentileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 162-179.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982, 7 Kasım). Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf
- Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Haziran 2020. (2020, 11 Haziran). Erişim adresi: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-haziran-2020/>
- Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (1994). T.C. Resmi Gazete (22127, 30 Kasım 1994).
- Uğurlu, T. C. (2011). Avrupa Birliği Ülkelerinde Ve Türkiye’de Vatandaşlık Eğitimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 153-169.
- Amnesty International. (2009). *Turkey: Stranded: Refugees In Turkey Denied Protection*. Erişim adresi: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR44/001/2009/en/>
- Perruchoud R., Redpath – Cross, J. (Ed.). (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü* (2. Baskı). İsviçre, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- United Nation Population Division. (2019). *International Migrat Stock: The 2019 Revision*. Erişim adresi: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>
- United Nations High Commissioner For Refugess. (2018). *Global Trends Forced Displacement in 2018*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html>
- Vatandaş, C. (2011). Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*,0(35), 29-56.
- Walby, S. (2013). Kadın Ve Ulus. Ayşe Gül Altınay (Ed.), *Vatan, Millet, Kadınlar* içinde (35-65. ss.).İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yabancıları ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). T.C. Resmi Gazete (28615, 11 Nisan 2013).
- Yalçın, R. (2014). Etnisite Ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(1), 189-215.
- Yanık, C. (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi* , (20) , 225-237.
- Yanık, C. ve Kara, M. (2016). Milliyetçiliğe Yönelik İki Kuramın Değerlendirilmesi: Modern Milliyetçi Kuram ve Etno-Sembolcü Milliyetçi Yaklaşım. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 559-582.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. (2017). Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 36-67.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri Ve Nedenleri. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1685-1704).
- Yuval-Davis, N. (2003). *Cinsiyet Ve Millet*. (Çev. A. Bektaş). İstanbul: İletişim Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1997).

EKLER

EK 1 Etik Kurul Onay Belgesi

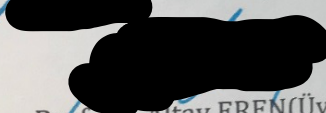

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

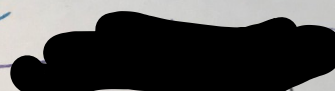
Kübra TUNA
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji ABD

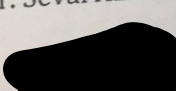
Sayın Kübra TUNA,

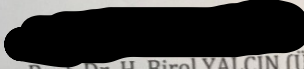
“Medyada Suriyeli "Sığınmacıların" Temsiliyetlerinde Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Vatandaşlık Söylem ve Kimliklerinin Yeniden İnşası” adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2020/149) kurulumuzun 25.06.2020 tarihli ve 2020/06 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

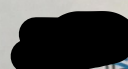

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOT (Üye)

Av. Zuhâl Demirci (Üye)

Prof. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı

:Kübra TUNA

Doğum Tarihi

[REDACTED]

Doğum Yeri

[REDACTED]

Eğitim Durumu

: 2010-2015 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen
Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Lisans Eğitimi

2005-2009 Selendi Anadolu Lisesi

2002-2005 Ömer Bedrettin Uşaklı İlköğretim
Okulu

1997-2002 Çevreköy İlköğretim Okulu

Yabancı Diller

: İngilizce

ORJİNALLİK RAPORU

11b- İntihal beyan formu

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

ÖĞRENCİ ve TEZ DANIŞMANI İNTİHAL BEYAN FORMU

Anabilim Dalı	GEOYOLOJİ		
Öğrencinin Adı ve Soyadı	Kübra Tuna		
Numarası	19998769692		
Lisansüstü Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
Tez Sınavına Girdiği Eğitim Yılı ve Dönemi	2020 / Güz	☒ Güz	☐ Bahar
Tez Sınavına Girdiği Tarih	21.12.2020		
Tezin Sayfa Sayısı	127		
Tez Başlığı (Tr)	YENİ MEDYADA SURİYELİ SİĞİRMACILARA YÖNELİK SÖYLEMİN MİLLİYETÇİLİK, TOPLUMSAL CİNGİYET VE VATANDAŞLIK BAĞLAMINDA ANALİZİ		
Tez Başlığı (En)	ANALYSIS OF DISCOURSES ON SYRIAN REFUGEES IN THE NEW MEDIA WITHIN THE CONTEXT OF NATIONALISM, GENDER AND CITIZENSHIP		

Teze ilişkin 21 / 07 / 2020 tarihinde yapılan Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 8 olarak tespit edilmiştir.

Bu tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimizi ve yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin doğru olduğunu beyan ederiz.

10.02.2021

Kübra Tuna

Öğrenci
(Adı, Soyadı, tarih ve imza)

Prof. Dr. Nahide Konak

Tez Danışmanı Onayı
(Adı, soyadı, tarih ve imza)

10.02.2021

Açıklamalar:

- 1- Tez sınavına sınırı sonrasında başarılı bulunan öğrencinin tez çalışması muhtemel değişiklikleri içeren dosya kullanılarak ikinci kez benzerlik raporu alınır. "Öğrenci ve Tez Danışmanı İntihal Beyan Formu"na işlenir.
- 2- Bu form öğrenci tarafından elektronik ortamda hazırlandıktan ve tez sınavından sonra "tez teslim formu (tez sınavı sonrası)" ile birlikte öğrenci dosyasında saklanmak üzere tez danışmanı tarafından EADB aracılığı ile Enstitüye teslim edilmelidir.

